

**T.C.
GAZİ ÜNİVERSİTESİ
SOSYAL BİLİMLER ENSTİTÜSÜ
TÜRK DİLİ VE EDEBİYATI ANABİLİM DALI
TÜRK DİLİ BİLİM DALI**

**KIRGIZCADAKİ FARŞÇA ALINTI KELİMELER
(SES BİLGİSİ İNCELEMESİ)**

YÜKSEK LİSANS TEZİ

**Hazırlayan
Azada NASİROVA**

**Tez Danışmanı
Yrd. Doç. Dr. Habibe YAZICI ERSOY**

Ankara - 2012

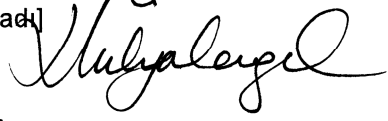
ONAY

Azada Nasirova tarafından hazırlanan "Kırgızcadaki Farsça Alıntı Kelimeler (Ses Bilgisi İncelemesi)" başlıklı bu çalışma, 18.04.2012 tarihinde yapılan savunma sonucunda (oybirliği/ oyçokluğuyla) ile başarılı bulunarak jürimiz tarafından Türk Dili Bilim Dalında Yüksek Lisans tezi olarak kabul edilmiştir.

[İmza]

Prof. Dr. Hülya GENÇEL

[Ünvanı, Adı ve Soyadı]

[İmza]

Doç. Dr. Figen GÜNERDİRLEK

[Ünvanı, Adı ve Soyadı]

[İmza]

Yrd. Doç. Dr. Habibe YAZICI ERSOY

[Ünvanı, Adı ve Soyadı]

ÖNSÖZ

Tarih sürecinde dünyada ne kadar dil varsa, hepsi az miktarda da olsa birbirlerinden etkilenmiştir. Demek bütün dillerde ister istemez etkilenme durumu vardır. Alıntı kelimeler, kimi zaman geçiş yaptığı dile göre değişerek uyum sağlar. Sonra kendi kelimeleri gibi kalıplaşır ve artık onları dilden ayırmak imkânsız hale gelir.

Başka dillerde olduğu gibi Kırgızca da tarihî süreç içerisinde komşu dillerden çeşitli kelimeler almıştır. Kırgızca, Kırgızların ana dili olup Kırgızistan Cumhuriyetinin resmî dilidir. Kırgızlar, diğer Türk boyları gibi İslamiyeti kabul ettikten sonra Arapça ve Farsça'dan etkilenmeye başlamıştır. Dolayısıyla Kırgızcaya Farsçadan birçok kelime girmiştir.

Kırgızcanın da, öbür lehçeler gibi başka dillerden etkilenmesi doğaldır. Bu çalışmada Kırgızcadaki Farsça alıntı kelimeler ve bu kelimelerde görülen ses olayları incelenerek ele alınmıştır.

Tez, "Giriş" bölümüyle başlamaktadır. "Giriş" bölümünde çalışmanın önemi, amacı ve alanı hakkında bahsedilmektedir.

Birinci bölümde Kırgızcadaki Farsça alıntı kelimelerin uğradıkları ses değişimleri ünlü değişimleri adı altında ele alınmıştır. Tezin bu bölümünde kelimelerin uğradıkları değişiklikler açıklanmış ve örneklerle gösterilmiştir.

İkinci bölümde ise aynı inceleme ünsüzler üzerinde yapılmıştır. Birinci bölümdeki gibi kelimelerde meydana gelen ses değişiklikleri örneklerle açıklanmıştır.

Kırgızcadaki Farsça alıntı kelimelerin tespiti için Kırgız Türkolog Hüseyin Karasayev'in "Özdöştürülgön Sözdör" adlı eseri taranmıştır.

Çalışma sürecinde her konuda yardımcı olan ve desteklerini esirgemeyen değerli danışmanım Yrd. Doç. Dr. Habibe YAZICI ERSOY hocama ve Prof. Dr. Hülya KASAPOĞLU ÇENGEL hocama teşekkür ederim. Ayrıca çalışmam boyunca emeği geçen hocalarıma ve arkadaşlarıma teşekkür ve saygıyı bir borç bilirim.

Azada Nasirova

09.05.2012

İÇİNDEKİLER

	Sayfa
ÖNSÖZ	i
İÇİNDEKİLER	iii-xi
KISALTMALAR	xii
TRANSKRİPSİYON	xiii

GİRİŞ

1. Giriş.....	1
2. Diller Arası Kelime Alışverişi	3
3. Kırgızlar ve Kırgız Türkçesi	5

BİRİNCİ BÖLÜM SESBİLGİSİ

1. ÜNLÜ DEĞİŞMELERİ

1.1. Ünlü Daralması	
1.1.1. /ı/ < /ä/.....	9
1.1.2. /ı/ < /a/.....	9
1.1.3. /ı/ < /e/.....	10
1.1.4. /ı/ < /o/.....	10
1.1.5. /i/ < /ā/.....	11
1.1.6. /i/ < /ä/.....	11
1.1.7. /i/ < /e/.....	12
1.1.8. /i/ < /o/.....	12
1.1.9. /u/ < /ā/.....	13

1.1.10. /u/ < /ä/.....	13
1.1.11. /u/ < /e/.....	13
1.1.12. /ü/ < /ä/.....	14
1.1.13. /ü/ < /e/.....	14
1.1.14. /ü/ < /o/.....	14
1.2. Ünlü Düşmesi	
1.2.1. Kelime İçinde Ünlü Düşmesi	
1.2.1.1. Ø < /e/.....	16
1.2.1.2. Ø < /i/.....	17
1.2.1.3. Ø < /o/.....	17
1.2.1.4. Ø < /ü/.....	17
1.2.2. Kelime Sonunda Ünlü Düşmesi	
1.2.2.1. Ø < /ä/.....	17
1.2.2.2. Ø < /e/.....	17
1.2.2.3. Ø < /i/.....	18
1.3. Ünlü Düzleşmesi	
1.3.1. /a/ < /o/.....	18
1.3.2. /a/ < /u/.....	19
1.3.3. /a/ < /ü/.....	19
1.3.4. /e/ < /o/.....	20
1.3.5. /ı/ < /o/.....	20
1.3.6. /ı/ < /u/.....	20
1.3.7. /ı/ < /ü/.....	21
1.3.8. /i/ < /o/.....	21
1.3.9. /i/ < /u/.....	22
1.3.10 /i/ < /ü/.....	22
1.4. Ünlü Genişlemesi	
1.4.1. /a/ < /i/.....	22
1.4.2. /a/ < /u/.....	23
1.4.3. /a/ < /ü/.....	23
1.4.4. /e/ < /i/.....	24
1.4.5. /o/ < /u/.....	25

1.4.6. /o/ < /ū/.....	26
1.4.7. /ö/ < /i/.....	27
1.4.8. /ö/ < /ū/.....	27
1.5. Ünlü İncelmesi	
1.5.1. /e/ < /ā/.....	28
1.5.2. /e/ < /o/.....	31
1.5.3. /i/ < /ā/.....	31
1.5.4. /i/ < /o/.....	31
1.5.5. /i/ < /u/.....	31
1.5.6. /i/ < /ū/.....	32
1.5.7. /ö/ < /ā/.....	32
1.5.8. /ö/ < /o/.....	33
1.5.9. /ö/ < /ū/.....	34
1.5.10. /ü/ < /o/.....	35
1.5.11. /ü/ < /u/.....	36
1.6. Ünlü Kalınlaşması	
1.6.1. /a/ < /ä/.....	36
1.6.2. /a/ < /e/.....	46
1.6.3. /a/ < /i/.....	51
1.6.4. /ı/ < /ä/.....	52
1.6.5. /ı/ < /e/.....	52
1.6.6. /ı/ < /i/.....	53
1.6.7. /o/ < /ä/.....	54
1.6.8. /o/ < /e/.....	55
1.6.9. /u/ < /ä/.....	55
1.6.10. /u/ < /e/.....	56
1.6.11. /u/ < /i/.....	56
1.7. Ünlü Kısılması	
1.7.1. /a/ < /ā/.....	57
1.7.2. /a/ < /ū/.....	70
1.7.3. /e/ < /ā/.....	71
1.7.4. /i/ < /ā/.....	72

1.7.5. /ɪ/ < /ū/.....	73
1.7.6. /i/ < /ū/.....	73
1.7.7. /o/ < /ā/.....	74
1.7.8. /o/ < /ū/.....	75
1.7.9. /ö/ < /ā/.....	76
1.8.10. /ö/ < /ū/.....	77
1.8.11. /u/ < /ā/.....	78
1.8.12. /u/ < /ū/.....	78
1.8.13. /ü/ < /ū/.....	79
1.8. Ünlü Türemesi	
1.8.1. Kelime Başında Ünlü Türemesi	
1.8.1.1. /i/ < Ø.....	80
1.8.1.2. /o/ < Ø.....	80
1.8.1.3. /u/ < Ø.....	81
1.8.1.4. /ü/ < Ø.....	81
1.8.2. Kelime İçinde Ünlü Türemesi	
1.8.2.1. /a/ < Ø.....	81
1.8.2.2. /e/ < Ø.....	81
1.8.2.3. /ɪ/ < Ø.....	82
1.8.2.4. /i/ < Ø.....	83
1.8.2.5. /o/ < Ø.....	83
1.8.2.6. /ö/ < Ø.....	84
1.8.2.7. /u/ < Ø.....	84
1.8.2.8. /ü/ < Ø.....	84
1.8.3. Kelime Sonunda Ünlü Türemesi	
1.8.3.1. /a/ < Ø.....	84
1.8.3.2. /e/ < Ø.....	85
1.8.3.3. /ɪ/ < Ø.....	85
1.8.3.4. /i/ < Ø.....	85
1.8.3.5. /o/ < Ø.....	86
1.8.3.6. /ö/ < Ø.....	86
1.8.3.7. /u/ < Ø.....	86

1.8.3.8. /ü/ < Ø.....	86
1.9. Ünlü Yuvarlaklaşması	
1.9.1. /o/ < /ā/.....	87
1.9.2. /o/ < /ä/.....	88
1.9.3. /o/ < /e/.....	88
1.9.4. /ö/ < /ā/.....	89
1.9.5. /ö/ < /ä/.....	90
1.9.6. /ö/ < /e/.....	91
1.9.7. /ö/ < /i/.....	91
1.9.8. /u/ < /ā/.....	92
1.9.9. /u/ < /ä/.....	92
1.9.10. /u/ < /e/.....	92
1.9.11. /u/ < /i/.....	93
1.9.12. /ü/ < /ä/.....	94
1.9.13. /ü/ < /e/.....	94
1.9.14. /ü/ < /i/.....	94
1.10. Diğer Ünlü Değişmeleri	
1.10.1. /e/ < /ä/.....	95

İKİNCİ BÖLÜM

SES BİLGİSİ

ÜNSÜZLER

1. Ünsüz Değişmeleri	
1.1. /b/ < /f/.....	100
1.2. /b/ < /m/.....	100
1.3. /b/ < /p/.....	100
1.4. /b/ < /w/, /v/.....	102
1.5. /c/ < /y/.....	103
1.6. /c/ < /z/.....	103
1.7. /ç/ < /c/.....	104
1.8. /ç/ < /ş/.....	104

1.9. /d/ < /l/.....	104
1.10. /d/ < /t/.....	105
1.11. /g/ < /h/.....	105
1.12. /g/ < /ŋ/.....	105
1.13. /g/ < /k/.....	105
1.14. /k/ < /g/.....	106
1.15. /q/ < /ğ/.....	107
1.16. /q/ < /ŋ/.....	109
1.17. /l/ < /m/.....	112
1.18. /l/ < /n/.....	113
1.19. /l/ < /r/.....	113
1.20. /m/ < /b/.....	113
1.21. /m/ < /h/.....	114
1.22. /m/ < /n/.....	114
1.23. /m/ < /p/.....	115
1.24. /m/ < /v/.....	115
1.25. /n/ < /r/.....	116
1.26. /ñ/ < /n/.....	116
1.27. /p/ < /b/.....	117
1.28. /p/ < /f/.....	118
1.29. /p/ < /v/.....	120
1.30. /r/ < /d/.....	120
1.31. /r/ < /l/.....	120
1.32. /r/ < /n/.....	120
1.33. /s/ < /z/.....	121
1.34. /ş/ < /ç/.....	121
1.35. /t/ < /d/.....	121
1.36. /t/ < /r/.....	124
1.37. /y/ < /h/.....	124
1.38. /y/ < /r/.....	124
1.39. /y/ < /v/.....	125
1.40. /v/ < /m/.....	125

1.41. /z/ < /d/.....	125
1.42. /z/ < /s/.....	125
2. Ünsüz Düşmesi	
2.1. Kelime Başında Ünsüz Düşmesi	
2.1.1. Ø < /h/.....	126
2.1.2. Ø < /n/.....	127
2.1.3. Ø < /v/.....	127
2.2. Kelime İçinde Ünsüz Düşmesi	
2.2.1. Ø < /b/.....	127
2.2.2. Ø < /c/.....	127
2.2.3. Ø < /d/.....	127
2.2.4. Ø < /g/.....	128
2.2.5. Ø < /h/.....	128
2.2.6. Ø < /n/.....	129
2.2.7. Ø < /r/.....	130
2.2.8. Ø < /t/.....	130
2.2.9. Ø < /v/.....	130
2.2.10. Ø < /y/.....	131
2.3. Kelime Sonunda Ünsüz Düşmesi	
2.3.1. Ø < /b/.....	131
2.3.2. Ø < /d/.....	131
2.3.3. Ø < /h/.....	132
2.3.4. Ø < /ğ/.....	132
2.3.5. Ø < /m/.....	133
2.3.6. Ø < /n/.....	133
2.3.7. Ø < /r/.....	133
2.3.8. Ø < /t/.....	133
2.3.9. Ø < /v/.....	134
3. Ünsüz Türemesi	
3.1. Ön Seste Ünsüz Türemesi	
3.1.1. /k/ < Ø.....	134
3.2. İç Seste Ünsüz Türemesi	

3.2.1. /d/ < Ø	135
3.2.2. /g/ < Ø	135
3.2.3. /m/ < Ø	135
3.2.4. /t/ < Ø	135
3.2.5. /y/ < Ø	136
3.3. Son Seste Ünsüz Türemesi	
3.3.1. /k/ < Ø	137
3.3.2. /q/ < Ø	137
3.3.3. /p/ < Ø	137
3.3.4. /r/ < Ø	137
3.3.5. /y/ < Ø	137
4. Ünsüz Benzeşmezliği	
4.1. /d/ < //	138
5. Ünsüz Göçüşmesi	
5.1. lp < fl/	138
5.2. nm < mn	139
6. Ünsüz İkizleşmesi	
6.1. dd < /d/	139
6.2. ll < //	139
6.3. zz < /z/	139
7. Ünsüz Tekleşmesi	
7.1. /ç/ < çç	139
7.2. /g/ < gg	140
7.3. /k/ < kk	140
7.4. /q/ < qq	140
7.5. // < ll	140
7.6. /n/ < /ng/	140
7.7. /r/ < rr	141
7.8. /s/ < ss	141
7.9. /ş/ < şş	141
7.10. /t/ < tt	141
7.11. /v/ < vv	141

7.12. /z/ < zz.....	142
SONUÇ	143
KAYNAKÇA	145
ÖZET	147
ABSTRACT	148

KISALTMALAR VE İŞARETLER

- a g e** : adı geçen eser
a g m : adı geçen makale
Ar. : Arapça
C. : Cilt
Far. : Farsça
Krg. : Kırgızca
S. : Sayı
s. : Sayfa
Yun. : Yunanca
< : bu şekle gider
> : bu şekilden gelir
// : fonem işareti

FARŞANIN TRANSKRİPSYON SİSTEMİ

ا	ä
آ	ā
او	ū
ى	i
ب	b
ت	t
ج	c
ح	ḥ
خ	ḫ
د	d
ذ	z̤
ر	r
ز	z
س	s
ش	ʃ
ص	ʂ
ض	z̤
ع	ʕ
غ	g̃
ف	f
ق	q
ك	k
گ	g
ل	l
م	m
ن	n
نگ	ñ
ه	h
و	v

GİRİŞ

Kırgızlar, tarihi süreç içinde birçok halkla iç içe yaşamıştır. Bundan etkilenmemek mümkün değildir. İslamın kabulünden sonra Arap ve Fars dilleri ve kültürleri Kırgızları etkilemiştir. Kırgızcaya çok sayıda alıntı kelimeler girmiştir. Bu kelimeler Kırgızcanın ses özelliklerine uyarak anlam bakımından da bir takım değişikliklere uğramıştır.

Çalışmanın amacı, Kırgızcadaki Farsça alıntı kelimelerin ses olayları sonucunda nasıl bir değişim süreci geçirdiğini belirtmek ve anlamlarıyla birlikte göstermektir.

Bu tezde Kırgızcadaki Farsça alıntı kelimeler, Kırgız Türkolog Hüseyin Karasayev'in "Özdöştürülgön Sözdör" adlı eserinden fişlenerek değerlendirilmiştir.

Çalışma için Kırgızca sözlükler taranacaktır. Özellikle Kırgızcanın en hacimli ve önemli sözlüğü olan ve 40 000'e yakın kelimeyi kapsayan K.K.Yudahin'in "Kırgızsko-Russkiy Slovar" ile Hüseyin Karasayev'in Kırgızcadaki alıntı kelimelerin derlediği "Özdöştürülgön Sözdör" adlı eserleri esas alınacaktır. Farsça kelimelerin orijinal şekilleri için Nurlanbek Baltabayev'in "Kırgız Farsı Sözdüğü", F. Steingass'ın "Persian-English Dictionary" adlı eserleri kullanılmıştır.

Çalışma, "Giriş" ve iki bölümden oluşmaktadır. "Giriş" bölümü çalışmanın önemi, amacı ve alanı olarak ele alınmıştır.

Başta Kırgızlar ve Kırgızca hakkında genel bir bilgi verilmekle, Kırgızcadaki alıntı kelimeler ve özellikle Farsça alıntı kelimelerin geçiş süreci anlatılmıştır.

Birinci bölümde Kırgızcadaki Farsça alıntı kelimelerdeki değişikliğe uğrayan ünlüler, daralma, düşme, düzleşme, genişleme, ikizleşme, incelleme, kalınlaşma, kısalma, türeme ve yuvarlaklaşma olarak işlenmiştir. Her bir ses

olayı açıklanarak örneklerle üç sütun şeklinde gösterilmiştir. İlk sütunda Kırgızcadaki sözcükler, Latin alfabesiyle ve Türkiye Türkçesi standart alfabetik sırasına göre dizilmiştir. İkinci sütunda kelimelerin Farsça asıl şekli ve üçüncü sütunda Türkiye Türkçesindeki anlamı verilmiştir. Şunu da belirtmek gerekir ki, sütundaki kelimeler ilk başta tek heceli ve sonra birden fazla heceli kelimeler olarak ele alınmıştır. Birden fazla heceli kelimeler ise kendi aralarında değişikliğe uğrayan ünlü ve ünsüzlerin buldukları yere göre kelime başı, ortası ve sonu olmak üzere sıralanmıştır. Kırgızcadaki alıntı kelimelerin çoğunun Türkiye Türkçesinde tam karşılığı varsa da bazıları anlam kaymalarına uğramış bulunmaktadır. Bu yüzden her kelimenin tam karşılığı bulunmadıysa, kelime imkan olduğu kadarıyla açıklanmaya çalışıldı.

İkinci bölümde ise, birinci bölümde işlenen ses bilgisi incelemesi ünsüzler üzerinde yapılmıştır. Ses olayları aynı şekilde açıklanarak örneklerle gösterilmiştir.

Çalışmanın sonuç bölümünde bu tezin genel değerlendirilmesi yapılarak nasıl bir sonuca varıldığı konusunda bilgi verilmiştir.

1. Diller Arası Kelime Alışverişi

İnsanlar arasında en önemli iletişim aracı dildir. Tabiattaki diğer varlıklar gibi dil de devamlı değişip gelişir. İnsan toplumundaki her türlü gelişmeler ilk önce o toplumdaki dile yansır. Ayrıca dil, uluslararası ilişkilerin en önemli araçlarından biridir. Bu ilişkiler sonucu toplumlar birbirilerini etki altında bırakabilir ve bu etkileşimlerinden biri toplumların dilleri arasında görülmektedir. Dillerin farklı dil ailelerine mensup olmalarına rağmen bazen kelime alışverişinde bulunabilmektedirler. “Farklı topluluklar arasında ilişkiler devam ettikçe, diller arası kelime alışverişi kaçınılmazdır. Diller arası kelime alışverişi çok eskilere dayandığı, insanoğlunun en eski yapıtlarından tespit edilebilmektedir” (Aksan 2000: 139).

Dünyadaki bütün dillerde yabancı kelimeler bulunmaktadır. Her dilin söz varlığı yabancı ve yerli kelimeler olmak üzere ikiye ayrılmaktadır. Yerli kelimeler, o dile ait olup başka dilden alınmamış kelimelerdir. Yabancı kelimeler ise başka dillerden alınmış sözcüklerdir.

Bir dilde kullanılan yabancı sözcüklerin ortak özelliği ise, genelde o dilin kurallarına uyum içinde kalabilmek için geçirdiği değişikliklerdir. Tüm dillerdeki yabancı kelimelerin büyük bir kısmı ses veya anlam bakımından belli düzeyde değişikliğe uğramıştır.

Alıntı kelimelerin en büyük özelliklerinden biri alındığı dilin kurallarına göre uğramış olduğu ses ve varsa anlam değişiklikleridir. Yabancı sözcükler geçmiş olduğu dilin ortamına uygun olarak değişir.

Alıntılar genelde verici dildeki ses ve anlam yapılarıyla değil, alıcı dilin ses yapısı ve anlam dünyası ihtiyaçlarına göre yapılır. Dolayısıyla ses ve anlamca alındıkları yeni ortamlara uygun hale getirilirler (Karaağaç 1997: 503).

Alıntılar bu bakımdan *ödünç kelime* ve *melez kelime* olarak ikiye ayrılır (Karaağaç 1997: 503).

Ödünç kelime, bir dil ailesi ve lehçeler arasında yapılan alıntılardır. Bunlara iç alıntılar da denir. Bir kelimenin ses ve anlamca hiç değiştirilmeden yapılan alıntılar. Bunun olabilmesi için de, verici ve alıcı diller arasında ses yapısı ve anlam örgüsü bakımından benzerliklerin bulunması gerekmektedir. Aralarında akrabalık ilişkiler olan alıntılar bu yapıdadır (Akçataş 2003: 47).

Melez kelime ise, en yaygın alıntı biçimi olup daha çok ses yapısı ve anlam örgüsü farklı olan diller arasında görülür. Bunlara dış alıntılar da denir. Alınan kelime, alındığı dilin ses ve anlam örgüsüne uydurulur (Karaağaç 1997: 504).

Bir dile yerleştikten sonra asıl ses yapısını değiştirip, alındığı dilin ses özelliklerine uyum sağlaması *en az çaba* kanunu gereği önce konuşma dilinde meydana gelir. Dil kurallara bağlılığı gereği daha muhafazakardan yazı dili ise bunların bir kısmını daha sonra kabul eder. Ses olaylarının bir kısmı da konuşma dilinde kalır (Çebi 1997: 15).

2. Kırgızlar ve Kırgız Türkçesi

Kırgız Cumhuriyeti, Orta Asya'nın büyük iki dağ sistemi olan Tanrı Dağ (Tiyenşan) ve Pamir dağları arasında bulunmaktadır. Ülkenin toprağı toplam, 198,5 bin km olmak üzere, doğudan batıya 900 km, kuzeyden güneye 425 km'dir. Orta Asya'nın göbeğinde bulunan Kırgızistan, tarihten günümüze birçok devletin kurulduğu ve o devletlerin merkezlerinin bulunduğu bir yerdir. Doğu ile batıyı birleştiren İpek Yolu da Kırgızistan toprakları üzerinden geçmektedir. Tarih boyunca çeşitli medeniyetlerle iç içe yaşayan Kırgızlar, Orta Asya'da meydana gelen önemli tarihi olayların da merkezinde olmuşturlardır.

Kırgızlar, tarihî belgelerde adları geçen en eski Türk boylarından biridir. Çin kaynaklarında adları Kien-kun, *Kie-kou*, *K'i-ku* olarak geçen Kırgız adı Kök Türk yazılı anıtlarında *Kırkız*, Tibet kaynaklarında *Gir-kis* şeklinde geçmektedir (Gömeç 2002: 13).

Çin kaynaklarına göre M.Ö. II ve I yüzyıllarda Hunlar zamanında Kırgızlardan bahsedilmektedir. Tanrı dağlarının doğusu ile Tannu-ola arasındaki bölgede Kien-kun adında müstakil bir devlet kurmuşlardır. Eski vatanları Yenisey ve Altay dağlarıdır, ancak Kırgızlar, daha sonraki dönemlerde Aral Gölü ve Hazar Denizinin kuzeyindeki bozkırlar ile Tanrı Dağlarına kadar yayılmışlardır. Orhun yazıtlarında Kırgızlar hakkında yukarı Yenisey'de, Kem ve Kemchik bölgesinde Kögmen Dağlarının kuzeyinde oturan bir kavim olarak bahsedilmektedir (Arat 1977: 737). XIII. asırdan sonra ise Moğol istilasından sonra bugünkü yurtlarına gelmişlerdir (Gömeç 2002: 17).

1218'de Cengiz Han'ın oğlu Cebe Noyan Naymanları mağlup etmiş, böylece Kırgızistan toprakları Cengiz hakimiyetine girmiştir. Harezmsah Muhammed'in 1219 yılında Moğollara yenilmesiyle beraber Orta Asya'nın tamamı Cengiz Han'ın oğullarına geçmiştir.

Cengiz Han, toprakları oğulları arasında paylaştırmış. Bu miras paylaşımı sırasında Kırgızlar, ikinci oğlu Çağatay'ın ulusuna dahil olmuşlar ve XVIII. yüzyılda Türkistan'da bulunan hanlıklara katılmışlardır. Bu yüzyıllarda Hokand hanlığının nüfusunun büyük kısmını Özbekler, diğer kısmını ise Türkistan Türkleri oluşturuyordu. 1846'da Hokand Hanlığını oluşturan Özbek, Kırgız, Kıpçak ve Kazak Türkleri birbirleriyle sürekli mücadele içinde olmuşlardır. Rus Hükümeti de, Türk boyları arasındaki bu iç kargaşalardan faydalanarak Türkistan memleketlerini ele geçirmeye başlamıştır. 1876'da Çarlık tarafından Hokand Hanlığı "Fergana Bölgesi" adı altında Türkistan Genel valiliğine bağlanır. 1876 yılında ise Hokand tamamen Rusların eline geçmiştir (Gömeç 2002: 53).

Kırgızistan'da Sovyet rejiminin kurulması, Orta Asya'daki diğer milletlerin o dönemki tarihi ile paraleldir. 1917 Şubat ayında gerçekleşen Bolşevik devrimi Mart ayında Kırgızistan'a da ulaşmıştır. Hokand'ın Kızıl Ordu tarafından işgali, Fergana vadisinde yeni bir millî hareketin başlamasına neden olmuştur. Bu hareket tarihte "Basmacı Hareketi" olarak bilinmektedir (T. Çorotegin, K. Moldokasimov 2000: 108; Çorotegin 2002: 474).

15 Ocak 1925'te resmî olarak Kara Kırgız Özerk Vilayeti kurulur. Kara Kırgız Vilayetinin başkenti önce Taşkent, daha sonra 1924'te Pişpek olmuştur.

Bugün İç Asya'nın en küçük ülkelerinden biri olan Kırgızistan'ın doğusunda Çin, batısında Özbekistan, kuzeyinde Kazakistan ve güneyinde de Tacikistan bulunmaktadır. İdarî yönden Çuy, Issık-Köl, Narın, Talas, Calalabad, Oş ve Batken olmak üzere 7 bölgeye ayrılmaktadır.

Kırgız Türkçesi, Kırgızların ana dili olup Kırgızistan Cumhuriyetinin resmî dilidir. Kırgızistan devletinin sınırları dışında, özellikle Rusya, Kazakistan, Afganistan, Tacikistan, Özbekistan, Çin ve Türkiye gibi ülkelerde yaşayan Kırgızlar da vardır. Türk lehçeleri tasnifinde Kırgız Türkçesi Kuzey batı veya Kıpçak Türk şiveleri grubunda yer almaktadır (Gömeç 1999: 100).

“XX. yüzyılın başlarına kadar Kırgızlar, başka Türk kavimleri gibi yazı dili olarak Çağatay dilini kullanıyorlardı. Sovyet rejimine girdikten sonra Kırgızlar başta Arap alfabesini kullanmaya başladılar. Kırgızistan’ın 1 Şubat 1926 tarihinde Özerk Cumhuriyet statüsünü almasıyla beraber reform hareketleri başladı. 7 Mart 1927’de Arap alfabesi yerine Latin alfabesine geçtiler” (Yudahin (ç. Taymaz) 1998: 10). 1939-1940 yıllarında Kırgızlar diğer Sovyet cumhuriyetleri gibi Kiril alfabesine geçtiler.

“Kırgız Türkçesi, başka Türk lehçeleri gibi sondan eklemeli bir dildir. Kelimenin kökü değişmeden ekler gövdeye eklenir. Örneğin, baş+tan, köz+dör+üm” (Yudahin (ç. Taymaz) 1998: 7).

“Kırgız Türkçesinin üç diyalekti vardır. Bunlar; Kuzey, Güneybatı ve Güneydoğu diyalektleridir. Kırgız edebî dili olarak da Kuzey ağzı esas alınmıştır”.

Kırgız alfabesi 34 harften oluşmaktadır. Bunların 22’si ünsüz, 8’i ünlüleri temsil eder. /я/, /ë/, /e/, /ю/ sembolleri, bir ünsüz ve bir ünlünün birleşmesinden oluşmuştur. Ayrıca Rusçadan giren kelimelerde /ъ/, /ь/ kesme ve yumuşatma işaretleri de kullanılır (Çengel 2005: 34; Çengel 2005: 99).

Kırgızcada ünlüler uzun ve kısa olmak üzere ikiye ayrılırlar. Kısa olanlar, /a/, /i/, /e/, /ı/, /o/, /ö/ ve /ü/ ünlüleridir. Kırgız dilinde ikincil nitelikte olan uzun ünlüler bulunmaktadır. /i/ ve /ı/ ünlüleri duşundaki diğer ünlüler uzayabilmektedir. İmla yönünden bu uzunluklar aynı ünlü harflerin tekrarlanmasıyla ifade edilir. Örneğin, boor, söök, uul, şookum, too.

Kırgızca güçlü bir kalınlık-incelik uyumuna sahiptir. Buna göre kelime içinde ya sadece kalın ya da sadece ince ünlüler bulunur. Türkçe asıllı kelimelerde bu uyum her yerde görülür, ama alıntı kelime ve eklerde bu uyumun bozulduğu görülmektedir. Bununla birlikte kalınlık-incelik uyumunun yanında düzlük yuvarlaklık uyumunun çok daha güçlü olduğunu belirtmek gerekir.

Kırgızcanın söz varlığı iki tür kelimedden ibarettir: yerli ve yabancı kelimeler. Yerli sözcüklerin asıl kökü Türkçedir. Kırgızcada genellikle akraba, insan organ adları, hayvan, bitki ve ev eşyaları için kullanılan isimler ile sıfat ve fiiller yerli kelimelerle ifade edilir. Yabancı kelimeler ise alıntı kelimelerdir. Alıntı sözcükler en çok Rusça, Arapça ve Farsça'dan geçmiştir. Kırgız dilindeki yerli kelimeler yabancı sözcüklere göre daha çoktur. Buna rağmen bazı yabancı kelimeler eş anlamlı karşılıkları olmadan tek başına kullanılır. Mesela: kitep-kitap, samın-sabun, mektep-okul, köçö-sokak.

Alıntı kelimelerin çoğu Kırgızcaya o kadar yerleşmiş ve Kırgızcanın ses uyumlarına göre değişmiş ki, bu tipteki kelimeler ilk bakışta Türkçe kökenli bir kelime sanılabilmektedir. Alıntı kelimelerin bazıları Kırgızcada Türkçe karşılığı bulunsa da tercih edilmektedir. Mesela tarım, din, ticaretle ilgili sözcüklerin çoğu alıntıdır.

Bilindiği üzere Türk dilinde Arapça ve Farsça alıntı kelimelerin sayısı, başka dillerden alıntılara göre daha çoktur. Din ve coğrafya gibi ortaklıklar, bu dillerle yapılan alışverişte önemli rol oynamıştır. Türk lehçelerinin İslamiyetle tanıştıktan sonra yaşam tarzları farklı bir yöne çevrilmiştir. Söz konusu bu durum, kültürel, sosyal ve siyasî hayatlarıyla beraber dillerini de etki altında bırakmıştır. Türklerin İslamiyeti kabulüyle birlikte Türk edebiyatı Arap ve Fars edebiyatının etkisinde kalırken, alfabe sistemi olarak Arap alfabesinin de benimsenmiş olmasıyla birlikte Türkçeye Arapça ve Farsçadan giren kelimeler artmaya başlamıştır. Sonuç olarak durum Kırgız Türkleri ve Kırgızca için de değişmemiştir. Arapça ve Farsçadan giren alıntı kelimelerin sayısı artmıştır.

BİRİNCİ BÖLÜM

SESBİLGİSİ

ÜNLÜ DEĞİŞMELERİ

“Ünlülerin değişmesi, bir kelime içinde bulunan ünlülerin ve ünsüzlerin diğer ünlüleri etkilemesi sonucu meydana gelmektedir.” (Korkmaz 2003: 186). Kırgızcaya gelince Farsça alıntı kelimeler Kırgızcanın birtakım ses özelliklerine göre değişerek farklı şekillerde telaffuz edilmeye başlamıştır.

1. Ünlü Değişmeleri

1.1. Ünlü Daralması

Bazı ünsüzlerin daraltıcı özelliği bulunmaktadır. Herhangi bir kelimedede bu şekilde daraltma etkisi bulunan ünsüzlerin yanındaki geniş ünlüler /a/, /e/, /o/, /ö/ daralmaktadır.

1.1.1. /ı/ < /ä/

Farsça tek heceli ve birden fazla heceli kelimelerin ilk hecesinde bulunan /ä/ ünlüsü, Kırgızcada daralarak /ı/ya dönüşmüştür.

Krg.	Far.	
nım	näm	“su, nem”
sınç	sänç	“mustakil evin iskeleti”
	* * *	
cıncır	zäncir	“zincir”
qımqap	kämḩā	“ipek kumaş”
qırman	ḩärmän	“harman”
zımın	zämin	“yer, yeryüzü, alem”
zıncır	zäncir	“zincir”

1.1.2. /ɪ/ < /a/

Aşağıda gösterilen tek örnekte, Farsça kelimedeki bulunan /a/ ünlüsü, Kırgızca'da daralarak /ɪ/ olmuştur.

Krg.	Far.	
gıza	ğazā	“yemek, gıda”

1.1.3. /ɪ/ < /e/

Farsça kelimelerin başında, ortasında ve sonunda bulunan /e/ ünlüsü, Kırgızca ses uyumlarına göre kalınlaşarak ve daralarak /ɪ/ ünlüsüne dönüşmüştür.

Krg.	Far.	
qış	ḥeşt	“kerpiç”
sır	ser	“baş; uç”
zıy	zeh	“bağırsaktan yapılan tel”
	* * *	
cıga	ceğ(ğ)e	“kuşun başındaki tacı”
çıraq	çerāğ	“mum”
qıyla	ḥeyli	“çok, pek”
nışaan	neşān	“damga, işaret”
sıpay	sepāhi	“asker, ordu”
	* * *	
tabıstan ¹	tāb-estān	“yaz mevsimi”
	* * *	
apız	hāfez(Ar.)	“hafız”
madı	māde	“dişi eşek”
naalı	nāle	“yakınmak, şikayet”
parancı	pārānce	“ferace”

¹ Bu kelime daha çok güneyde kullanılır.

1.1.4. /i/ < /o/

Aşağıda örneği bulunan Farsça tek heceli ve iki heceli kelimelerdeki /o/ ünlüsü, Kırgızcada daralarak /i/ olmuştur.

Krg.	Far.	
bız ²	boz	“keçi”
	* * *	
çadıra	çādor	“kadınların yüz örtüsü”

1.1.5. /i/ < /ā/

Farsça birden fazla heceli kelimelerin orta hecesinde bulunan /ā/, Kırgızcada daralarak /i/ olmuştur.

Krg.	Far.	
ariyne	hār-āyene	“mutlaka, kesinlikle”
añgire	hängār	“acele, büyük yol”
batpirek	bād-bādek	“uçurtma”

1.1.6. /i/ < /ā/

Farsça tek heceli ve birden fazla heceli kelimelerdeki /ā/ ünlüsü, Kırgızcada daralarak /i/’ye dönüşmüştür.

Krg.	Far.	
kir	gāri	“ölçme”
	* * *	
ilep	ālov	“alev”
nariste	nā-rāsīde	“genç, olgunlaşmamış”
sargildeñ	sārgārdān	“dertli, şaşırılmış”
tille	tālā(Ar.)	“altın”

² Kırgızistan’ın güneyinde kullanılır.

	* * *	
celim	yäläm	“yapıştırıcı madde”
kedik	kätäk	“ayakları kısa koyun”
nakis	nākäs	“kötü düşünceli”
patir	pätär	“ekmek türü”

1.1.7. /il < /el/

Farsça tek heceli ve birden fazla heceli kelimelerin içerisinde yer alan /e/ ünlüsü, Kırgızcada daralarak /i/ye dönüşmüştür.

Krg.	Far.	
mis	mes	“bakır”
	* * *	
kilem	gelim	“kilim”
kilit, kelit	kelid	“kilit”
kipti	keft	“omuz”
kire	kerā(Ar)	“arabayla insan ya da yük taşımak”
miste	peste	“Antep fıstığı”
pilla	pelle	“ipek tırtılın yuvası”
sirke	serke	“sirke”
	* * *	
meerimpoz	mehre-bāz	“merhametli”
parbardiger	pärvärdegār	“Allah”
patincan	bādencān	“domates”
	* * *	
beyşembi	pānc-şänbe	“Perşembe”
cekşembi	yäk-şänbe	“Pazar”
seyşenbi	se-şänbe	“Salı”
zadi	zāde	“çocuk; nesil”

1.1.8. /i/ < /o/

Aşağıdaki tek örneği bulunan Farsça kelimenin sonunda bulunan /o/ ünlüsünün Kırgızcada daralarak /i/ye dönüşmesidir.

Krg.	Far.	
nazik	nāzok	“nazik”

1.1.9. /u/ < /ā/

Farsça birden fazla heceli kelimelerin ilk hecesinde yer alan /ā/, Kırgızcada daralarak /u/ olmuştur.

Krg.	Far.	
ubara	āvāre	“meşgul olmak, zahmet”

1.1.10. /u/ < /ä/

Farsça kelimelerin ilk hecesindeki /ä/ ünlüsü, /m/ ve /v/ dudak seslerin etkisiyle Kırgızcada daralarak ve yuvarlaklaşarak /u/ olmuştur.

Krg.	Far.	
buradar	bārādār	“ağabey, dost”
cuban	cāvān	“genç, delikanlı; gelin”
cubarmek	cāvān-mārg	“beddua türü”
zuvala	zāvāle	“hamur parçası”

1.1.11. /u/ < /e/

Aşağıda tek örneği bulunan Farsça kelime sonunda bulunan /e/ ünlüsü, Kırgızcada daralarak /u/ olmuştur.

Krg.	Far.	
topu	dābbe	“takke”

1.1.12. /ü/ < /ä/

Bazı Farsça kelimelerin ilk ve orta hecelerinde bulunan /ä/, Kırgızcada daralarak /ü/ olmuştur.

Krg.	Far.	
üdö	ädä	“eda, yapma”
naküsta	näkäste	“cimri; içi bozuk adam”

1.1.13. /ü/ < /e/

Bazı Farsça alıntı kelimelerin orta va son hecelerinde yer alan /e/, Kırgızcada daralarak /ü/’ye dönüşmüştür.

Krg.	Far.	
körüstön	gür-estän	“kabristan, mezarlık”
kükürt	gügerd	“kibrit”
külüstön	gol-estän	“gül bahçesi”
ümütker	omed-kär	“ümidvar”
	* * *	
küncüt, kuncut	konced	“susam”
naümüt	nā-omed	“ümütsiz”
düyşömbü	do-şänbe	“Pazartesi”
sümbülö	sonbele	“gökteki parlak yıldız; ay adı”

1.1.14. /ü/ < /o/

Aşağıdaki Farsça tek heceli ve birden fazla heceli kelimelerin ilk, orta ve son hecelerindeki /o/ ünlüsü, Kırgızcada daralmış ve /ü/ olmuştur.

Krg.	Far.	
düm	dom	“kuyruk”

göl	gol	“çiçek”
mürök	morg	“ölüm”
	* * *	
büzürük	bozorg	“büyük, öncü; kutsal”
düşömbü	do-şänbe	“Pazartesi”
gülbaq	gol-bāğ	“çiçek bahçesi”
güldeste	gol-dāste	“buket”
gülgün	golgün	“kırmızımsı”
gülzar	gol-zār	“gül bahçesi”
kübö	govāh	“şahit, tanık”
külçö	kolūçe	“küçük yuvarlak ekmek”
külçötay	kolūçe	“hamurlu et”
külgün	golgün	“kırmızımsı; temiz, genç”
külö	kolāh	“şapka, külah; kep”
külüstön	gol-estān	“gül bahçesi”
kümböt	gonbād	“kubbe, kümbet; çiçek demeti”
kümüröy	gomrāh	“kaybetmek, yitirmek”
küncara	koncāle	“küspe; susam küspesi”
küncüt, kuncut	konced	“susam”
kürüç	goronc	“pirinç”
kürzü, kürsü	gorz	“gürz, topuz; havan kolu”
mürzö	morde	“kabir”
sümbülö ³	sonbele	“gökteki parlak yıldız”
türpü	torpi	“düz; balık türü”
ülpöt	olfät	“aşına”
	* * *	
naaümüt, nayümüt	nā-omed	“ümitsiz”

---

³ Ay adı.

* * *

kökül	kākol	“kakül”
-------	-------	---------

1.2. Ünlü Düşmesi

Farklı ses etkilerinden dolayı Farsça kelimelerin iç ve son hecelerindeki bazı ünlüler Kırgızcada düşmüştür.

1.2.1. Kelime İçinde Ünlü Düşmesi

1.2.1.1. Ø < /e/

Bazı Farsça kelimelerin orta hecesindeki /e/ ünlüsü, Kırgızcada düşmüştür.

Krg.	Far.	
ariyne	hār-āyene	“mutlaka, kesinlikle”
asta	āheste	“yavaş, ağır, sessiz”
narban	nārdebān	“merdiven, dayama merdiven”
palvan, balban	pāhlevān	“pehlivan”

1.2.1.2. Ø < /i/

Krg.	Far.	
ariste	nā-rāsīde	“genç, olgunlaşmamış”
ayna	āyine	“ayna”
baqburçun	fāğfuri-çin	“Çin imperatoru”
bermet, merbet	morvārid	“inci”
maynap	pāyināb	“su taşmış yer”
nanüştö	nānüşidān	“kahvaltı”
paşaa	pādişāh	“padişah”

1.2.1.3. Ø < /o/

Farsça kelimelerin ilk ve orta hecesinde bulunan /o/, Kırgızcada düşmüştür.

Krg.	Far.	
ustun	sotün	“sütün, direk”
qarıpçı	ħārpošte	“asker giysisi”

1.2.1.4. Ø < /ū/

Birden fazla heceli kelimelerin orta ve son hecelerindeki /ū/ ünlüsü kısaltıldıktan sonra düşmüştür.

Krg.	Far.	
kepterqana	kābūtār-ħāne	“güvercinlik”
külçötay	kolūçe-tay(Krg.)	“etli ekmek”
külçö	kolūçe	“küçük yuvarlak ekmek”
zardal I	zārdālū	“kayısı, zerdali”

1.2.2. Kelime Sonunda Ünlü Düşmesi

1.2.2.1. Ø < /ā/

Krg.	Far.	
bal, pal	pālā	“süzgeç; yedek at”

1.2.2.2. Ø < /e/

Bazı Farsça kelimelerin sonunda bulunan /e/, Kırgızcada düşmüştür.

Krg.	Far.	
ardap	ārd-ābe	“yemek türü”
ayalzat	‘eyāl(Ar.) zāde	“kadın ve kızlar”

baar	bähre	“hisse, pay”
gülqan	gol-ğāne	“çiçek bahçesi”
mardan	märdāne	“cesur, er”
naker	näkäre	“çizme türü”
perizat	peri-zāde	“peri kızı; çok güzel”

1.2.2.3. Ø < /i/

Krg.	Far.	
azbaray	öz-bärāyi	“için, hatrına”
bezer	bizāri	“bezgin”
kir	gāri	“ölçme”
mor	mūri	“duman deliği”
serpay	sārpāyi	“düğünde hediye giysi”
sıpay I	sepāhi	“asker, ordu”

1.3. Ünlü Düzleşmesi

Farsça alıntı kelimelerin ilk, orta ve son hecelerinde yer alan yuvarlak /o/, /u/, /ū/ ünlüleri düzleşirler.

1.3.1. /a/ < /o/

Farsça tek heceli ve birden fazla heceli alıntı kelimelerin ilk, orta ve son hecelerinde bulunan /o/, Kırgızcada düzleşerek /a/’ya dönüşmüştür.

Krg.	Far.	
par	por	“sert, kuvvetli; büyük”
	* * *	
abli	hovli	“avlu”
apti başara	ofti başāre	“görünüş, tip”
kavhar	govhār	“cevher”
pardan	por-dān	“bilgin”

partal	portāl * * *	“yük taşıyan at”
çapakey	çāboki	“neşeli, kıvrak”
marqadar	barḥordār * * *	“mutluluğa ermek”
palaqman	fālāḥon	“savaş aleti”

1.3.2. /a/ < /u/

Farsça kelimelerin ilk ve son hecesinde bulunan /u/, Kırgızcada düzleşerek ve genişleyerek /a/ olmuştur.

Krg.	Far.	
qanqor	ḥun-kār	“hükümdar”
raspaa	rusvā * * *	“rezil, rüsva”
taraza	tārāzu	“terazi, terazi yıldızı”

1.3.3. /a/ < /ū/

Farsça alıntı kelimelerin başında, ortasında ve sonunda yer alan /ū/ ünlüsü, Kırgızcada düzleşerek /a/ ünlüsüne dönüşmüştür.

Krg.	Far.	
barazman	pūr-zābān	“boş söz”
bardam	pūr-dām * * *	“sağlıklı, güçlü”
kemzara	kāmzūr	“güçsüz”
napat	nābūd	“ölmek, yok olmak”
oropara, oro-para	rū-be-rū	“yüz yüze”

1.3.4. /e/ < /o/

Bazı Farsça kelimelerin başı ve sonunda bulunan /o/, Kırgızcada düzleşerek /e/ olmuştur.

Krg.	Far.	
merbet	morvarid	“inci”
	* * *	
ilep	älov	“alev”
kerbez	gorboz	“yiğit, akıllı”

1.3.5. /ı/ < /o/

Aşağıda teker örneği bulunan Farsça tek heceli ve iki heceli kelimelerdeki /o/ ünlüsü, Kırgızcada düzleşerek ve daralarak /ı/ olmuştur.

Krg.	Far.	
bız ⁴	boz	“keçi”
	* * *	
çadıra	çādor	“kadınların yüz örtüsü”

1.3.6. /ı/ < /u/

Farsça tek heceli ve birden fazla heceli kelimelerin ilk ve son hecelerinde bulunan /u/, Kırgızcada düzleşerek /ı/ olmuştur.

Krg.	Far.	
tıt	tut	“dut”
	* * *	
aqır	āhur	“ahır”
qaynalı	ğāynālu	“erik türü”

⁴ Kırgızistan’ın Güneyinde kullanılır.

1.3.7. /i/ < /ū/

Bazı Farsça alıntı kelimelerin ortasında ve sonunda yer alan /ū/ ünlüsü, Kırgızcada kısalarak ve düzleşerek /i/ olmuştur.

Krg.	Far.	
cadıger	cādū-gār	“cadı, sihirci”
darıger	dārūger	“hekim”
darıqana	dārū-ḥāne	“eczane”
maymıncan	meymūncān	“böğürtlen”
namısköy	nāmūs-gūy	“iffetli”
	* * *	
cuvaldız	cuvāldūz	“çuvaldız”
maymıl	meymūn	“maymun”
nabıt	nābūd	“ölme, yok olma”
namıs	nāmūs(Ar.)	“iffet, namus”
samın	sābūn	“sabun”
tamız ⁵	tām(m)ūz	“yaz; ay adı”
tandır	tānūr(Ar.)	“tandır”
darı	dārū	“ilaç”

1.3.8. /i/ < /o/

Aşağıdaki tek örneği bulunan Farsça kelime sonundaki /o/ ünlüsünün Kırgızcada düzleşerek /i/’ye dönüşmesidir.

Krg.	Far.	
nazik	nāzok	“nazik”

1.3.9. /i/ < /u/

Aşağıdaki Farsça kelimelerin son hecesinde bulunan /u/ ünlüsü, Kırgızcada incelererek ve düzleşerek /i/’ye dönüşmüştür.

⁵ Eskiden Haziran-Temmuz aylarına denk gelen ayın adı; yaz mevsiminin sıcak dönemi.

Krg.	Far.	
bapik	pāpuk	“fırça”
zavir, zabur	zavvur	“nemli yerin suyunu çeken ark”
keci	kādu	“kabak; kurutulmuş kabak”
seki	sāk(k)u	“tahta çatal, yaba”

1.3.10. /i/ < /ū/

Aşağıda tek örneği bulunan Farsça kelimenin orta hecesindeki /ū/, Kırgızcada düzleşmiş ve /i/ olmuştur.

Krg.	Far.	
zambirek	zāmbūrāk	“top”

1.4. Ünlü Genişlemesi

Kelime içindeki dar ünlülerin /ı/, /i/, /u/, /ü/, çeşitli nedenlerle geniş /a/, /e/, /o/, /ö/ ünlülerine dönüşmesidir.

1.4.1. /a/ < /i/

Bazı Farsça alıntı kelimelerin başında, ortasında ve sonunda bulunan /i/ ünlüsü, Kırgızcada genişleyerek /a/ sesine dönüşmüştür.

Krg.	Far.	
bayquş	bi-hūş	“baygın; biçare”
daraq	dirāht	“ağaç”
naştar	niştār	“hançer, bıçak”
paçek	piçāk	“yabani ot”
raca	rice	“cetvel, ip”
tayar	tiyār	“hazır”

	* * *	
salaka	sälike	“tat”
	* * *	
sambal	zanbil	“küçük sepet”
çanda	çändi	“bazen, nadir”
qıyla	heyli	“çok, pek”

1.4.2. /a/ < /u/

Farsça kelimelerin ilk ve son hecesinde bulunan /u/, Kırgızcada genişleyerek /a/ olmuştur.

Krg.	Far.	
qanqor	hun-kār	“hükümdar”
raspaa	rusvā	“rezil, rüsva”
	* * *	
taraza	tārāzu	“terazi, terazi yıldızı”

1.4.3. /a/ < /ū/

Farsça alıntı kelimelerde /ū/ ünlüsü, Kırgızcada kelimelerin diğer geniş ünlülerin etkisiyle /a/ ünlüsüne dönüşmüştür.

Krg.	Far.	
barazman	pūr-zābān	“boş söz”
bardam	pūr-dām	“sağlıklı, güçlü”
	* * *	
kemzara	kāmzūr	“güçsüz”
napat	nābūd	“ölmek, yok olmak”
oropara, oro-para	rū-be-rū	“yüz yüze”

1.4.4. /e/ < /i/

Kırgızcadaki Farsça bazı kelimelerdeki /i/ ünlüsü, Kırgızcada /e/’ye dönüşmüştür. Ayrıca bu ses olayı Farsça bi- (-siz) ön ekinin Kırgızcada be-, bey- olmasına neden olmuştur. Dolayısıyla, -bi ön ekiyle yapılmış kelimeler, aşağıdaki örneklerle beraber gösterilmiştir.

Krg.	Far.	
beçara	bi-çäre	“çaresiz, fakir”
beker	bi-kār	“boş gezen; bedava”
bekerpoz	bi-kār-bāz	“boş gezen”
besaz	bi-sāz	“kötü”
bey ⁶	bi	“-siz”
beyadep	bi-adeb(Ar.)	“terbiyesiz”
beyal	bi-hal(Ar.)	“güçsüz, halsiz”
beybaq	bive	“dul”
beybaş	bi-baş(Krg.)	“yaramaz”
beybazar	bi-bāzār	“pazar olmayan gün”
beycay	bi-cā	“dolu”
beyiş	bihişt	“cennet”
baymar	bi-mār	“hasta”
beymaral	bi-malal(Ar.)	“rahat, endişesiz”
beymaza	bi-māze	“tatsız”
beynamaz	bi-nāmāz	“ibadeti olmayan”
beynamıs	bi-namus(Ar.)	“namussuz”
beyparzant	bi-fārzānd	“evlatsız”
beypay	bi-pā	“azap, zorlama”
beypul	bi-pūl	“bedava; parasız”
beytap	bi-tāb	“halsiz”
bezer	bizāri	“bezgin”

* * *

⁶ Kelimelerin önüne gelen bu ek “-sız/ -siz” isimden isim yapma eki görevinde kullanılmaktadır.

pes	pis	“lepra hastalığı”
peş I	piş	“güç, kuvvet”
peş II	piş	“çapa”
tez	tiz	“çabuk, hemen”
	* * *	
bede	bide	“yonca”
begene	bigāne	“yabancı”
caanger	cāhān-gir	“cihangir”
celetke	cilitke	“yelek”
meyman	mihmān	“misafir”
meyman dos	mihmān dūst	“misafirperver”
meymanqana	mihmān-ḥāne	“otel”
peşin, beşin	pişin	“öğle vakti”
peşene, beşene	pişāne	“alın”
teşe	tişe	“çapa”
zeyrek	zirāk	“uyanık”
	* * *	
kirepter	giriftār	“tutulmuş, bağlı”
nebere	nābire	“torun”
	* * *	
çapakey	çāboki	“neşeli, kıvrak”
bacıger	bāc-gir	“vergi toplayan”
kilem	gelim	“kilim”

1.4.5. /o/ < /u/

Farsça kelimelerin içersinde bulunan /u/, Kırgızcada geniş /o/ olmuştur. Bu değişme, kelimelerdeki diğer geniş ünlülerin etkisi altında da meydana gelebilir.

Krg.	Far.	
mom	mum	“parafin”

	* * *	
mobuya, momiya	mumiyā	“ilaç türü”
	* * *	
qooga	ğouğa	“kalabalık, kavga”
	* * *	
moot, nootu	māhut	“çuha”

1.4.6. /o/ < /ū/

Farsça tek heceli ve birden fazla heceli kelimelerin ilk, orta ve son hecelerindeki /ū/, kısalarak ve genişleyerek /o/ olmuştur.

Krg.	Far.	
dos	dūst	“dost”
oroy	rūy	“yüz, sima, tür”
zor	zūr	“büyük, güzel”
	* * *	
bolot	pūlād	“çelik, gürz”
coro	cūre	“arkadaş”
corop	cūrāb	“çorap”
dodo	tūde	“yığın, küme”
dolu	lūli	“çingene”
gozo	ğūze	“koza, pamuk kozası”
qolek	ğūlāk	“yuvarlak çamur”
qordo	hūrde	“pirinçli sıvı yemek”
meyman dos	mihmān-dūst	“misafirperver”
mor	mūri	“duman deliği”
moyloo	mūy-lāb	“bıyık”
moysopt	mūy-sāfid	“beyaz sakallı”
nonoq	nūnāq	“ele avuca sığmaz”
oroqgel, oroqkel	rūz-gār	“geçinme”
oromol	rū-māl	“başörtü”

postek	pūstāk	“ağaç kabuğu”
postun	pūstin	“dış giyim”
poçok	pūçāk	“kabuk”
totu	tūti	“iri gagalı güzel kuş”
tozoq	dūzāḡ	“cehennem”
	* * *	
abroy	āb-rū	“haya, iffet”
qoroz	ḡorūs	“horoz”
narpos	nār pūst	“nar kabuğu”
oropara	rū-be-rū	“yüz yüze”
taqtapos ⁷	tāḡte-pūst	“minder”

1.4.7. /öl < /il/

Bazı Farsça tek heceli ve birden fazla heceli kelimelerin ilk ve son hecelerindeki /i/ ünlüsü, Kırgızcada genişleme yoluyla /ö/ye dönüşmüştür.

Krg.	Far.	
döö	div	“dev”
böödö	bihūde	“boşuna”
mömö	mive	“meyve”
söpöt	sāfid	“beyaz, bembeyaz”

1.4.8. /öl < /ü/

Farsça tek heceli ve birden fazla heceli kelimelerin ilk ve son hecesindeki /ü/, Kırgızcada genişleyerek /ö/ olmuştur.

Krg.	Far.	
cö, cuy	cū	“ark, hark”
kör	kūr	“kör, görmez”

⁷ Koyun ya da keçi derisinden yapılır.

kör	gūr	“kabir”
köş, göş	gūşt	“et”
üröy	rūy	“yüz, sima”
	* * *	
böödö	bihūde	“boşuna”
cöcö	cūce	“civciv”
köçö	kūçe	“sokak, cadde”
kör azabı	gūr-azāb(Ar.)	“kabir azabı”
körqana	gūr-ḥāne	“mezar, kabir”
kör pende	kūr-bānde	“kör adam, cahil”
körüstön	gūr-estān	“kabristan, mezarlık”
kösö	kūse	“sakalsız”
köyqap	kūh-qaf(Ar.)	“Kaf dağı”
közö	kūze	“su testisi”
lölü	lūli	“çingene kadın”
	* * *	
bulbulköy	bulbul-gūy	“güzel konuşan”
namisköy	nāmūs-gūy	“iffetli”
tamaşaköy	tamaşa(Ar.)-gūy	“şakacı”

1.5. Ünlü İncelmesi

Kalın ünlülerin, kelime içinde bulunan bazı inceltme özelliği taşıyan ünsüzlerin etkisiyle incelmesidir.

1.5.1. /e/ < /ā/

Bazı Farsça tek heceli ve birden fazla heceli keilmelerin orta ve sonunda bulunan /ā/ ünlüsü, Kırgızcağa kısalarak ve incelererek /e/ olmuştur.

Krg.	Far.	
kee	gāh	“arada bir, kah”

ken	kān	“maden; hazine”
	* * *	
denek	dānek	“meyve çekirdeği”
kedan	kāhdān	“samanlık”
kelbet	kālbod	“kalıp, dış görünüş”
kerben	kārvān	“kervan”
mekiyān	mākiyān	“tavuk”
tekçe	tāqçe	“raf”
	* * *	
aşkere	āškārā	“açık, belli”
añgame	hängāme	“sohbet, macera”
begene	bigāne	“yabancı”
bermet	mārvārid	“inci”
bezer	bizāri	“bezgin”
kerene	kārāne	“kenar”
kirekeç	kerākāş	“kiracı; yük, adam taşıyan”
peşene, beşene	pişāne	“alın”
seydene	sedāne	“çörek otu”
	* * *	
abıger	āfgār	“yaralı, sakat”
beker	bi-kār	“boş gezen; bedava”
bekerpoz	bikār-bāz	“boş gezen”
beren	pār(r)ān	“uçan”
ceksen	yāksān	“benzemek, aynı olmak”
çabandes	çāvān-dāz	“iyi binici”
coopker	cevāb(A)- kār	“sorumlu, yükümlü”
dariger	dār-kār	“lazım ,gerekli”
demder	dām-dār	“güçlü”
dööperez	doruğ-pārdāz	“yalancı, aptal, ahmak”
dilde	tilā, telā	“altın”

kebep	kābāb	“kebab”
kedey	gedāy	“fakir”
kepterqana	kābūtār-ḥāne	“güvercinlik”
kerney	kārnā	“müzik aleti”
keyipker	keyf(Ar.)-kār	“edebiyatta kahraman tip”
kire	kerā(Ar)	“arabayla insan ya da yük taşımak”
kirepter	giritār	“tutulmuş, bağlı”
qaşek	ḥāşāk	“çayır, kuru ot”
qızmatker	hedmat(Ar.)-kār	“memur”
qorek	ḥorāk	“gıda, yiyecek”
mardiker	mārdkār	“günlük çalışan işçi”
medetker	medad(Ar.)-kār	“yardımcı, destekleyen”
merbet	morvārid	“inci”
mildetker	minnet(Ar.)-kār	“sorumlu”
nayzaker	neyze-kār	“mızrakçı”
pahtaker	pāḥte-kār	“pamuk yetiştiren”
parbardiger	pārvārdegār	“Allah”
sarker	sār-kār	“asker başçısı”
sarmerden ⁸	sārmārdān	“sunucu”
soopker	savāb(Ar.)-kār	“sevaplı iş”
testiyer	dāstiyār	“yetişkin çocuk”
ümütker	omed-kār	“ümidvar”
zardep	zārdāb	“safra ⁹ ; irin, cerahat”

⁸ Koyun ya da keçi derisinden yapılır.

⁹ Hastalık türü.

1.5.2. /e/ < /o/

Bazı Farsça kelimelerin başı ve sonunda bulunan /o/ ünlüsü, Kırgızcada incelerek /e/ olmuştur.

Krg.	Far.	
merbet	morvarid	“inci”
	* * *	
ilep	älov	“alev”
kerbez	gorboz	“yiğit, akıllı”

1.5.3. /i/ < /ā/

Farsça birden fazla heceli kelimelerin orta hecesinde bulunan /ā/, Kırgızcada incelerek ve daralarak /i/ olmuştur.

Krg.	Far.	
ariyne	här-āyene	“mutlaka, kesinlikle”
añgire	hängār	“acele, büyük yol”
batpirek	bād-bādek	“uçurtma”

1.5.4. /i/ < /o/

Aşağıda tek örneği bulunan Farsça kelimenin sonundaki /o/ ünlüsünün Kırgızcada incelerek /i/’ye dönüşmesidir.

Krg.	Far.	
nazik	nāzok	“nazik”

1.5.5. /i/ < /u/

Aşağıdaki Farsça kelimelerin son hecesinde bulunan /u/ ünlüsü, Kırgızcada incelerek ve düzleşerek /i/’ye dönüşmüştür.

Krg.	Far.	
bapik	pāpuk	“fırça”
zavir, zabur	zavvur	“nemli yerin suyunu çeken ark”
keci	kādu	“kabak; kurutulmuş kabak”
seki	sāk(k)u	“tahta çatal, yaba”

1.5.6. /i/ < /ū/

Aşağıda tek örneği bulunan Farsça kelimenin orta hecesindeki /ū/, Kırgızcada incelererek /i/ olmuştur.

Krg.	Far.	
zambirek	zāmbūrāk	“top”

1.5.7. /ö/ < /ā/

Farsça kelimelerin ilk, orta ve son hecelerinde bulunan /ā/, Kırgızcada yuvarlaklaşarak ve incelererek /ö/ olmuştur.

Krg.	Far.	
kökül	kākol	“kakül”
kömüş	gāvmiş * * *	“manda, camız”
kümöndör	gomān-dār	“zanlı, şüpheli”
künöökör	gunāh-kār	“günahkar”
künöyü	gunāhi	“ayıp, suç, günah”
azar tümön	hāzār tūmān	“sayısız”
dargöy	dār-gāh	“saray, dergah”
kömöç	komāc	“ekmek türü”
körüstön	gūr-estān	“kabristan, mezarlık”

kübö	guvāh	“şahit, gören, bilen”
külö	kolāh	“şapka, külah; kep”
külüstön, gülüstön	gol-estān	“gülistan, gül bahçesi”
kümön, künöm	gomān	“zan, şüphe, kuşku”
kümüröy	gomrāh	“kaybetmek, yitirmek”
künöö, künö	gunāh	“günah”
nanüştö	nānūşidān	“kahvaltı”
süzök	süzāk	“hastalık türü”
üdö	ädā	“eda, yapma”

1.5.8. /ö/ < /o/

Farsça tek heceli ve birden fazla heceli kelimelerin başındaki /o/ ünlüsü, Kırgızcada inceltici ünsüzlerin etkisiyle /ö/ ünlüsüne dönüşmüştür.

Krg.	Far.	
möl	hol	“su, nem”
öl	hol	“su, nım”
	* * *	
döörük	dorūğ	“yalan”
döröö	dorre	“kamçı, kırbaç”
dööperez	doruğ-pärdāz	“yalancı, aptal, ahmak”
kömöç	komāc	“ekmek türü”
köödön	kovdān	“göğüs”
köör	govhār	“cevher”
kööhar	govhār	“cevher”
möör	mohr	“mühür”
önör	honār	“hüner, meslek”
önör cay	honār cāy	“sanayi”
önörqana	honār-ḥāne	“atölye, dükkan”
önörman	honār-mānd	“yetenekli, meslek sahibi”

önörpoz¹⁰   honär-bāz   “yetenekli”

1.5.9. /ö/ < /ü/

Farsça tek heceli ve birden fazla heceli kelimelerin ilk ve son hecesindeki /ü/, Kırgızcada genişleyerek ve incelerek /ö/ olmuştur.

Krg.	Far.	
cö, cuy	cū	“ark, hark”
kör	kūr	“kör, görmez”
kör	gūr	“kabir”
köş, göş	gūşt	“et”
üröy	rūy	“yüz, sima”
	* * *	
böödö	bihūde	“boşuna”
cöcö	cūce	“civciv”
köçö	kūçe	“sokak, cadde”
kör azabı	gūr-azāb(Ar.)	“kabir azabı”
körqana	gūr-ḥāne	“mezar, kabir”
kör pende	kūr-bānde	“kör adam, cahil”
körüstön	gūr-estān	“kabristan, mezarlık”
kösö	kūse	“sakalsız”
köyqap	kūh-qaf(Ar.)	“Kaf dağı”
közö	kūze	“su testisi”
lölü	lūli	“çingene kadın”
	* * *	
bulbulköy	bulbul-gūy	“güzel konuşan”
namisköy	nāmūs-gūy	“iffetli”
tamaşaköy	tamaşa(Ar.)-gūy	“şakacı”

¹⁰ “önörpoz” ve “önörman” aynı anlamda kullanılan kelimelerdir.

1.5.10. /ü/ < /o/

Aşağıdaki Farsça tek heceli ve birden fazla heceli kelimelerin ilk, orta ve son hecelerindeki /o/ ünlüsü, Kırgızcada incelererek /ü/ olmuştur.

Krg.	Far.	
düm	dom	“kuyruk”
gül	gol	“çiçek”
mürök	morg	“ölüm”
	* * *	
büzürük	bozorg	“büyük, öncü; kutsal”
düyşömbü	do-şānbe	“Pazartesi”
gülbaq	gol-bāğ	“çiçek bahçesi”
güldeste	gol-dāste	“buket”
gülgün	golgün	“kırmızımsı”
gülzar	gol-zār	“gül bahçesi”
kübö	govāh	“şahit, tanık”
külçö	kolūçe	“küçük yuvarlak ekmek”
külçötay	kolūçe	“hamurlu et”
külgün	golgün	“kırmızımsı; temiz,
külö	kolāh	genç”
külüstön	gol-estān	“şapka, külah; kep”
kümböt	gonbād	“gül bahçesi”
		“kubbe, kümbet; çiçek
kümüröy	gomrāh	demeti”
küncara	koncāle	“kaybetmek, yitirmek”
küncüt, kuncut	konced	“küspe; susam küspesi”
		“susam”
kürüç	goronc	“pirinç”
kürzü, kürsü	gorz	“gürz, topuz; havan
		kolu”
mürzö	morde	“kabir”

sümbülö	sonbele	“gökteki parlak yıldız ¹¹ ”
türpü	torpi	“düz; balık türü”
ülpöt	olfät	“aşına”
	* * *	
naaümüt, nayümüt	nā-omed	“ümütsiz”
	* * *	
kökül	kākol	“kakül”

1.5.11. /ü/ < /u/

Bazı Farsça alıntı kelimelerin ilk hecesindeki /u/ ve /ū/ ünlüleri, Kırgızcada kelime içersinde bulunan inceltici ünsüzlerin etkisiyle /ü/’ye dönüşmüştür.

Krg.	Far.	
kümön, künöm	gumān	“zan, şüphe, kuşku”
kümöndör	gumān-dār	“zanlı, şüpheli”
künöö, künö	gunāh	“günah”
künöyü	gunāhi	“ayıp, suç, günah”
künöökör	gunāh-kār	“günahkar”
kübö	guvāh	“şahit”
ümütker	umed-kār	“umidvar”

1.6. Ünlü Kalınlaşması

Bazı ünsüzlerin kalınlaştırma veya kalın ünlülerin benzeştirme etkilerinden dolayı kelimenin içindeki ince ünlülerin kalınlaşmasıdır.

---

¹¹ Ay adı.

1.6.1. /a/ < /ä/

Kırgızcadaki alıntı keilmelerde en sık görülen ses olaylarından biri, Farsça tek ve birden fazla heceli kelimelerin ilk, orta ve son hecelerindeki yazılmayan /ä/ ünlüsü, Kırgızcada kalınlaşarak /a/ olmuştur.

Krg.	Far.	
abu	äbr	“bulut”
ar	här	“her”
aspi	äsb	“at, at yılı”
barik	bärg	“yaprak”
bas	päst	“aşağı, alt, alçak”
çandır	çändr	“damar”
çañ	çäng	“müzik aleti”
çap	çöp	“sol”
dap	däf	“tef, bir müzik aleti”
dard, dart	därd	“dert”
darek	därk	“haber”
gart	gärd	“çamur, bataklık”
qam	gäm	“kaygı”
qar	här	“eşek”
qaş	häs	“saban izi, çizi”
qaza, qasa	qäzz	“ipek kumaş türü”
mant	bänd	“sargı bezi”
mañ	bäng	“esrar; aptal, deli”
mart	märd	“erkek, er; cesur”
mas	mäst	“sarhoş”
pandi, pant	pänd	“tavsiye”
pas	päst	“aşağı; alçak insan”
pat	pät	“kuş tüyü”
rancı	ränc	“rencide”
rañ	räng	“renk; boya”

ras	räst	“gerçek, doğru”
sak’	säg	“köpek; köpek yılı”
sar	sär	“baş”
tak’ II	täk	“aşağısı”
tan	tän	“razı olmak, kabul etmek”
tañ	täng	“tabanca”
zaar I	zähr	“cesurluk, yiğitlik”
zan	zän	“kadın”
zap	zäb	“çok, pek güzel”
zar II	zär	“altın”
	* * *	
abıger	äfgār	“yaralı, sakat”
abzal	äbzār	“alet, gereç”
acdar	äcdārḥā	“ecderha”
ambar	änbār	“ambar, depo”
anar	änār	“nar”
ancir	äncir	“incir”
andaza	ändāze	“düşünce, fikir”
añgeme	hängāme	“sohbet, macera”
añgi	hängi	“acele; büyük yol”
añgire	hängār	“eşek”
apsana	äfsāne	“efsane”
apta	häfte	“hafta”
aptiyek	häft-yäk	“Kur’an’ın 1/7si”
arin	härir(Ar.)	“ipek kumaş”
ariyne	här-äyene	“mutlaka, kesinlikle”
araa	ärre	“testere, bıçkı”
arzan	ärzān	“ucuz”
azar tümön	hözār tümān	“sayısız”
azbaray	öz-bärāyi	“için, hatırına”

baa	bähā	“fiyat, değer”
baana	bähāne	“bahane”
baar	bähār	“ilkbahar”
baça	bäççe	“çocuk”
badirek	bād-räg	“soysuz, asil olmayan”
bağıšta	bähşidän	“adamak”
baqtıyar	bäht-yār	“bahtiyar”
baqburçın	fäğfuri-çin	“Çin imperatoru”
bañgi	bäñgi	“esrarcı”
barabar	bärābär	“beraber, eşit”
barbana	pärvāne	“pervane kelebek”
barman	färmān	“ferman”
barzant	färzänd	“çovuk, evlat”
basa	bäsā	“tam zamanında, anında”
başara	bäşäre	“yüz, görünüm”
bayan	bäyān(Ar.)	“beyan”
beynamaz	bi-nāmāz	“ibadeti olmayan”
bulant, balant	boländ	“uzun, yüksek”
buradar	bärādär	“ağabey, dost”
caanger	cähān-gir	“cihangir”
cangel	cängäl	“orman”
çaqalaq	çäqälāq	“yeni doğmuş bebek”
çaman	çämān	“çimenli, çiçekli yer”
çambar	çämbär	“yuvarlak”
çamabarak	çämbäräk	“’boz uy’ tündükü”
çanar	çänār	“zembil”
çanda	çändi	“bazen, nadir”
çandan	çändän	“dolu, bol, çok”
çapar	çäpär	“çeper”
çar, çahar	çär, çähār	“dört”

çarba	çär-pā	“4 ayak; hayvan”
çarbadar	çär-pā-dār	“hayvanlara bakan”
çarıyar, çalıyar	çähār-yār	“4 halife”
çavadan	çämädān	“bir tarafı kilimle kaplı çuval”
dağar	tägār	“tas, büyük leğen”
darbaza	därvāze	“avlu, kale kapısı”
dargöy	där-gāh	“saray, dergah”
darıya	däryā	“derya”
dariger	därkār	“lazım, gerekli”
darman	därmān	“derman, çare”
darmıyan	där-miyān	“koruyucu”
darviş	därviş	“derviş”
darzan	lärzān	“titreme”
dastar	dästār	“sarık, çalma”
hamma, amma	hämme	“hepsi”
kalan	kālān	“büyük; ileri gelen”
kaltak	ğältäk	“sopa, ağaç parçası”
kapqa	kāmḥāb	“ipek türü”
karem	kārām	“lahana”
qalempir	qälāmfr(Yun.)	“kırmızı biber”
qapa	ḥāfe	“kırgın”
qapadar	ḥāfe-dār	“kırgın”
qasta	ḥāste	“hasta”
qaltek	ğältäk	“sopa, ağaç parçası”
qamek ¹²	ḥāmek	“çiğ”
qat-name	ḥāt-nāme	“yazma, beyanname”
qatrañ	qātrān	“katran”
qaynalı	ğäynālu	“erik türü”
qazala	ğäzlāğ	“toygar, tarlakuşu”

¹² Karpuz ve kavun için kullanılır.

qırman	härmän	“harman”
lahañ	nāhang	“ecderha; ecderha yılı”
larzan	lärzän	“titreme, ürperti”
laşker	läşkär	“asker, ordu”
lata	lät(t)e	“kumaş parçası, bez”
maara	märre	“bir kez, bir defa”
make	mäkke	“mısır”
manca, mança	pänce	“el parmakları”
mañgi, bañgi	bāngi	“esrarcı”
mara	märre	“sınır, finiş”
marcan	mārcān	“boncuk”
mardan	mārdāne	“cesur, er”
mardiker	mārd-kār	“günlük çalışan işçi”
maske	māske	“kaymak yağı”
mastaba	māstāvā	“yemek türü”
maşatı	māşhād(Ar.)	“İran’da yapılan halı”
maza	māz(z)e	“tat; güç, sağlık”
naker	nākāre	“çizme türü”
namaz	nāmāz	“namaz”
namaz bagımdat	nāmāz bāmdād	“sabah namazı”
namaz beşim	nāmāz pişin	“öğle namazı”
namaz quptan	nāmāz hoftān	“yatsı namazı”
namaz şam	nāmāz şām	“akşam namazı”
namazgöy	nāmāz-gūy	“takvalı insan, dindar”
narban	nārdebān	“merdiven, dayama merdiven”
narek	nārek	“dağ keçi yavrusu”
paana	pānāh	“barınak, sığınak”
pahta	pāhte	“pamuk”
pahtaker	pāhte-kār	“pamuk yetiştiren”
pahtazar	pāhte-zār	“pamuk tarlası”

paqsa ¹³	pähse	“kurma duvar”
palaqman ¹⁴	fälāhon	“savaş aleti”
palañ	päläng	“pars yılı”
palas	pälās	“halı”
palek	fäläk	“kauvn türü”
palit,balit	pälid	“pis, kirli”
palvan, balban	pählevān	“pehlivan”
panca	pänce	“parmak”
pancara	pāncäre	“kapama perde”
parak	pärrek	“pervane, değirmen”
paranda	pärände	“kuş, kuşlar”
parbana	pärvāne	“pervane kelebek”
parbardiger	pärvärdegār	“Allah”
parda	pärde	“perde”
parmal	pär-bāl	“kanat”
parman	färmān	“ferman”
parpaşa	pär-päş(ş)e	“ipek kumaş”
parva	pärvā	“qam körüü”
parzant, perzent	färzänd	“çocuk, evlat”
parvayış	pärväriş	“ilgilenmek”
patir	pätär ¹⁹	“ekmek türü”
patta	pätte	“bilet, çek”
paysa	päyse	“ağırlık ölçüsü”
pesanda	päsände	“şart, şart koyma”
rahbar	rāhbār	“rehber”
randa	rānde	“rende”
rayis	rāyis	“başkan, reis”
sahna, sakına	sāhne	“sahne”
salaqa, salıqa	sāliqe	“tat”

¹³ Aynı zamanda “baqsa” şekli de görülür.

¹⁴ Duvar, set kırmak için kullanılan alet.

¹⁹ Baltabayev patir kelimenin Farsça aslını ‘fätir’ olarak göstermiş.

sandal I	sändäl	“el, ayak ısıtıcı”
sandal II	sändäl	“efir yağı alınan ağaç”
sandi	sänädi	“altın iple dikilen ipek kumaş türü”
santalaq	zän-talaq(Ar.)	“karısı talak”
sañgi	sängi	“taş, taşlı; mezar taşı”
sañgil	sängin	“ağır; taş, taşlı”
sapal	säfäl	“çömlekten kaplar”
sar-sanaa	sär-sanaa(Krg.)	“dert, huzursuz”
saramcal	särāncām	“temiz, titiz tutulan”
saray	särāy	“ev; konak evi; ahır”
sarayban	särāy-bān	“kervansaray sahibi”
sarbat	zär-bāft	“ipek kumaş türü”
sarbar	särvär	“öncü, rehber, başkan”
sarbaz	sär-bāz	“asker, ordu”
sardar	sär-dār	“ordu başçısı”
sardek	zärdäk	“havuç; sarı”
sarkeşte	zär-keş-te(Krg.)	“gümüş, altın iplerle nakış dikmek”
sarmerden	särmärdän	“düğün, ziyafette sunucu”
sarpayı, sarpay	särpāyi	“düğünde hediye giysi”
sarsan	sär-sām	“kendinde değil; deli”
sartaraş	särtārāş	“berber, kuaför”
saza I	sāzā	“rica etme”
saza II	sāzā	“ceza, ceza vermek”
tagara, dagara	tāgār	“taş, leğen”
taqman	tāḥmān	“odanın eşya, yorgan konulacak köşesi”
taqsa	tāḥse	“büyük kese”
taqtay		“ince kesilen tahta”

taqtapos ¹⁵	tähte	“minder”
tambur	tähte-püst	“uzun saplı komuz”
tamız	tämbür	“yaz, ayın adı”
tandır ¹⁶	täm(m)üz	“tandır”
tapança	tänür(Ar.)	“zor durumda olma”
taraza	täpänçe	“terazi, terazi yıldızı”
tarsa	täräzu	“Manas’ destanında
	tärsä	Hristyanlara verilen ad”
tasmal, dazmal ¹⁷		“el, yüz havlusu, mendil”
tastorqon	däst-mäl	“sofra örtüsü”
taştek	däst-är-ğän	“tepsi; gözlük”
zaara	täştäk	“söz, laf; korkmak”
zaara I	zähre	“acı su, idrar”
zagara	zähr-äb	“mısır unu”
zaman	zägäre	“devir”
zambirek	zämän(A)	“top”
zamin	zänbüräk	“yer, toprak”
zarañ	zämin	“akçaağaç”
zarbap	zäräng	“sırmalı kumaş”
zardal I	zär-bäft	“kayısı, zerdali”
zardek	zärdälü	“havuç; sarı, sarımsı”
zardep	zärdäk	“(tıp)safra; irin, cerahat”
zargaldaq	zärdäb	“sarıasma”
	zärgaldäq	
abu zamzam	* * *	“zemzem suyu”
apti başara	äb zämzäm(Ar.)	“görünüş, tip”
barazman	ofti bäsäre	“boş söz”
bayandos	pür-zäbän	“yolluk”

¹⁵ Koyun ya da keçi derisinden yapılır.

¹⁶ “dandır” şekli de kullanılmaktadır.

¹⁷ “ütü” anlamında da kullanılır.

beymaza	pāy-ändāz	“tatsız”
beyşarım	bi-māze	“utanmaz”
butparas	bi-şärm	“puta tapan”
caynamaz	but-pärast	“seccade”
dilafruz	cā nāmāz	“gönlü neşelendiren”
kem baa	dil-äfrüz	“ucuz”
qursant	kām bähā	“mutlu, memnun”
nayranbaz	ḥorsänd	“kurnaz, aldatıcı”
önörman	neyräng-bāz	“yetenekli, hüneri olan”
parancı	honär-mänd	“ferace”
payabzal	pārānce	“ayakkabı, çizme”
paygamber	pā-äzfār	“peygamber”
pişayvan	peygämbär	“koridor”
sazanda	pişäyvān	“müzik aleti çalan kişi”
ser sabiz	sāzānde	“havucu bol olan”
sıpay	sār sābz	“asker, ordu”
	sepähi	
aqılman	* * *	“bilgin”
astar	‘aql(Ar.)-mänd	“astar”
badırañ	āstär	“salatalık”
bardam	bādräng	“sağlıklı, güçlü”
beydart	pūr-dām	“bilgin”
danişman	bi-därd	“dertsiz”
daraq	dāniş-mänd	“ağaç”
dilbar ¹⁸	diräḥt	“dilber”
duşman	dil-bär	“düşman”
kavhar, kööhar	doşmān	“cevher”
quptan	govhär	“uyuma, yatma; yatsı”
mirşap	ḥuftān	“gece bekçiler başçısı”
naamart	mir-şäb	“korkak, alçak adam”

¹⁸ “gönlü çeken”, “kenfine meftun eden” anlamları var.

naştar	nāmārd	“hançer, bıçak”
naşvat	niştār	“armut”
oomat	neşvāt	“başarı, baht”
padar	āmād	“baba”
pañsat	pedār	“rütbe adı”
pasañ	pānsād	“aşağı, alçak”
payvant	pāsāng	“ağaçları melezleme”
tayqar	peyvānd	“2 yaştaki eşek”
	tay(Krg.)- ħār	

1.6.2. /a/ < /e/

Farsça tek heceli ve birden fazla heceli kelimelerdeki /e/ ünlüsü, Kırgızcada kalınlaşarak /a/ olmuştur.

Krg.	Far.	
narq	nerġ	“kıymet, fiyat; bedel”
pan	pen	“tatlı ekmek türü”
	* * *	
ayalzat	‘eyal(Ar.)-zāde	“kadın ve kızlar”
ayvan	eyvān	“veranda”
bayda	peydā	“ortaya çıkmak”
çaar	çehār	“dört”
dalis	dehliz	“dehliz, hol”
mayda	mejde	“kırıntı”
maydan	meydān	“meydan”
mayin	mehin	“yumuşak, ipek gibi”
maymıl	meymūn	“maymun”
maymıncan	meymūncān	“böğürtlen”
naşa	neşā	“esrar”
naşvat	neşvāt	“armut”
nayranbaz	neyrāng-bāz	“kurnaz, aldatıcı”

nayza	neyze	“mızrak”
nayzaker	neyze-kār	“mızrakçı”
padar	pedār	“baba”
payda	peydā	“ortaya çıkmak”
paydubal	pey-divār	“temel”
paygambar	peygāmbār	“peygamber”
payvant	peyvānd	“ağaçları melezleme”
rayqan	reyhān	“reyhan”
zabar	zeber	“fetha, üstün”
zarde	zerde	“güç”
	* * *	
baraqor	pāre-ḥār	“cimri, rüşvet alan”
çamadan	cāme-dān	“sandık; bavul, valiz”
oropara	rū-be-rū	“yüz yüze”
	* * *	
acatqana	hācet(Ar.)-ḥāne	“hela”
andaza	āndāze	“düşünce, fikir”
apsana	āfsāne	“efsane”
apta	hāfte	“hafta”
aptaba	āftābe	“ibrik”
apti başara	ofti bāšāre	“görünüş, tip”
araa	ārre	“testere, bıçkı”
asta	āheste	“yavaş, ağır, sessiz”
astana	āstāne	“kapı girişi”
aşqana	āş-ḥāne	“mutfak”
aşula ²⁰	aşule	“şarkı”
ayna	āyine	“ayna”
azada	āzāde	“temiz, özgür”
baana	bāhāne	“bahane”
baça	bāççe	“çocuk”

²⁰ Kırgızistan’ın Güneyinde kullanılır.

beçara	bi-çāre	“çaresiz, fakir”
balaqana	bālā-ḥāne	“oda”
balança, palança	felān(Ar.)-çe	“filanca”
bara	pāre	“parça, bölük”
barbana	pārvāne	“pervane kelebek”
barça	pārçe	“parça, kesinti”
başara	bāşāre	“yüz, görünüm”
baymana	peymāne	“tabak, kova; kadeh”
beybaq	bive	“dul”
beymaza	bi-māze	“tatsız”
buqta	poḥte	“pişmiş, olgun”
buta	būte	“çalı”
carnama	car(Krg.)-nāme	“ilan”
cıga	ceğ(ğ)e	“kuşun başındaki tacı”
cuba	cob(b)e	“cübbe”
cuda	cūde	“çok, pek”
çara	çāre	“çare”
çarayna	çārāyne	“asker örme zırh gömleği”
çayqana	çay(Krg.)- ḥāne	“çay içilecek yer”
daana	dāne	“tane”
danqana	dān-ḥāne	“tahıl ambarı”
darbaza	dārvāze	“avlu kapısı, kale kapısı”
darıqana	dārū-ḥāne	“eczane”
dubana	divāne	“divane”
gunça	ğonçe	“gonca”
hamma, amme	hämme	“hepsi”
kitepqana	kitāb(A)- ḥāne	“kütüphane”
körqana	gūr-ḥāne	“mezar, kibir”
kübö naama	guvāh nāme	“tanıklık belgesi”
küncara	koncāle	“küspe, susam küspesi”

kuşqana	gūşt hāne	“et kesme yeri”
qalta	h̄alte	“torba”
qapa	h̄äfe	“kırgın”
qapadar	h̄äfe-dār	“kırgın”
qasta	h̄äste	“hasta”
qumura	h̄omre ²³	“küp, küçük küp”
qunda	ğonde	“kara kurt, örümcek”
lata	lät(t)e	“kumaş parçası, bez”
maara	mārre(Ar.)	“bir kez, bir defa”
malqana	mal(Krg.)- h̄āne	“ahır”
manca, mança	pānce	“el parmakları”
mara	mārre	“sınır, finiş”
maşa	māşe	“tetik, maşa”
maşaa, paşa	pāşşe	“sinek”
maşaaqana, paşaaqana	pāşşe-h̄āne	“sineklerden korunmak için sundurma”
maya	pāye	“bitkinin kuru kısmı”
maza	māz(z)e	“tat; güç, sağlık”
meymanqana	mihmān-h̄āne	“otel”
naabayqana	nānvā- h̄āne	“fırın”
naama	nāme	“mektup, yazı”
naküsta	nākāste	“cimri; içi bozuk”
narça	nārçe	“deve yavrusu”
nayça	nāyçe	“kiçine çoor”
nepada	nebāde	“belki, aniden”
nooça	novçe	“yakışıklı”
nurgunça	nur(Ar.)-gunçe	“cennet kızı”
oluya zaada	evaliye(Ar.)-zāde	“evliya çocuğu”
ordoqana	ordo(Krg.)- h̄āne	“başkanın iş yeri”
önörqana		“atölye, dükkan”

²³ K. K. Yudahin bu kelimenin kökünü Arapça olarak göstermiş.

pada	honär-ḥāne	“hayvan sürüsü”
pahta, paqta	pāde	“pamuk”
pakiza	pāḥte	“temiz, pakize”
paqsa	pākize	“kurma duvar”
pancara	pāḥse	“kapama perde”
panci	pāncäre	“5 yaştaki koyun”
para	penci	“rüşvet”
parak	pāre	“pervane, değirmen”
paranca	pārrek	“ferace”
paranda	pārānce	“kuş, kuşlar”
parbana	pārānde	“pervane kelebek”
parça	pārvāne	“ipek kumaş türü”
parda	pārçe	“perde”
parpaşa	perde	“ipek kumaş”
patta	pār-pāş(ş)e	“bilet, çek”
paya	pätte	“pamuk sapı”
paysa ²¹	pāye	“ağırlık ölçüsü”
paytaba	päyse	“ayak sargısı”
perizaada	pātābe	“peri kızı; çok güzel”
pesanda	peri-zāde	“şart koyma”
pilla	päsānde	“ipek tırtılın yuvası”
piyada	pelle	“yaya”
piyala	piyāde	“kese”
puqta	piyāle	“sağlam, güçlü”
raca	poḥte	“cetvel, ip”
randa	rice	“rende”
sada	rānde	“sade, saf”
sahna, saqına	sāde	“sahne”
salaqa, salıqa	sāḥne	“tat”
saya	sāliqe	“gölge”

²¹ 500 gr. denk gelen ağırlık ölçüsü.

sayaban	sāye	“şemsiye; gölgeli yer”
sazanda	sāye-bān	“müzik aleti çalan kişi”
taba	sāzānde	“ekmek pişirilecek kap”
taqsa	tāve	“büyük kese”
taqtay	tāhse	“ince kesilen tahta”
taqtapos ²²	tāhte	“minder”
tapança	tāhte-pūst	“tabanca”
taza, tazza	tāpānçe	“pak, temiz”
tuqaba	tāze	“kumaş türü”
ubara	duḥābe	“meşgul olmak, zahmet”
ustaqana	āvāre	“atölye, dükkan”
zaada	ostā-ḥāne	“çocuk, nesil”
zaara I	zāde	“cesurlük, yiğitlik”
zagara	zāhre	“mısır unu”
zuvala	zāgāre	“hamur parçası”
	zāvāle	

1.6.3. /a/ < /i/

Bazı Farsça alıntı kelimelerde bulunan /i/ ünlüsü, Kırgızcada kalınlaşarak /a/ ünlüsüne dönüşmüştür.

Krg.	Far.	
bayquş	bi-hūş	“baygın; biçare”
daraq	dirāht	“ağaç”
naştar	niştār	“hançer, bıçak”
paçek	piçäk	“yabani ot”
raca	rice	“cetvel, ip”
tayar	tiyār	“hazır”
	* * *	

²² Koyun ya da keçi derisinden yapılır.

salaka	sälike	“tat”
	* * *	
sambal	zanbil	“küçük sepet”
çanda	çändi	“bazen, nadir”
qıyla	heyli	“çok, pek”

1.6.4. /ɪ/ < /ä/

Farsça tek heceli ve birden fazla heceli kelimelerin ilk hecesinde bulunan /ä/ ünlüsü, Kırgızcada kalınlaşarak /ɪ/ya dönüşmüştür.

Krg.	Far.	
nım	näm	“su, nem”
sınç	sänç	“mustakil evin iskeleti”
	* * *	
cıncır	zäncir	“zincir”
qımqaq	kämḥā	“ipek kumaş”
qırman	ḥärmän	“harman”
zımın	zämin	“yer, yeryüzü, alem”
zıncır	zäncir	“zincir”

1.6.5. /ɪ/ < /e/

Farsça kelimelerin başında, ortasında ve sonunda bulunan /e/ ünlüsü, Kırgızca ses uyumlarının etkisiyle kalınlaşarak ve daralarak /ɪ/ ünlüsüne dönüşmüştür.

Krg.	Far.	
qış	ḥešt	“kerpiç”
sır	ser	“baş; uç”
zıy	zeh	“bağırsaktan yapılan tel”
	* * *	

cıga	ceġ(ġ)e	“kuşun başındaki tacı”
çıraq	çerāġ	“mum”
qıyla	heyli	“çok, pek”
nışaan	neşān	“damga, işaret”
sıpay	sepāhi	“asker, ordu”
	* * *	
tabıstan ²⁴	tāb-estān	“yaz mevsimi”
	* * *	
apız	hāfez(Ar.)	“hafız”
madı	māde	“dişi eşek”
naalı	nāle	“yakınmak, şikayet”
parancı	pārānce	“ferace”

1.6.6. /l/ < /il/

Farsça tek heceli ve /ā/ ünlüsü taşıyan birden fazla heceli alıntı kelimelerdeki /i/ ünlüsü, ünlü benzeşmesiyle Kırgızcada kalınlaşarak /l/ olmuştur.

Krg.	Far.	
qıl	ħil	“tür, türlü”
sım, zım	sim	“metal ip”
	* * *	
dıyqan	dihqān	“çiftçi”
qıyaban	ħiyābān	“ağaçlı yol, park yolu”
sımap	simāb	“metal ²⁵ ”
sıya, sıya	siyāh	“siyah; mürekkep”
zından	zindān	“zindan”
ziyan	ziyān	“zarar, faydasız”
ziyandaş	ziyān-dāş	“hastalık türü”

²⁴ Bu kelime daha çok güneyde kullanılır.

²⁵ Gümüşe benzeyen metal adı.

ziyankeç	ziyān-kāş	“zarar veren”
	* * *	
danişman	dāniş-mänd	“bilgin”
	* * *	
cıncır	zāncir	“zincir”
darçın	dārçin	“tarçin”
zamin	zāmin	“yer, toprak”
zımın	zāmin	“yer, yeryüzü, alem”
zıncır	zāncir	“zincir”
köknarı	kūknari	“esrarcı”
qazı, qazıy	qāzi	“mahkeme ²⁶ ”
pattayı	pāttāyi	“eski lastik galoş”
piyazı	piyāzi	“deve tüyünden kumaş”
sarpayı, sarpay	sārpāyi	“düğünde hediye giysi”
tazı	tāzi	“taygan oyun adı”

1.6.7. /o/ < /ä/

Farsça tek heceli ve birden fazla heceli kelimelerin ilk, orta ve son hecelerinde bulunan /ä/, Kırgızcada kalınlaşarak ve yuvarlaklaşarak /o/ olmuştur.

Krg.	Far.	
som	sām	“nesil”
	* * *	
coomart	cāvān-märd	“cömert”
osmo	vāsme	“kaşları boyamak için kullanılan bitki”
soput	sāfid	“meslek sahibi”
topu	dābbe	“beyaz, bembeyaz”
zobun	zābun	“mutsuz etmek; zarar”

²⁶ Şeriyata göre hüküm yürüten mahkeme.

	* * *	
qorston	ħorsänd	“mutlu, şad, memnun”
moysopot	müy-säfid	“beyaz sakallı”
	* * *	
aram poros	haram(Ar.)-päräst	“kötü işle uğraşan”
aşpoz	āş-päz	“aşçı”
moyloo	müy-läb	“bıyık”
tozoq	düzäh	“cehennem”

1.6.8. /o/ < /e/

Farsça kelimelerin ilk ve son hecelerinde bulunan /e/ ünlüsü, Kırgızcada yuvarlaklaşarak ve kalınlaşarak /o/ olmuştur.

Krg.	Far.	
nooruz	nev-rüz	“nevruz”
	* * *	
coro	cüre	“arkadaş”
dodo	tüde	“küme, yığın”
dolono	doläne	“bitki türü”
gozo	ğūze	“koza, pamuk kozası”
qoco	ħāce	“hoca, efendi”
qordo	ħūrde	“pirinçli sıvı yemek”
noot	nābet	“kök maysa”
oboza	āvāze	“şan”
oroşon	rovşen	“aydın, aydınlık, parlak”
osmo	väsme	“bitki adı ²⁷ ”
soto	sote	“mısır yendikten sonra kalan sap”

²⁷ Güneyde yetişir, kaşları boyamak için kullanılır.

1.6.9. /u/ < /ä/

Farsça kelimelerin ilk hecesindeki /ä/, Kırgızcada yuvarlaklaşarak ve kalınlaşarak /u/ olmuştur.

Krg.	Far.	
buradar	bärädär	“ağabey, dost”
cuban	cävän	“genç, delikanlı; gelin”
cubarmek	cävän-märg	“beddua türü”
zuvala	zäväle	“hamur parçası”

1.6.10. /u/ < /e/

Aşağıda tek örneği bulunan Farsça kelime sonunda bulunan /e/ ünlüsü, Kırgızcada yuvarlaklaşarak ve kalınlaşarak /u/ olmuştur.

Krg.	Far.	
topu	däbbe	“takke”

1.6.11. /u/ < /i/

Farsça kelimelerin ilk, orta ve son hecelerindeki /i/ ünlüsü, Kırgızcada yuvarlaklaşarak ve kalınlaşarak /u/’ya dönüşmüştür.

Krg.	Far.	
dubal	divār	“duvar”
dubana	divāne	“divane”
murşap, mirşap	mir-şāb	“gece bekçiler başçısı”
murap, murab	mir-āb	“sulama sırasında su bölüştüren adam”
	* * *	
mobuya	mumiyā	“ilaç türü”
paydubal	pey-divār	“temel”

tunuke	tunike	“ince demir ²⁸ ”
	* * *	
baqburçun	fäğfuri-çin	“Çin imperatoru”
dolu	lūli	“çingene”
qurcun	hırcin	“heybe”
qutu	qūti	“kutu”
moysoput	mūy-sāfid	“beyaz sakallı”
postun	pūstin	“dış giyim”
puştı	puşti	“pembe”
soput	sāfid	“beyaz, bembeyaz”
totu	tūti	“iri gagalı güzel kuş”

1.7. Ünlü Kısalması

Normal uzunluktaki ünlülerin boğumlanma sürelerinden daha kısa bir sürede boğumlanmaları olayı. Kısalma olayı büyük bir çoklukla *ı, i (u, ü)* gibi az sesli dayanaksız dar ünlülerde kendini gösterir.[Zeynep KORKMAZ : 228]

1.7.1. /a/ < /ā/

Arapça ve Farsça dillerine özgü /ā/, Kırgızcada kısalarak /a/ sesine dönüşmüştür.

Krg.	Far.	
ard	ārd	“un”
bacı	bāc	“gümrük”
baq	bāğ	“bağ, bahçe”
bap	bāb	“uygun, layik”
can	cān	“diri; sevgili”
car	yār	“yardımcı”
car	yār	“dost, sevgili, eş”
cat	yād	“hatır”

²⁸ Ev çatısını kapatmak için kullanılır.

çaq	çāq	“tombul, dolgun”
çap	çāb	“kırgın”
dad	dād	“yakınma, şikayet”
dan	dān	“tohum”
dar	dār	“darağacı”
dar	dār	“halat”
gar	gār	“mağara”
qaq	qāq	“kurutulmuş meyve”
maş	māş	“burçak”
mat	māt(Ar.)	“satrançta bir kelime”
nak’	nāk	“armut”
nan	nān	“ekmek”
nar	nār	“tek hörgüçlü deve”
nas ²⁹	nās	“tütün türü”
naz	nāz	“naz”
na	nā	“ya da”
pak	pāk	“temiz, arınmış, pak”
pay	pāy	“ayak, iz”
payla	pāy	“izine düşmek, izlemek”
saq ³⁰	sāq	“çizmenin üst kısmı”
saz	sāz	“iyi, güzel”
saz II	sāz	“müzik aleti”
tak’	tāk	“üzüm, üzüm sabı”
taq	tāq	“tek”
taq	dāğ	“iz; etkilemek, iz bırakmak”
tap	tāb	“sıcak”
tap II ³¹	tāb	“oda köşesi”
tap III	tāb	“sağlık”

²⁹ Sigara türü ama ağza alınarak içilir. Kelime Leylek bölgesinde kullanılır.

³⁰ Bu kelime Leylek bölgesinde kullanılır.

³¹ Odanın yorgan ve eşya konulacak köşesi.

umaş, maş	māş	“maş”
zar l	zār	“perişan, bitkin; muhtaç”
	* * *	
abad, abat	ābād	“bayındır, bereketli yer”
abaz, avaz	āvāz	“ses, ton; melodi”
abdeste	āb-dāst	“ibrik, testi”
abiy	ābi	“mavimsi, açık mavi”
abroy	āb-rū	“haya, iffet”
abu zamzam	āb zānzām(Ar.)	“zemzem suyu”
acatqana	hācet(Ar.)- ḥāne	“hela”
aqır	āḥur	“ahır”
aqun	āḥund	“din adamı, bilgin”
amac	āmāc	“karasaban”
apız	hāfez(Ar.)	“hafız”
apkeç	āb-kāş	“saka”
aptabe	āftābe	“ibrik”
aptap	āftāb	“güneş”
aram	ārām	“sakin, yavaş”
ardap	ārd-ābe	“yemek türü”
ariste	nā-rāside	“genç, olgunlaşmamış”
arman	ārmān	“ukde, pişmanlık”
asan	āsān	“kolay”
asman	āsmān	“gökyüzü”
asta	āheste	“yavaş, ağır, sessiz”
astana	āstāne	“kapı girişi”
astar	āstār	“astar”
aşına	āşnā	“tanıdık, alışkın”
aşkere	āşkārā	“açık, belli”
aşqana	āş ḥāne	“mutfak”
aşpoz	āş pāz	“aşçı”

azada ³²	āzāde	“temiz, özgür”
azar ³³	āzār	“azap”
azat	āzād	“hür, özgür, serbest”
ayna	āyine	“ayna”
bacıger	bāc-gir	“vergi toplayan”
badam	bādām	“badem”
badırañ	bādrāng	“salatalık”
bagban	bāgbān	“bahçivan”
bagımdat ³⁴	bāmdād	“tan, sabah”
sazanda	sāzānde	“müzik aleti çalan kişi”
bağça ³⁵	bāğçe	“bahçe”
bağcazar	bāğçe-zār	“meyve ağaçlı yer”
bal, pal ³⁶	pālā	“süzgeç”
balaqana ³⁷	bālā-ḡāne	“küçük oda”
bapik	pāpuk	“fırça”
bara	pāre	“parça, bölük”
barabar	bārābār	“beraber, eşit”
baraqor	pāre-ḡār	“cimri, rüşvet alan”
barbana	pārvāne	“pervane kelebek”
barça	pārçe	“parça, kesinti”
batamam	bā-tamam(Ar.)	“tamamıyla”
batpirek	bād-bādek	“uçurtma”
bayandos	pāy-āndāz	“yolluk”
bayma-bay	pāy-bā-pāy	“iz bırakarak, kopmadan”
baymana ³⁸		“tabak, kova”

³² Temiz, asil, helalzade gibi bir çok anlamları da vardır.

³³ İşkence, incitme, kırmak gibi manaları var.

³⁴ Daha çok sabah namazı manasında kullanılır.

³⁵ Daha çok “kreş” anlamında kullanılır.

³⁶ “Yedek at” anlamı da var.

³⁷ Müstakil evin 2.katındaki küçük oda.

³⁸ Eskiden ölçmek için kullanılam eşya; bir başka anlamı da “içki kadehi”.

bazar	peymāne	“pazar, çarşı”
cadıger	bāzār	“cadı, sihirci”
candar	cādū-gār	“canlılar”
caynamaz	cāndār	“seccade”
çabandes	cā-nāmāz	“iyi binici”
çadıra	çāvān-dāz	“kadınların yüz örtüsü”
çaqqan	çādor	“çevik, kıvrak”
çalek	çāqqān	“konulacak mağara”
çamadan	çāle	“sandık; bavul, valiz”
canıbar	cāme-dān	“canlı, yaratık”
çapakey	cānver	“neşeli, kıvrak”
caramazan ³⁹	çāboki	“şarkı adı”
caran	yā-ramazān(Ar.)	“dostlar”
çara	yārān	“çare”
çarayna	çāre	“asker örme zırh
	çārāyne	gömleği”
çarbaq		“4 tarafı bahçe olan yer”
çavli	çār-bāğ	“boorsok ⁴¹ , için kevgir”
dada	çāvli	“dadi”
dalan	dādā	“koridor”
dana	dālān	“açık, belli, kesin”
daniş	dānā	“bilim, bilgi”
danişman	dāniş	“bilgin”
danqana	dāniş-mānd	“tahıl ambarı”
darbaz, darboz	dān-ḥāne	“cambaz”
darçın	dār-bāz	“tarçın”
darı	dārçin	“ilaç”
darıger	dārū	“hekim”
darıqana	dārū-ger	“eczane”

³⁹ Ramazan ayında söylenen şarkı adı.

⁴¹ Bir tür Kırgız yemeği, hamur küçük dilimlere bölünerek yağda kızartılır.

dastan	dārū-ḥāne	“destan”
qamsup	dāstān	“beyaz kumaş”
qapsalañ	ḥām-surb	“ilkbahar”
qarıpçı	ābsālān	“asker giysisi”
qazı, qazıy	ḥārpoşte	“şeriyata göre hüküm yürüten mahkeme”
	qāzı	
mader		“ana, anne”
madı	mādār	“dişi eşek”
mama	māde	“ana, göğüs”
maşa	māmā	“tetik, maşa”
maya	māşe	“bitkinin kuru kısmı”
maynap	pāye	“su taşmış yer”
mekiyan	pāyināb	“tavuk”
naabay	mākiyān	“ekmekçi, fırıncı”
naabayqana	nānvā	“fırın”
naar	nānvā-ḥāne	“yemek, aş; su, nem”
naarazı	nāhār	“razı olmama”
nabaptık	nā-rādı(Ar.)	“uygun değil”
nabit	nā-bāb-tık(Krg.)	“ölme, yok olma”
naçar	nābūd	“güçsüz; kötü”
nakis	nāçār	“kötü düşünceli”
naküsta	nākās	“cimri; içi bozuk”
namaqul	nākāste	“olmaz, ayıp”
namıs	nā-mā’qul(Ar.)	“ıffet, namus”
namısköy	nāmūs(Ar.)	“ıffetli”
nanüşto	nāmūs-gūy	“kahvaltı”
napat	nānūşidān	“ölmek, yok olmak”
narça	nābūd	“deve yavrusu”
nargiya	nārçe	“bitki türü”
narpos	nārgiyāh	“nar kabuğu”
nasag	nār-pūst	“hasta, dertli”

naspuruş	nā-sag(Krg.)	“nas satan kişi”
natuura	nās-furūş	“yanlış”
nazik	nā-tuura(Krg.)	“nazik”
pada	nāzok	“hayvan sürüsü”
padişa	pāde	“padişah”
pakiza	pādşāh	“temiz, pakize”
pañsat	pākize	“rütbe adı”
para	pānsād	“rüşvet”
paraqor	pāre	“rüşvet alan”
parancı	pāre-ḥār	“ferace türü”
parça	pārānce	“ipek kumaş türü”
paşaa	pārçe	“padişah”
patincan	pādişāh	“domates”
paya	bādencān	“pamuk sabı”
payabzal	pāye	“ayakkabı, çizme”
paytaba	pā-āfzār	“ayak sargısı”
sada	pā-tābe	“sade, saf”
salar	sāde	“başkan; yaşlı kişi”
samın	sālār	“sabun”
sara	sābūn	“temiz, arınmış, eçilmiş”
sarban	sārā	“deveci, kervancı”
saya	sārbān	“gölge”
sayaban	sāye	“şemsiye; gölgeli yer”
taacıdar	sāye-bān	“taçlı”
taba	tāc-dār	“kap ⁴² ”
tabıstan	tāve	“yaz mevsimi”
taza, tazza	tāb-estān	“pak, temiz”
ubara	tāze	“meşgul olmak, zahmet”
	āvāre	
andaza ⁴⁰		“düşünce, fikir”

⁴⁰ Güneyde kullanılır.

⁴² Ekmek pişirmek için kullanılır.

apsana	* * *	“efsane”
azar tümön	ändāze	“sayısız, çok”
azbaray	äfsāne	“için, hatırına”
baana	hāzār-tümān	“bahane”
beçara	āz bārāyi	“çaresiz, fakir”
beybazar	bāhāne	“pazar olmayan gün”
buradar	bi-çāre	“ağabey, dost”
caanger	bi-bāzār	“cihangir”
carnama	bārādār	“ilan”
çarbadar	cāhān-gir	“hayvanlara bakan”
çarıyar	car(Krg.)-nāme	“4 halife”
darbaza	çār-pā-dār	“avlu kapısı, kale kapısı”
dinazar	çāhār-yār	“kafir olan”
dubana	dārvāze	“divane”
kuşqana	din(Ar.)-āzār	“et kesme yeri”
kübö naama	divāne	“tanıklık belgesi”
küncara	gūşt-ḥāne	“küspe; susam küspesi”
qatrañ	guvāh nāme	“katran”
qaynalı	koncāle	“erik türü”
qıyaban	qātrān	“ağaçlı yol, park yolu”
malqana	ğāynālu	“ahır”
mardan	ḥiyābān	“cesur, er”
maşaaqana,	mal(Krg.)- ḥāne	“sinekten korunmak için
paşaaqana	mārdāne	sundurma”
meyman dos	pāşşe-ḥāne	“misafirperver”
meymanqana	mihmān dūst	“otel”
namazgöy	mihmān-ḥāne	“takvalı insan, dindar”
nepada	nāmāzgūy	“belki, aniden”
ordoqana	nebāde	“başakn iş yeri”
ortomiyan	ordo(Krg.)- ḥāne	“orta, ortanca”
önörqana	orto(Krg.)-miyān	“atölye, dükkan”

palaqman	honār-ḥāne	“savaş aleti”
parbana	fālāḥon	“pervane kelebek”
perizat	pārvāne	“peri kızı; çok güzel”
piyada	peri-zāde	“yaya”
piyala	piyāde	“kese”
piyazı	piyāle	“kumaş ⁴³ ”
saramcal	piyāzi	“temiz, titiz tutulan”
sarayban	sārāncām	“kervansaray sahibi”
sarpayı, sarpay	sārāy-bān	“düğünde hediye giysi”
sırdana	sārpāyi	“birbirini çok iyi tanıyan, dürüst”
	sır(Ar.)-dānā	“satıcı”
soodager		“tabanca”
tapança	sovdā-gār	“terazi, terazi yıldızı”
taraza	tāpānçe	“gönlü kıran, üzen”
til azar	tārāzu	“kumaş türü”
tuqaba	dil āzār	“atölye, dükkan”
ustaqana	duḥābe	“mısır unu”
zagara	üstā-ḥāne	“kayısı, zerdali”
zardal I	zāgāre	“hastalık türü”
ziyandaş	zārdālū	“zarar veren”
ziyankeç	ziyān-dāş	“hamur parçası”
zuvala	ziyān-kāş	
	zāvāle	
acdaar	* * *	“ecderha”
ambar	ācdārḥā	“ambar, depo”
anar	ānbār	“nar”
arzan	ānār	“ucuz”
avzal	ārzān	“alet, gereç”
ayvan	ābzār	“veranda”
baa	eyvān	“fiyat, değer”

⁴³ Deve tüyünden elde yapılan kumaş.

baar	bähā	“ilkbahar”
baqal	bähār	“bakkal”
baqtiyar	baqqāl(Ar.)	“bahtiyar”
barazman	bäht-yār	“boş söz”
barman	pūr-zābān	“ferman”
basa	färmān	“tam zamanında,
	bäsā	anında”
byan		“beyan”
bayda	bäyān(Ar.)	“ortaya çıkmak”
besaz	peydā	“kötü”
beymar	bi-sāz	“hasta”
beypay	bi-mār	“azap, zorlama”
baytap	bi-pā	“halsiz”
caradar	bi-tāb	“yaralı”
cuban	cara(Krg.)-dār	“genç, delikanlı; gelin”
cuda	cāvān	“ayrılık”
çaar	cudā	“dört”
çahar	çehār	“dört”
çaqalaq	çähār	“yeni doğmuş bebek”
çandan	çäqälāq	“dolu, bol, çok”
çarba	çändān	“4 ayak; hayvan”
çavadan	çār-pā	“bir tarafı kilimle kaplı
	çämädān	çuval”
çıraq		“mum”
darıya	çerāğ	“derya”
darman	däryā	“derman, çare”
darmiyan	därmān	“koruyucu”
darzan	dār-miyān	“titreme”
dastar	lärzān	“sarık, çalma”
dıyqan	dästār	“çiftçi”
dinar	dihqān	“para türü, dinar”

dindar	dinār	“dindar, takvalı”
divan	din(Ar.)-dār	“vezirlik, divan”
dubal	divān	“duvar”
duuçar	divār	“duçar, uğramış”
duutar	dūçār	“müzik aleti”
gıza	dū-tār	“yemek, gıda”
gilas	gazā	“kiraz”
gülbaq	gilās	“çiçek bahçesi”
gülzar	gol-bāğ	“gül bahçesi”
kalan	gol-zār	“büyük; ileri gelen”
kamqa	kālān	“ipek türü”
kem baa	kāmḥāb	“ucuz”
kımqap	kām bāhā	“ipek kumaş”
qazala	kāmḥā	“toygat, tarlakuşu”
qılabdan	ğāzlāğ	“kılıf, torba”
quday	gelaf(Ar.)-dār	“Hüda”
qumar	ḥodā	“oyun”
qumar	qomār	“arzu, istemek”
qumay	ḥomār	“baht kuşu”
qurma	ḥumāy	“hurma”
quştar	ḥormā	“aşık olmak”
larzan	ḥūşdār	“titreme, ürperti”
marcan	lärzān	“boncuk”
marqadar	mārcān	“mutluluğa ermek”
maydan	barḥordār	“meydan”
maymıncan	meydān	“böğürtlen”
meerman	meymūncān	“merhametli”
meyman	mehr-bān	“misafir”
mıyzam	mihmān	“Müslümanlarda ay adı”
mildettar	mizān(Ar.)	“zorunlu, minnetli”
miyna	minnet(Ar.)-dār	“emay, mine, sır”

mobuya	minā	“ilaç türü”
murap, murab	mumiyā mir-āb	“sulama sırasında su bölüştüren adam”
namaz		“namaz”
namaz bağimdat	nāmāz	“sabah namazı”
namaz beşim	nāmāz bāmdād	“öğle namazı”
namaz quptan	nāmāz pişin	“yatsı namazı”
namaz şam	nāmāz hoftān	“akşam namazı”
narban	nāmāz şām nārdebān	“merdiven, dayama merdiven”
nayranbaz		“kurnaz, aldatıcı”
nımcan	neyrāng-bāz	“yarı ölü, yarı diri”
niyaz	nım-cān niyāz	“niyaz, dileme, yalvarma”
ökümdar		“hükümdar”
önör cay	hük(m(Ar.))-dār	“sanayi”
paana, paanay	honār-cāy pānāh	“penah, barınak, sığınak”
pahtazar		“pamuk tarlası”
palas	pāhte-zār	“halı”
palvan, balban	pālās	“pehlivan”
pardan	pāhlevān	“bilgin”
partal	por-dān	“yük taşıyan at”
parmal	portāl	“kanat”
parman	pār-bāl	“ferman”
parva	fārmān	“qam körüü”
patincan	pārvā	“domates”
payda	bādencān	“otaya çıkmak”
paydubal	peydā	“temel”
pişayvan	pey-divār	“koridor”
piyaz	piş-āyvān	“soğan”

rayqan	piyāz	“reyhan”
rooşan	reyḥān	“aydın, parlak; temiz”
rubab	rovşān	“müzik aleti”
sapal	robāb	“çömlekten kaplar”
saray	sāfāl	“ev; konak evi; ahır”
sarbaz	sārāy	“asker, ordu”
sarbab	sārbāz	“ipek kumaş türü”
sardar	zār-bāft	“ordu başçısı”
sarsan	sārdār	“kendinde değil; deli”
sartaraş	sār-sām	“berber, kuaför”
saza I	sār-tārāş	“rica etme”
saza II	sāzā	“ceza, ceza vermek”
serap	sāzā	“suya doymuş; çok”
sımap	sār-āb	“sevda, aşk”
siya	simāb	“siyah; mürekkep”
sooda	siyāh	“ticaret, alışveriş”
surnay	sovdā	“çocuk; nesil”
tagara	sūrnā	“tas, leğen”
taqman	tāgār	“vakit, an”
taraptar	tāḥmān	“tarافتar”
tarsa	taraf(Ar.)-dār	“Manas’ destanında
	tārsā	Hrsityanlara verilen ad”
tasmal, dasmal		“el, yüz havlusu, mendil”
taş baran	dāstmāl	“ceza türü”
tayar	taş(Krg.)-bārān	“hazır”
tazmal, dazmal	tiyār	“el ve yüz havlusu”
tiş qal	dāst-māl	“diş karartan siyah boya”
tuuşar	tiş(Krg.)-qāl	“duçar, karşılaşma”
usta	dūçār	“usta”
ustuqan	ūstā	“etli kemik ⁴⁴ ”

⁴⁴ Ziyafetlerde konukara ikram edilir.

zaman	ustohān	“devir”
zarbap	zāmān(A)	“sırmalı kumaş”
zargaldaq	zār-bāft	“sarıasma”
zından	zārgaldāq	“zindan”
zıyan	zindān	“zarar, faydasız”
	ziyān	

1.7.2. /a/ < /ū/

Farsça alıntı kelimelerin ilk ve orta hecelerinde bulunan /ū/ ünlüsü, Kırgızcada kısalarak /a/ ünlüsüne dönüşmüştür.

Krg.	Far.	
barazman	pūr-zābān	“boş söz”
bardam	pūr-dām	“sağlıklı, güçlü”
	* * *	
kemzara	kāmzūr	“güçsüz”
napat	nābūd	“ölmek, yok olmak”
oropara, oro-para	rū-be-rū	“yüz yüze”

1.7.3. /e/ < /ā/

Bazı Farsça tek heceli ve birden fazla heceli keilmelerin ortasında ve sonunda bulunan /ā/ ünlüsü, Kırgızcaga kısalarak ve incelerek /e/ olmuştur.

Krg.	Far.	
kee	gāh	“arada bir, kah”
ken	kān	“maden; hazine”
	* * *	
denek	dānek	“meyve çekirdeği”
kedan	kāhdān	“samanlık”
kelbet	kālbod	“kalıp, dış görünüş”

kerben	kārvān	“kervan”
mekiyan	mākiyān	“tavuk”
tekçe	tāqçe	“raf”
	* * *	
aşkere	āşkārā	“açık, belli”
añgeme	hāngāme	“sohbet, macera”
begene	bigāne	“yabancı”
bermet	mārvārid	“inci”
bezer	bizāri	“bezgin”
kerene	kārāne	“kenar”
kirekeç	kerākāş	“kiracı; yük, adam taşıyan”
peşene, beşene	pişāne	“alın”
seydene	sedāne	“çörek otu”
	* * *	
abıger	āfgār	“yaralı, sakat”
beker	bi-kār	“boş gezen; bedava”
bekerpoz	bikār-bāz	“boş gezen”
beren	pār(r)ān	“uçan”
ceksen	yāksān	“benzemek, aynı olmak”
çabandes	çāvān-dāz	“iyi binici”
coopker	cevāb(A)-kār	“sorumlu, yükümlü”
dariger	dār-kār	“lazım ,gerekli”
demder	dām-dār	“güçlü”
dööperez	doruğ-pārdāz	“yalancı, aptal, ahmak”
dilde	tilā, telā	“altın”
kebep	kābāb	“kebab”
kedey	gedāy	“fakir”
kepterqana	kābūtār-ḥāne	“güvercinlik”
kerney	kār-nā	“müzik aleti”
keyipker	keyf(Ar)-kār	“edebiyatta kahraman

		tip”
kire	kerā(Ar)	“arabayla insan ya da yük taşımak”
kirepter	giriftār	“tutulmuş, bağlı”
qaşek	hāşāk	“çayır, kuru ot”
qızmatker	hedmat(Ar.)-kār	“memur”
qorek	hōrāk	“gıda, yiyecek”
mardiker	mārdkār	“günlük çalışan işçi”
medetker	medad(Ar.)-kār	“yardımcı, destekleyen”
merbet	morvārid	“inci”
mildetker	minnet(Ar.)-kār	“sorumlu”
nayzaker	neyze-kār	“mızrakçı”
pahtaker	pāhte-kār	“pamuk yetiştiren”
parbardiger	pārvārdegār	“Allah”
sarker	sār-kār	“asker başçısı”
sarmerden	sārmārdān	“sunucu ⁴⁵ ”
soopker	savāb(Ar.)-kār	“sevaplı iş”
testiyer	dāstiyār	“yetişkin çocuk”
ümütker	omed-kār	“ümidvar”
zardep	zārdāb	“safra ⁴⁶ ; irin, cerahat”

1.7.4. /i/ < /ā/

Farsça birden fazla heceli kelimelerin orta hecesinde bulunan /ā/, Kırgızcada daralarak ve kısalarak /i/ olmuştur.

Krg.	Far.	
ariyne	hār-āyene	“mutlaka, kesinlikle”
añgire	hāngār	“acele, büyük yol”
batpirek	bād-bādek	“uçurtma”

⁴⁵ Düşün ve ziyafetlerde sunuculuk yapan kişi.

⁴⁶ Hastalık türü.

1.7.5. /i/ < /ū/

Bazı Farsça alıntı kelimelerin ortasında ve sonunda yer alan /ū/ ünlüsü, Kırgızcada kısalarak ve düzleşerek /i/ olmuştur.

Krg.	Far.	
cadıger	cādū-gār	“cadı, sihirci”
darıger	dārūger	“hekim”
darıqana	dārū-ḥāne	“eczane”
maymıncan	meymūncān	“böğürtlen”
namısköy	nāmūs-gūy	“iffetli”
	* * *	
cuvaldız	cuvāldūz	“çuvaldız”
maymıl	meymūn	“maymun”
nabıt	nābūd	“ölme, yok olma”
namıs	nāmūs(Ar.)	“iffet, namus”
samın	sābūn	“sabun”
tamız	tām(m)ūz	“yaz; ay adı” ⁴⁷
tandır	tānūr(Ar.)	“tandır”
darı	dārū	“ilaç”

1.7.6. /i/ < /ū/

Aşağıda tek örneği bulunan Farsça kelimenin orta hecesindeki /ū/, Kırgızcada düzleşerek ve kısalarak /i/ olmuştur.

Krg.	Far.	
zambirek	zāmbūrāk	“top”

⁴⁷ Eskiden Haziran-Temmuz aylarına denk gelen ayın adı; yaz; yaz mevsiminin sıcak dönemi

1.7.7. /o/ < /ā/

Farsça tek heceli ve birden fazla heceli kelimelerin ilk ve son hecelerinde bulunan /ā/ ünlüsü, Kırgızcada yuvarlaklaşarak ve kısalarakve /o/'ya dönüşmüştür.

Krg.	Far.	
qor	ḥār	“zelil, hakir, itibarsız”
noo, nob	nāv	“hayvana yem verilecek tepsi”
	* * *	
corup	cārūb	“süpürge”
dolono	dolāne	“bitki türü”
qoco	ḥāce	“hoca, efendi”
moot, nootu	māhut	“çuha”
noot	nābet	“kök maysa”
oboz	āvāz	“ses”
oboza	āvāze	“şan”
coomart	cāvān-mārd	“cömert”
	* * *	
bayandos	pāy-āndāz	“yolluk”
bekerpoz	bikār-bāz	“boş gezen”
bolot	pūlād	“çelik, gürz”
boston	bostān	“bostan”
corop	cūrāb	“çorap”
qanqor	ḥunkār	“hükümdar”
qumarpoz	qumār-bāz	“kumara düşkün adam”
meerimpoz	mehre-bāz	“merhametli”
nonoq	nūnāq	“ele avuca sığmaz”
nogol	nehāl	“ağaç, ağaç parçası”
oromol	rū-māl	“örtü”
paraqor	pāreḥār	“rüşvet alan”

poçok	pūçāk	“kabuk”
tastorqon	dāstārḥān	“sofra örtüsü”

1.7.8. /o/ < /ū/

Farsça tek heceli ve birden fazla heceli kelimelerin ilk, orta ve son hecelerindeki /ū/, Kırgızcada kısalarak /o/ olmuştur.

Krg.	Far.	
dos	dūst	“dost”
oroy	rūy	“yüz, sima, tür”
zor	zūr	“büyük, güzel”
	* * *	
bolot	pūlād	“çelik, gürz”
coro	cūre	“arkadaş”
corop	cūrāb	“çorap”
dodo	tūde	“yığın, küme”
dolu	lūli	“çingene”
gozo	ğūze	“koza, pamuk kozası”
qolek	ğūlāk	“yuvarlak çamur”
qordo	ḥūrde	“pirinçli sıvı yemek”
meyman dos	mihmān-dūst	“misafirperver”
mor	mūri	“duman deliği”
moyloo	mūy-lāb	“bıyık”
moysopot	mūy-sāfid	“beyaz sakallı”
nonoq	nūnāq	“ele avuca sığmaz”
orozgel, orozkel	rūz-gār	“geçinme”
oromol	rū-māl	“başörtü”
postek	pūstāk	“ağaç kabuğu”
postun	pūstin	“dış giyim”
poçok	pūçāk	“kabuk”
totu	tūti	“iri gagalı güzel kuş”

tozoq	dūzāḥ	“cehennem”
	* * *	
abroy	āb-rū	“haya, iffet”
qoroz	ḥorūs	“horoz”
narpos	nār pūst	“nar kabuḡu”
oropara	rū-be-rū	“yüz yüze”
taqtapos	tāḥte-pūst	“minder ⁴⁸ ”

1.7.9. /ö/ < /ā/

Farsça kelimelerin ilk, orta ve son hecelerinde bulunan /ā/, Kırgızcada yuvarlaklaşarak ve kısalarak /ö/ olmuştur.

Krg.	Far.	
kökül	kākol	“kakül”
kömüş	gāvmiş	“manda, camız”
	* * *	
kümöndör	gomān-dār	“zanlı, şüpheli”
künöökör	gunāh-kār	“günahkar”
künöyü	gunāhi	“ayıp, suç, günah”
azar tümön	hāzār tümān	“sayısız”
dargöy	dār-gāh	“saray, dergah”
kömöç	komāc	“ekmek türü”
körüstön	gūr-estān	“kabristan, mezarlık”
kübö	guvāh	“şahit, gören, bilen”
külö	kolāh	“şapka, külah; kep”
külüstön, gülüstön	gol-estān	“gülistan, gül bahçesi”
kümön, künöm	gomān	“zan, şüphe, kuşku”
kümüröy	gomrāh	“kaybetmek, yitirmek”
künöö, künö	gunāh	“günah”

⁴⁸ Koyun ya da keçi derisinden yapılır.

nanüştö	nānüşidān	“kahvaltı”
süzök	süzāk	“hastalık türü”
üdö	ädā	“eda, yapma”

1.7.10. /ö/ < /ū/

Farsça tek heceli ve birden fazla heceli kelimelerin ilk ve son hecesindeki /ū/, Kırgızcada genişleyerek ve kısalarak /ö/ olmuştur.

Krg.	Far.	
cö, cuy	cū	“ark, hark”
kör	kūr	“kör, görmez”
kör	gūr	“kabir”
köş, göş	gūşt	“et”
üröy	rūy	“yüz, sima”
	* * *	
böödö	bihūde	“boşuna”
cöcö	cūce	“civciv”
köçö	kūçe	“sokak, cadde”
kör azabı	gūr-azāb(Ar.)	“kabir azabı”
körqana	gūr-ḥāne	“mezar, kabir”
kör pende	kūr-bānde	“kör adam, cahil”
körüstön	gūr-estān	“kabristan, mezarlık”
kösö	kūse	“sakalsız”
köyqap	kūh-qaf(Ar.)	“Kaf dağı”
közö	kūze	“su testisi”
lölü	lūli	“çingene kadın”
	* * *	
bulbulköy	bulbul-gūy	“güzel konuşan”
namisköy	nāmūs-gūy	“iffetli”
tamaşaköy	tamaşa(Ar.)-gūy	“şakacı”

1.7.11. /u/ < /ā/

Farsça birden fazla heceli kelimelerin ilk hecesindeki /ā/ ünlüsü, Kırgızcada kalınlaşarak /u/ olmuştur.

Krg.	Far.	
ubara	āvāre	“meşgul olmak, zahmet”

1.7.12. /u/ < /ū/

Farsça tek heceli ve birden fazla heceli kelimelerin ilk, orta ve son hecelerindeki /ū/ ünlüsü, Kırgızcada kısalarak /u/ olmuştur.

Krg.	Far.	
bul	pūl	“para”
qun	ḥūn	“vücuttaki kan”
qup	ḥūb	“tamam, olur”
quy	ḥūy	“karakter, fitrat”
qutu	qūti	“kutu”
quş, huş	ḥūş	“iyi, hoş”
pul	pūl	“para; kumaş”
uş	ḥūş	“şuur”
cuy	cū	“ark, hark”
	* * *	
buta	būte	“çalı”
cuda	cūde	“çok, pek”
quddu	ḥūd	“kendi, bizzat”
quştar	ḥūşdār	“aşık olmak”
surnay	sūrnā ⁵⁰	“zurna ⁵¹ ”
usta	ūstā	“usta”
ustaqana	ūstā-ḥāne	“atölye, dükkan”

⁵⁰ N. K. Baltabayev kelimenin farsça aslını ‘sūrnā’ olarak göstermiş.

⁵¹ bu müzik aleti daha çok düğünlerde çalınır.

ustaz	ūstād * * *	“hoca, muallim”
bayquş	bi-hūş	“baygın, bilinçsiz, biçare”
corup	cārūb	“süpürge”
dilafruz ⁴⁹	dil-āfrūz	“gönlü neşelendiren”
naspuruş	nās-furūş	“sütun, direk; kol”
nooruz	nev-rūz	“nevruz”
sutun, sutum	sutūn	“uzun saplı komuz”
tambur	tāmbūr	“nas satan kişi”
ustun	sotūn	“sütün, direk”

1.7.13. /ü/ < /ū/

Farsça kelimelerin başında, ortasında ve sonunda bulunan /ū/ ünlüsü, Kırgızcada kısalarak /ü/ olmuştur.

Krg.	Far.	
dürbün	dūrbīn	“iki oy arasında kalmak”
kükürt	gūgerd	“hastalık türü”
süzök	sūzāk	“kibrit”
tüpöyül	dū-fe'l(Ar.) * * *	“dürbün”
azar tümön	hāzār-tūmān	“sayısız”
nanüşto	nānūşidān * * *	“kahvaltı”
döörük	dorūg	“yalan”
gülgün	golgūn	“kırmızımsı”
külgün	golgūn	“kırmızımsı”

⁴⁹ Armut türü.

1.8. Ünlü Türemesi

Kelime başında, ortasında ve sonunda, kelimenin aslında bulunmayan bir ünlünün türemesidir.

Kırgızcada çeşitli sebeplerle, başta alıntı kelimelerde olmak üzere, ön seste, iç seste ve son seste ilk hece ünlüsüyle uyumlu geniş ve dar ünlüler türemiştir.

1.8.1. Kelime Başında Ünlü Türemesi

1.8.1.1. /i/ < Ø

l, r ile başlayan ince-düz ünlülü bazı Farsça alıntı kelimelerde ön seste /i/ türemesi meydana gelmiştir.

Krg.	Far.	
ilegen	lägän	“leğen”
ilegilek	läkläk	“leylek”
ilep	läb	“dudak”
irenci	ränc	“rencide”
ireñ	reng	“renk”
işembi	şänbe	“Cumartesi”

1.8.1.2. /o/ < Ø

Farsça alıntı kelimelerin başındaki /r/'nin önünde /o/ ünlüsü türemiştir.

Krg.	Far.	
orozgel, orozkel	rüz-gär	“geçinim”
oroy	rüy	“yüz, sima, tür”
oromol	rū-māl	“örtü”
oropara, oro-para	rū be rū	“yüz yüze”
oroşon	rovşen	“aydın, aydınlık, parlak”

1.8.1.3. /u/ < Ø

Krg.	Far.	
umaş	māş	“maş”
ustun	sotün	“sütün, direk”

1.8.1.4. /ü/ < Ø

Krg.	Far.	
üröy	rüy	“yüz, sima”

1.8.2. Kelime İçinde Ünlü Türemesi

1.8.2.1. /a/ < Ø

Farsça kelime içinde /a/ ünlüsü türemiştir, bazı kelimelerde /a/ ünlüsünün çift ünsüzler arasında türediğini de görüyoruz.

Krg.	Far.	
maara	mārre(Ar.)	“bir kez, bir defa”
paana	pānāh	“penah, sığınak”
	* * *	
qazala	ğāzlāğ	“toygar, tarla kuşu”
ustara	ustra	“saç almak için bıçak”

1.8.2.2. /e/ < Ø

Alıntı kelimeler kökünde /h/ sesinin erimesi, hece sonunda çift ünsüzlerin bulunması /e/ sesinin türemesini oluşturur.

Krg.	Far.
------	------

seer	zer	“gümüş para ⁵² ”
meer	mehr	“merhamet, sevgi”
meerman	mehr-bān	“merhametli, iyi kalpli”
meerimpoz	mehre-bāz	“merhametli, iyi kalpli”
darek	därk	“haber”
qaşeki	hoşk	“zayıf koyun”

1.8.2.3. /ı/ < Ø

Kırgızcadaki bazı Farsça kelimelerdeki çift ünsüzlerin arasında /ı/ ünlüsü türemiştir.

Krg.	Far.	
abıger	äfgār	“yaralı, sakat”
aşına	āşnā	“tanıdık, alışkın”
bacıger	bāc-gir	“vergi toplayan”
badırañ	bādrāng	“salatalık”
badışa	pādşāh	“padişah”
bagımdat	bāmdād	“tan, sabah”
baqtıyar	bāht-yār	“bahtiyar”
canıbar	cānver	“canlı, yaratık”
çarıyar, çalıyar	çāhār-yār	“4 halife”
darıya	dāryā	“derya”
qarıpçı	hārpošte	“asker giysisi”
sakına	sāhne	“sahne”
taacıdar	tāc-dār	“taçlı”
çandır	çāndr	“damar”

⁵² Eskiden Çin’de kullanılan para.

1.8.2.4. /i/ < Ø

Farsça alıntı kelimelerde yan yana gelen ünsüzlerin arasında /i/ ünlüsü türemiştir.

Krg.	Far.	
ilegilek	läkläk	“leylek”
aptiyek	häft yäk	“Kur’an’ın 1/7si”
badirek	bäd-räg	“soysuz, asil olmayan”
dariger	där-kär	“lazım, gerekli”
mardiker	märdkär	“günlük çalışan işçi”
	* * *	
barik	bärg	“yaprak”
beşarim	bi şärm	“utanmaz”
qalempir	qälämfr(Yun.)	“kırmızı biber”
seyil	säyl	“gezme, manzara, eğlence”
ser sabiz	sär säbz	“havucu bol olan”
tavgir	tavr(Ar.)	“amel, tür, tarz”

1.8.2.5. /o/ < Ø

/v/ ünsüzün erimesiyle yerine /o/ sesi türemiştir.

Krg.	Far.	
coodar	covdär	“sandık”
nooruz	nevrüz	“nevruz”
nooça	novçe	“yakışıklı”
rooşan	rovşän	“aydın, parlak; temiz”
sooda	sovdä	“ticaret, alışveriş”
soodager	sovdä-gär	“satıcı”

1.8.2.6. /ö/ < Ø

Krg.	Far.	
döörük	doruğ	“yalan”
köödön	kovdän	“göğüs; aptal, ahmak”
köömüş	gävmiş	“manda, camız”
köönö	kohne	“eski, eskiyen”
kööhar	govhär	“cevher”
möör	mohr	“mühür”
mürök	morg	“ölüm”

1.8.2.7. /u/ < Ø

Krg.	Far.	
qumura	homre	“küp, küçük küp”
abu zamzam	āb zāmzām(Ar.)	“zemzem suyu”
tuqum	tuḥm	“yumurta; tohum; nesil”
turup, turp	turb	“turp”

1.8.2.8. /ü/ < Ø

Krg.	Far.	
kümüröy	gomrāh	“kaybetmek, yitirmek”
büzürük	bozorg	“büyük, öncü, kutsal”

1.8.3. Kelime Sonunda Ünlü Türemesi

1.8.3.1. /a/ < Ø

Krg.	Far.	
araa	ärre	“testere, bıçkı”
çadıra	çādor	“kadınların yüz örtüsü”

kemzara	kämzur	“güçsüz”
küçala	küçal	“bitki türü”
qaza, qasa	qäzz	“ipek kumaş türü”
maşaa	päşşe	“sinek”
tagara	tägār	“tas, leğen”

1.8.3.2. /e/ < Ø

Krg.	Far.	
abdeste	āb-dāst	“ibrik, testi”
añgire	hāngār	“acele; büyük yol”
kee	gāh	“arada bir, kah”

1.8.3.3. /i/ < Ø

Krg.	Far.	
bacı	bāc	“gümrük”
maşatı	māşhād(Ar.)	“İran’da yapılan halı”
rancı	rānc	“rencide”
taacı	tāc	“taç”

1.8.3.4. /i/ < Ø

Krg.	Far.	
aspi	āsib	“at, at yılı”
kipti	keft	“omuz”
qaşeki	hoşk	“zayıf koyun”
pandi, pant	pānd	“tavsiye”
renci, irenci	rānc	“rencide”

1.8.3.5. /o/ < Ø

Kelime sonunda yer alan sızcı /v/ erimiş, yerine /o/ ünlüsü türemiştir.

Krg.	Far.	
paloo	palov	“pilav”

1.8.3.6. /ö/ < Ø

/h/ ve /v/ ünsüzlerin erimesi sonucunda /ö/ sesi türemiştir.

Krg.	Far.	
döö	div	“dev”
künöö, künö	gunāh	“günah”

1.8.3.7. /u/ < Ø

Krg.	Far.	
qulpu	qufl	“asma kilit”
quddu	ḥūd	“kendi, kendisi, bizzat”
nootu, moot	māhut	“çuha”

1.8.3.8. /ü/ < Ø

Krg.	Far.	
kürzü, kürsü	gorz	“gürz, topuz; havan kolu”

1.9. Ünlü Yuvarlaklaşması

Kelime içinde bulunan /a/, /e/, /ı/, /i/ düz ünlüler, çeşitli fonetik sebeplerden dolayı yuvarlaklaşırlar.

1.9.1. /o/ < /ā/

Farsça tek heceli ve birden fazla heceli kelimelerin ilk ve son hecelerinde bulunan /ā/ ünlüsü, Kırgızçada yuvarlaklaşmış ve /o/’ya dönüşmüştür.

Krg.	Far.	
qor	ḥār	“zelil, hakir, itibarsız”
noo, nob	nāv	“hayvana yem verilecek tepsi”
	* * *	
corup	cārūb	“süpürge”
dolono	dolāne	“bitki türü”
qoco	ḥāce	“hoca, efendi”
moot, nootu	māhut	“çuha”
noot	nābet	“kök maysa”
oboz	āvāz	“ses”
oboza	āvāze	“şan”
coomart	cāvān-mārd	“cömert”
	* * *	
bayandos	pāy-āndāz	“yolluk”
bekerpoz	bikār-bāz	“boş gezen”
bolot	pūlād	“çelik, gürz”
boston	bostān	“bostan”
corop	cūrāb	“çorap”
qanqor	ḥunkār	“hükümdar”
qumarpoz	qumār-bāz	“kumara düşkün adam”
meerimpoz	mehre-bāz	“merhametli”
nonoq	nūnāq	“ele avuca sığmaz”
nogol	nehāl	“ağaç, ağaç parçası”
oromol	rū-māl	“örtü”
paraqor	pāreḥār	“rüşvet alan”

poçok	pūçāk	“kabuk”
tastorqon	dästārḥān	“sofra örtüsü”

1.9.2. /o/ < /ä/

Farsça tek heceli ve birden fazla heceli kelimelerin ilk, orta ve son hecelerinde bulunan /ä/, Kırgızcada yuvarlaklaşarak /o/ olmuştur.

Krg.	Far.	
som	säm	“nesil”
	* * *	
coomart	cävān-märd	“cömert”
osmo	väsme	“kaşları boyamak için kullanılan bitki”
soput	säfid	“meslek sahibi”
topu	däbbe	“beyaz, bembeyaz”
zobun	zäbun	“mutsuz etmek; zarar”
	* * *	
qorston	ḥorsänd	“mutlu, şad, memnun”
moysoput	mūy-säfid	“beyaz sakallı”
	* * *	
aram poros	haram(Ar.)-päräst	“kötü işle uğraşan”
aşpoz	āş-päz	“aşçı”
moyloo	mūy-läb	“bıyık”
tozoq	düzäh	“cehennem”

1.9.3. /o/ < /e/

Farsça kelimelerin ilk ve son hecelerinde bulunan /e/ ünlüsü, Kırgızcada yuvarlaklaşarak ve kalınlaşarak /o/ olmuştur.

Krg.	Far.
------	------

nooruz	nev-rūz * * *	“nevrüz”
coro	cūre	“arkadaş”
dodo	tūde	“küme, yığın”
dolono	dolāne	“bitki türü”
gozo	ğūze	“koza, pamuk kozası”
qoco	ḥāce	“hoca, efendi”
qordo	ḥūrde	“pirinçli sıvı yemek”
noot	nābet	“kök maysa”
oboza	āvāze	“şan”
oroşon	rovşen	“aydın, aydınlık, parlak”
osmo	vāsme	“bitki adı ⁵³ ”
soto	sote	“mısır yendikten sonra kalan sap”

1.9.4. /ö/ < /ā/

Farsça kelimelerin ilk, orta ve son hecelerinde bulunan /ā/ ünlüsü, kelime içinde bulunan yuvarlak ünlünün etkisiyle Kırgızcada yuvarlaklaşarak /ö/ olmuştur.

Krg.	Far.	
kökül	kākol	“kakül”
kömüş	gāvmiş * * *	“manda, camız”
kümöndör	gomān-dār	“zanlı, şüpheli”
künöökör	gunāh-kār	“günahkar”
künöyü	gunāhi	“ayıp, suç, günah”
azar tümön	hāzār tümān	“sayısız”
dargöy	dār-gāh	“saray, dergah”
kömöç	komāc	“ekmek türü”

⁵³ Güneyde yetişir, kaşları boyamak için kullanılır.

körüstön	gür-estân	“kabristan, mezarlık”
kübö	guvâh	“şahit, gören, bilen”
külö	kolâh	“şapka, külah; kep”
külüstön, gülüstön	gol-estân	“gülistan, gül bahçesi”
kümön, künöm	gomân	“zan, şüphe, kuşku”
kümüüröy	gomrâh	“kaybetmek, yitirmek”
künöö, künö	gunâh	“günah”
nanüştö	nânüşidân	“kahvaltı”
süzök	süzâk	“hastalık türü”
üdö	ädâ	“eda, yapma”

1.9.5. /ö/ < /ä/

Bazı Farsça alıntı kelimelerin başında, ortasında ve sonunda bulunan /ä/ ünlüsü, öndeki hecelerde bulunan yuvarlak ünlülerin etkisiyle yuvarlaklaşarak /ö/’ye dönüşmüştür.

Krg.	Far.	
söpöt	säfid	“beyaz, bembeyaz”
	* * *	
düyşömbü	do-şänbe	“Pazartesi”
	* * *	
kümböz	gonbäd	“kubbe, kümbet; çiçek demeti”
köödön	kovdän	“göğüs; ahmak, aptal”
köör	govhär	“cevher”
önör	honär	“hüner, meslek”
önör cay	honär cāy	“sanayi”
önörqana	honär-ḥāne	“atölye, dükkan”
önörman	honär-mänd	“yetenekli, hünerli”
önörpoz	honär-bāz	“meslek sahibi”
ülpöt	olfät	“aşına”

1.9.6. /ö/ < /e/

Bazı Farsça alıntı kelimelerin sonundaki /e/ ünlüsü, kelimenin ilk hecelerinde bulunan yuvarlak ünlünün etkisiyle yuvarlaklaşarak /ö/ olmuştur.

Krg.	Far.	
böödö	bihūde	“boşuna”
cöcö	cūce	“civciv”
döröö	dorre	“kamçı, kırbaç”
köönö	kohne	“eski, eskiyen”
közö	kūze	“su testisi”
külçö	kolūçe	“küçük yuvarlak ekmek”
külçötay	koluçe	“hamurlu et”
köçö	kūçe	“sokak, cadde”
kösö	kūse	“sakalsız”
mömö	mive	“meyve”
mürzö	morde	“kabir”
sümbülö	sonbele	“parlak yıldız; ay adı”

1.9.7. /ö/ < /i/

Bazı Farsça tek heceli ve birden fazla heceli kelimelerin ilk ve son hecelerindeki /i/ ünlüsü, Kırgızcada yuvarlaklaşarak /ö/’ye dönüşmüştür.

Krg.	Far.	
döö	div	“dev”
böödö	bihūde	“boşuna”
mömö	mive	“meyve”
söpöt	sāfid	“beyaz, bembeyaz”

1.9.8. /u/ < /ā/

Farsça birden fazla heceli kelimelerin ilk hecesindeki /ā/, Kırgızcada /v/ ünsüzün etkisiyle yuvarlaklaşarak /u/ olmuştur.

Krg.	Far.	
ubara	āvāre	“meşgul olmak, zahmet”

1.9.9. /u/ < /ä/

Farsça kelimelerin ilk hecesindeki /ä/, Kırgızcada kelimelerin içersinde bulunan yuvarlak ünlüler ve dudak ve diş-dudak ünsüzlerinin tesiriyle yuvarlaklaşmış ve /u/ olmuştur.

Krg.	Far.	
buradar	bārādär	“ağabey, dost”
cuban	cāvān	“genç, delikanlı; gelin”
cubarmek	cāvān-märg	“beddua türü”
zuvala	zävāle	“hamur parçası”

1.9.10. /u/ < /e/

Aşağıda tek örneği bulunan Farsça kelime sonunda bulunan /e/ ünlüsü, Kırgızcada yuvarlaklaşarak ve kalınlaşarak /u/ olmuştur.

Krg.	Far.	
topu	däbbe	“takke”

1.9.11. /u/ < /i/

Farsça kelimelerin ilk, orta ve son hecelerindeki /i/ ünlüsü, kelimedeki dudak ve diş-dudak ünsüzlerin etkisiyle yuvarlaklaşarak /u/’ya dönüşmüştür.

Krg.	Far.
-------------	-------------

dubal	divār	“duvar”
dubana	divāne	“divane”
murşap, mirşap	mir-şāb	“gece bekçiler başçısı”
murap, murab	mir-āb	“sulama sırasında su bölüştüren adam”
	* * *	
mobuya	mumiyā	“ilaç türü”
paydubal	pey-divār	“temel”
tunuke	tunike	“ince demir ⁵⁴ ”
	* * *	
baqburçun	fāğfuri-çin	“Çin imperatoru”
dolu	lūli	“çingene”
qurcun	hırcin	“heybe”
qutu	qūti	“kutu”
moysoput	mūy-sāfid	“beyaz sakallı”
postun	pūstin	“dış giyim”
puştu	puşti	“pembe”
soput	sāfid	“beyaz, bembeyaz”
totu	tūti	“iri gagalı güzel kuş”

1.9.12. /ü/ < /ä/

Bazı Farsça kelimelerin ilk ve orta hecelerinde bulunan /ä/, Kırgızcada yuvarlaklaşarak /ü/ olmuştur.

Krg.	Far.	
üdö	ädā	“eda, yapma”
	* * *	
naküsta	nākāste	“cimri; içi bozuk adam”

⁵⁴ Ev çatısını kapatmak için kullanılır.

1.9.13 /ü/ < /e/

Bazı Farsça alıntı kelimelerin orta va son hecelerinde yer alan /e/, ilk hecelerdeki yuvarlak ünlünün etkisi altında kalarak yuvarlaklaşmış ve /ü/ye dönüşmüştür.

Krg.	Far.	
körüstön	gūr-estān	“kabristan, mezarlık”
kükürt	gūgerd	“kibrit”
külüstön	gol-estān	“gül bahçesi”
ümütker	omed-kār	“ümidvar”
	* * *	
küncüt, kuncut	konced	“susam”
naümüt	nā-omed	“ümitsiz”
düyşömbü	do-şānbe	“Pazartesi”
sümbülö	sonbele	“gökteki parlak yıldız; ay adı”

1.9.14 /ü/ < /i/

Farsça kelimelerin son hecesinde yer alan /i/ ünlüsü, kelimelerde ilk hecesinde bulunan yuvarlak ünlü ve dudak ve diş-dudak ünsüzlerin etkisi altında kalarak Kırgızcada yuvarlaklaşmış ve /ü/ ünlüsüne dönüşmüştür.

Krg.	Far.	
dürbü	dūrbīn	“dürbün”
künöyü	gunāhi	“ayıp, suç, günah”
köömüş	gāvmiş	“manda, camız”
qamgün	ğām-gīn	“kaygılı, hüznü”
lölü	lūli	“çingene kadın”
türpü	torpi	“düz; balık türü”

1.10 Diğer Ünlü Değişmeleri

1.10.13 /e/ < /ä/

Krg.	Far.	
dem	däm	“dem, soluk”
ilep	läb	“dudak”
irenci	ränc	“rencide”
kem	käm	“az, eksik”
kep	gäp	“söz, laf”
ker	kär	“sağır”
kez	gäz	“arşın”
lek	läk	“yüz bin, binlerce”
lep	läb	“dudak”
ser, zer	zär	“altın”
sert	särd	“beğenmeme, sert”
seyil	säyl	“gezme, manzara; eğlence”
zeñ	zäng	“üzüm budağı”
zer	zär	“altın”
	* * *	
bende	bändä	“kul, insan”
beren	pär(r)än	“uçan”
berende	pärändä	“kuşlar”
bermet	märvärid	“inci”
beter	bätär(bäd-tär)	“beter”
beyşembi	pänc-şänbe	“Perşembe”
ceke	yäkke	“tek, yalnız”
celetke	cälitqe	“yelek”
celim	yäläm	“yapıştırıcı madde”
cemşit	cämşid	“eskiçağ İran hükümdarı”

ceñgel	cängäl	“orman”
dembe-dem	däm be däm	“arka arkaya”
demder	däm-där	“güçlü”
demkeş	däm-käş	“molla ⁵⁵ ”
dene	täne	“gövde”
depter	däftär	“defter”
dere	därre	“vadi”
derviş	därviş	“derviş”
deste	däste	“deste”
karem	käräm	“lahana”
kebep	käbāb	“kebab”
keci	kädū	“kabak ⁵⁶ ”
kedik	kätäk	“ayakları kısa koyun”
kelde	källe	“baş”
kelte	kälte	“kısa”
kemer	kämär	“bel”
kempir	kämpir	“yaşlı kadın”
kemzara	kämzür	“güçsüz”
kende	kände	“kısa”
kenep	känäf	“kendir”
kenep	käne	“kene”
keñizek	känizäk	“cariye”
kepkir	käfgir	“kevgir”
kepter	käftär, käbütär	“güvercin”
kepterqana	käftär-ḡāne	“güvercinlik”
kerden	gärdän	“boyun”
kerdenkeç	gärdän-käş	“asi, başkaldıran”
kerene	käräne	“kenar”
kerney	kärnā	“müzik aleti”
kette		“büyük”

⁵⁵ İnsanların hastalık ve derdini duayla tedavi eden.

⁵⁶ Kurutulmuş kabak, kap olarak kullanılır

kezende, kesende	kättä	“yılan; böcekler”
legen	käzände	“leğen”
meyiz	lägän	“kuru üzüm”
nebere	mäviz	“torun”
perzent, parzant	näbire	“çocuk, evlat”
pesanda	färzänd	“şart, şart koyma”
renci	päsände	“rencide”
seki	ränc	“tahta çatal, yaba”
selde	säk(k)u	“sarık, çalma”
ser esep	sälle	“cimri”
ser sabiz	sär hasab(Ar.)	“havucu bol olan”
ser saqal	sär säbz	“yaşlı, hürmetli kişi”
serap	sär saqal(Krg.)	“suya doymuş; çok”
tene	sär-āb	“beden, ten”
teste	täne	“deste”
testiyer	däste	“yetişkin çocuk”
tekmet	dästiyār	“desen işlenmiş raf”
zergar	täk-bänd	“kuyumcu”
	zärgär	
dööperez	* * *	“yalancı, aptal, ahmak”
güldeste	doruğ-pärdāz	“buket”
ilegen	gol-däste	“leğen”
ilegilek	lägän	“leylek”
irende	läkläk	“rende”
işembi	rände	“Cumartesi”
kör pende	şänbe	“kör adam, cahil”
qalempir	kūr bände	“kırmızı biber”
qalender	qälämfr(Yun.)	“derviş”
likepçe	qäländär(Ar.)	“küçük tabak”
sarkeşte	likäpçe	“gümüş, altın iplerle
	zär-käş-te(Krg.)	nakış işlemek”

sarmerden		“dügünlerde sunucu”
seyşembi	särmärdän	“Salı”
	se-şänbe	
abdeste	* * *	“ibrik, testi”
apkeç	āb-däst	“saka”
aptiyek	āb-käş	“Kur’an 1/7si”
asilkeç	häft-yäk	“şakacı”
ayelmet, ayalmet	hazl(A.)-käş	“aileli”
azankeç	‘eyal(Ar.)-mänd	“müezzin”
badirek	azān(Ar.)-käş	“soysuz, asil olmayan”
booruker	bäd-räg	“merhametli”
cangel	boor(Krg.)-kär	“orman”
cadıger	cängäl	“cadı, sihirci”
ciger	cādū-gär	“ciğer”
kirekeç	cigär	“adam, yük taşıyan”
qadırkeç	kerā(Ar.)-käş	“saygıdeğer”
qalet	qadr(Ar.)-käş	“yanlış”
qıyalkeç	ğälät(Ar.)	“boş hayal kuran”
qolek	ħiyāl(Ar.)-käş	“yuvarlak çamur”
laşker	ğüläk	“asker, ordu”
mader, meder	läşkär	“ana, anne”
meenetkeç	mädär	“çalışan”
naker	mihnet(Ar.)- käş	“çizme türü”
namaz diger	näkäre	“akşam namazından
	nämāz digär	sonra okunan namaz”
orozgel, orozkel		“geçinme”
paçek	rüz-gär	“yabani ot”
palek	piçäk	“kavun türü”
postek	fäläk	“ağaç kabuğu”
sardek, zardek	püstäk	“havuç; sarı, sarımsı”
sebepker	zärdäk	“sebepçi”

soodager	sabab(Ar.)-kär	“satıcı”
talapker	sovdā-gär	“aday”
taştek	talab(Ar.)-kār	“tepsi; gözlük”
zambirek	täştäk	“top”
zeyrek	zānbūrāk	“uyanık”
	zirāk	

İKİNCİ BÖLÜM SESBİLGİSİ

ÜNSÜZ DEĞİŞMELERİ

Farsça kelimelerde bulunan ünsüzler, Kırgızcadada yerlerini kendilerine ses bakımından yakın başka bir ünsüze bırakırlar.

1. Ünsüz Değişmeleri

1.1. /b/ < /f/

Farsça kelimerdeki /f/ sesi Kırgızcadada önce süreksizleşerek /p/’ye, sonra tonlulaşarak /b/’ye dönüşmüştür.

Krg.	Far.	
abıger	äfgār	“yaralı, sakat”
baqburçun	fäğfuri çin	“Çin imperatoru”
baqtek	fāḥte(A)	“kırlangıç türü”
balak	fäläk(A)	“ceza aleti, kamçı”
barzant	färzānd	“evlat”
barman	färmān	“ferman, buyruk”
payabzal	pā-äfzār	“ayakkabı, çizme”

1.2. /b/ < /m/

Farsça alıntı kelimelerin başında ve ortasında bulunan dudak ünsüzü /m/, Kırgızcadada süreksizleşerek başka dudak ünsüzü olan /b/’ya dönüşmüştür.

Krg.	Far.	
bermet	mārvārid	“inci, cevher; berrak”
	* * *	
mobuya	mumiyā	“ilaç türü”

1.3. /b/ < /p/

Bazı Farsça kelime başı ya da hece başındaki /p/ ünsüzü, Kırgızcada tonlulaşarak /b/ olmuştur.

Krg.	Far.	
badışa	pādşāh	“padişah, sultan”
barbardiger	pārvārdiger	“Allah”
bayandos	pāy-āndāz	“yolluk”
bayda	pāydā	“ortaya çıkmak”
baygambar	pāygāmbār	“peygamber”
bayma bay	pāy bā pāy	“iz bırakarak, kopmadan”
baypaq	pāy-	“çorap”
bal	pālā	“süzgeç; yedek at”
balban	pāhlāvān	“pehlivan, güçlü”
balit	pālid	“pis, kirli”
bapik	pāre	“fırça”
bara	pūr-zābān	“parça, bölük; hisse”
barazman	pūr- hār	“boş söz”
baraqor	pāre-ħor	“doymaz, cimri; rüşvetçi”
barbana	pārvāne	“pervane kelebek”
barça II	pārçe	“parça, kısım, kesinti”
bas	pāst	“aşağı, alçak, alt, düşük”
beren	pār(r)ān	“latın kartalın bir türü; er”
berende	pārāndā	“kuş, uçan”
beyşembi	pānc-şānbe	“Perşembe”
beşene	pişāni	“alın, baş”
beşin, beşim	pişin	“ögle vakti; ögle namazı”
bolot	pūlād	“çelik, gürz”
bul	pūl	“para; kumaş”
buqta	poħte	“pişmiş, pişkin; olgun”

* * *

çarba	çär-pā	“4 ayak, hayvan”
çarbadar	çär-pā-dār	“hayvan yetiştiren”

1.4. /b/ < /w/, /v/

Bazı Farsça kelimelerde kelime içi ve sonunda bulunan /v/, /w/ sesi, Kırgızcada süreksizleşerek /b/ olmuştur.

Krg.	Far.	
abaz, avaz	āvāz	“ses, ton, melodi”
abli	hovli	“avlu”
balban	pāhlāvān	“güçlü, pehlivan”
barbana	pārvāne	“pervane kelebek”
beybaq	bive	“dul”
canıbar	cānver	“yaratık, hayvan”
cazbal	cādvāl(A)	“cetvel”
cuban	cāvān	“genç, delikanlı; gelin”
cubarmek	cāvān-mārg	“beddua türü”
çabandes	çāvādāz	“iyi at binicisi”
darbaza	dārvāze	“avlu, kale kapısı”
dubal	divār	“duvar, set”
dubana	divāne	“divane”
kerben	kārvān	“kervan”
kübö	govāh	“tanık, şahit”
kübönaama	guvāh-nāme	“belge”
mastaba	māstāvā	“yemek türü”
merbet	morvārid	“inci, cevher”
naabayqana	nānvā- hāne	“fırın”
oboz	āvāz	“ses”
parbana	pārvāne	“pervane kelebek”
parbardiger	pārvārdigār	“Allah”

paydubal	pey-divār	“temel”
sarbar	sārvār	“başkan, öncü”
taba	tāve	“ekmek pişirecek kap”
ubara	āvāre	“meşgul olma, zahmet”
zabur	zavvur	“nemli yerin suyunu çeken ark”
	* * *	
nob	nāv	“yem verilecek tepsi”

1.5. /c/ < /y/

Bazı Farsça kelimelerin başında bulunan /y/ ünsüzü, Kırgızcada diş eti-ön damak /c/ ünsüzüne dönüşmüştür.

Krg.	Far.	
car	yār	“yardımcı”
car	yār	“yoldaş, dost,eş”
caramazan	yā-ramazān(Ar.)	“Ramazanda söylenen şarkı”
caran	yārān	“dostlar”
cat	yād	“hatır”
ceke	yākke	“tek, yalnız”
ceksen	yāksān	“benzemek, aynı olmak”
cekşembi	yāk-şembi	“Pazar”
celim	yälām	“yapıştırıcı madde, sıvı”

1.6. /c/ < /z/

Aşağıda tek örneği bulunan Farsça kelimenin başında bulunan /z/ ünsüzü, Kırgızcada süreksizleşerek /c/ olmuştur.

Krg.	Far.	
cıncır	zāncir	“demir zincir”

1.7. /ç/ < /c/

Bazı Farsça tek heceli ve birden fazla heceli kelimelerin başında ve sonunda bulunan /c/ ünsüzü, Kırgızcada tonsuzlaşarak /ç/ olmuştur.

Krg.	Far.	
çamadan ⁵⁷	cāme-dān	“valiz, bavul”
kenç	gānc	“hazine”
kömöç ⁵⁸	komāc	“ekmek”
kürüç	goronc	“pirinç”

1.8. /ç/ < /ş/

Krg.	Far.	
qarıpçı	hārpošte	“asker giysisi”
meenetkeç	mihnet(Ar.)-kāş	“çalışan”

1.9. /d/ < /l/

Bazı Farsça alıntı kelimelerin başında ve ortasında yer alan /l/ ünsüzü, Kırgızcada benzeşerek /d/’ya dönüşmüştür.

Krg.	Far	
darzan	lārzān	“titreme”
dolu	lūli	“çingene”

⁵⁷ Bu kelime Kırgızcaya Rusça yoluyla girmiştir.

⁵⁸ Pirinç ya da mısır unundan yapılan yuvarlak ekmek.

1.10. /d/ < /t/

Bazı Farsça alıntılarda kelime başındaki /t/ ünsüzü, benzeşme yoluyla Kırgızcada tonlulaşarak /d/'ye dönüşmüştür. Aşağıdaki gösterilen tek örnekte bu olay kelime içinde rastlanmaktadır.

Krg.	Far.	
dagar, dagara	tägār	“leğen”
dandır	tänūr	“tandır”
dene	täne	“gövde”
dilde	tilā, telā	“altın”
dodo	tūde	“yığım, küme; halk yığını”
	* * *	
kedik	kätäk	“ayakları kısa koyun”

1.11. /g/ < /h/

Krg.	Far.	
Nogol	nehāl	“ağaç, ağaç parçası”

1.12. /g/ < /h/

Krg.	Far.	
bağıšta	bähşidän	“adamak”

1.13. /g/ < /k/

Farsça kelime bulunan /k/ ünsüzü, kelime içinde çift ünsüzün ortasında ünlünün türemesiyle, iki ünlünün arasında kalınca tonlulaşarak /g/ olmuştur.

Krg.	Far.	
dariger	därkär	“lazım, gerekli”
ilegilek, legilek	läkläk	“leylek”

1.14. /k/ < /g/

Farsça tek heceli ve birden fazla heceli kelimelerin başı, içi ve sonunda bulunan tonlu /g/ ünsüzü, Kırgızcada tonsuzlaşarak /k/ olmuştur.

Krg.	Far.	
kavhar	govhär	“cevher”
kedey	gädäy	“fakir, yoksul”
kerbez	gorboz	“yiğit, akıllı; bilgin”
kerden	gärdän	“boyun”
kezende, kesende	gäzände	“yılan; böcekler”
kilim	gilim	“kilim”
kir	gäri	“ölçme”
kirepter	giriftär	“giriftar, tutulmuş, tutkun”
köömüş	gävmiş	“camız, manda”
köör, kööhar	govhär	“cevher”
kör(azabı)	gür-azab(Ar.)	“kabir”
körqana	gür-ğāne	“mezar, kabir”
körüstön	gür-estän	“kabristan”
köş	güş	“et”
köyqaşqa ⁵⁹	güy-qaşqa(Krg.)	“bahadır”
kuşqana	güş-ğāne	“et kesme yeri”
kürüç	goronc	“pirinç”
kübö	guväh	“tanık, şahit”

⁵⁹ Kelimenin “çok iyi at” anlamı da var.

kükürt	gugärd	“kibrit”
külgün	golgün	“kırmızımsı; temiz, genç”
	gol-estan	
külüstön	gonbäd	“gülistan”
kümböz		“kubbe, kümbet; çiçek demeti”
	gumān	
kümön,künöm	gumān-dār	“zan, şüphe, kuşku”
kümöndör	gomrāh	“zanlı, sanık”
kümüröy	gunāh	“yitirmek, yok etmek”
künöö	gunāh-kār	“günah”
künöökör	gunāhi	“günahkar”
künöyü	gorz	“günah, ayıp”
kürsü, kürzü		“gürz, topuz; havan kolu”
	gāh	
kee	* * *	“kah”
	bulbul-gūy	
bulbuyköy		“belagatlı, iyi konuşmacı”
	gol gāşt	
gül keşte	kāfgir	“çiçek şeklinde desen”
kepkir	tamaşa(Ar.)-gūy	“kavgir”
tamaşaköy	* * *	“şakacı”
	bārg	
barik	bād-rāg	“yaprak”
badirek	bozorg	“huysuz, inatçı, soysuz”
büzürük	cāvānmārg	“kutsal, büyük”
cubarmek	morg	“beddua türü”
mürök	nāmūs-gūy	“ölüm”
namısköy	sāg	“iffetli”
sak’		“köpek”

1.15. /q/ < /ğ/

Farsça tek heceli ve birden fazla heceli kelimelerin başında, ortasında ve sonunda bulunan tonlu /ğ/ ünsüzü, Kırgızcada tonsuzlaşarak /q/ olmuştur.

Krg.	Far.	
qam	ğäm	“kaygı”
qala	ğäle	“tahıl, zahire”
qalbır	ğärbäl	“elek, kalbur”
qalet	ğalat(A)	“yanlış, yanılma”
qamgün	ğam-gin	“kaygılı, hüzünlü”
qaynalı	ğäynälu	“erik türü”
qazala	ğäzläg	“toygar”
qolek	ğüläk	“yuvarlak çamur”
qozo	ğuze	“koza, pamuk kozası”
qooga	ğovga	“kalabalık; karmaşa; kavga”
qunda ⁶⁰	ğonde	“kara kurt”
	* * *	
baqburçun	fäğfuri çin	“Çin imperatoru”
baqça	bāğ-çä	“bahçe, kreş”
baqçazar	bāğça-zār	“meyveli ağaçlar dikilen yer”
	* * *	
baq	bāğ	“bağ”
çarbaq	çār-bāğ	“dört tarafı bahçe olan”
çıraq	çerāğ	“mum”
gülbaq	gol-bāğ	“çiçek bahçesi”
murq	morg	“tavuk, tavuk yılı”
taq	dāğ	“iz, yara izi”
tıq	tığ	“kılıç”

⁶⁰ Zehirli örümcek.

1.16. /q/ < /h/

En çok görülen ses olaylarından biridir. Farçadan girmiş olan tek heceli ve birden fazla heceli kelimeler başında, ortasında ve sonunda bulunan /h/ ünsüzü, Kırgızcada süreksizleşerek /q/ olmuştur.

Krg.	Far.	
qaaloo	hāh-la	“iste-, arzula-”
qamek	hāmek	“çiğ”
qar	hār	“eşek”
qaş	hāş	“saban izi, çizgi”
qam	hām	“çiğ”
qar, qor	hār	“zelil, hakir, itibarsız”
qaşeki	hoşk	“zayıf koyun”
qarıpçı	hārpoşte	“asker giysisi”
qazan	hāzān	“hazan, sonbahar”
qalas	hālās(A)	“kurtuluş, bitiş”
qalta	halte	“torba”
qam-qor	gamhār	“destekleyen, koruyan”
qamsup	hām-surb	“beyaz kumaş”
qanqor	qan-hār	“hükümdar”
qancar	hāncār	“iki uçlu bıçak”
qapa	hāfe	“kırgın”
qapadar	hāfe	“kırgın”
qapa II	hāfe-dār	“bunaltıcı, boğuk”
qargöş	hāfe	“tavşan”
qardar, qarıdar	hārgūş	“alıcı, müşteri”
qarmüştök	hāridār	“kirpi”
qasam-qor	hārpuşt	“yiyecek, gıda, yemek”
qasta	qāsām-hār	“hasta”
qaşek	hāste	“çayır, kuru ot”
	hāşāk	“tür, çeşit, türlü”

qıl	h̄il	“kerpiç”
qış	h̄işt	“birkaç, çok, gayet, pek”
qıyla	h̄eyli	“ipek kumaş, havsız
qımqap	qām̄hā	kadife”
qırman	h̄ärmān	“harman”
qıyaban	h̄iyābān	“ağaçlı yol, hıyaban”
qoco	h̄āce	“hoca, efendi”
qor	h̄ār	“zelil, hakir, itibarsız”
qordo	h̄ūrde	“pirinçli sıvı yemek”
qoroz	h̄orūs	“horoz”
qorston, qursant	h̄ursānd	“sevinç, memnun”
qoş	h̄ūş	“hoş, iyi, güzel”
qup	h̄ūb	“tamam, olur”
quy	h̄ūy	“huy, karakter”
quy II	h̄āh	“ister”
quday	h̄uda(y)	“Hüda”
qudu, quddu	h̄ūd	“kendi, kendisi, bizzat”
qum	h̄om	“istemek, arzulamak”
qumay	h̄umāy	“baht kuşu”
qumura	h̄omre ⁶²	“küp, küçük küp”
qun	h̄ūn	“vücuttaki kan”
qunik, qunuk	h̄onik	“çirkin, kötü”
quptan	h̄uftān	“yatsı”
qurcun	h̄urcin	“heybe”
qurma	h̄orma	“hurma”
quşdar	h̄oşdār	“aşık olma”
quş qat	h̄ūş h̄āt	“güzel yazı”
acatqana	* * *	“hela”
aqun	h̄ācet(A)- h̄āne	“din adamı, bilgin”

⁶² Baltabayev “h̄omre” kelimesini Farsça, K.K.Yudahin ise Arapça olarak göstermiş.

aqır	āhūnd	“ahır”
araqqana	āhūr	“alkol içilecek yer”
aşqana	araq-ḥāne	“mutfak”
baqtıyar	aş-ḥāne	“bahtıyar, mutlu”
baraqor	bāht-yār	“cimri, rüşvet alan”
bayquş	pāre- ḥār	“baygın, bilinçsiz, biçare”
buqta	bi-ḥūş	“pişmiş, olgun”
çayqana	puḥte	“çay içilecek yer”
çayqor	çay(Krg.)- ḥāne	“çay tiryakisi
danqana	çay-ḥor	“tahıl ambarı”
darıqana	dān-ḥāne	“eczane”
dastorqon	dārū-ḥāne	“sofra örtüsü”
gülqan	dāstār-ḥān	“çiçek bahçesi”
kamqa	gol-ḥāne	“ipek türü”
kepterqana	kāmḥāb	“güvercinlik”
kitepqana	kāftār-ḥāne	“kütüphane”
körqana	ketāb-ḥāne	“mezar, kabir”
malqana	gūr-ḥāne	“ahır”
malqor	mal(Krg.)-ḥāne	“hayvan yetiştiren”
mansapqor	mal(Krg.)-ḥor	“gözü yükseklerde olan”
marqadar	mansab(Ar.)-ḥor	“mutluluğa ermek, sevinmek”
maşaaqana,	barḥordār	“sinekten korunacak oda”
paşaqana	pāşşā-ḥāne	“misafirhane”
meymanqana		“miras sahibi”
murasqor		“fırın”
naabayqana	mihmān-ḥāne	“nohut”
noqot	mirās(Ar.)-ḥor	“bitki türü”
noqotek	nānvā- ḥāne	“başkan iş yeri”
ordoqana	noḥod	

paqsa	nohotek	“kurma duvar”
palaqman	ordo(Krg.)- hāne	“savaş aleti”
paraqor	pāhse	“rüşvet alan”
puqta	fālāhon	“güçlü, sağlam”
rayqan	pāre-hār	“reyhan”
saqına	pohte	“sahne”
suqan	reyhān	“söz, laf”
tayqar	sāhne	“2 yaştaki eşek”
taqman	sohān	“odanın yorgan, eşya konulacak köşesi”
taqsa	tay-hār	“büyük kese”
taqtay	tāhmān	“ince kesilen tahta”
taqtapos		“minder”
tastorqon	tāhse	“sofra örtüsü”
tuqaba	tāhte	“kumaş türü”
tuqum	tāhte-pūst	“yumurta; tohum; nesil”
ustaqana	dāstārḥān	“atölye, dükkan”
ustuqan	duḥābe	“pişirilmiş etli kemik”
	tohm	
daraq	ūstā-hāne	“ağaç”
narq	ustohān	“kımet, fiyat, bedel”
tozoq ⁶¹	* * *	“cehennem”
	derāht	
	nerḥ	
	dūzāḥ	

---

⁶¹ “dozoq” şekli da kullanılır.

1.17. // < /m/

Krg.	Far.	
saramcal	sārāncām	“temiz tutulmuş”

1.18. // < /n/

Bazı Farsça kelimeler başında ve sonunda yer alan diş ünsüzü /n/, Kırgızcada // olmuştur.

Krg.	Far.	
lahañ	nāhang	“timsah”
maymıl	meymūn	“maymun”
sañgil	sāngin	“ağır, taşlı”

1.19. // < /r/

Krg.	Far.	
abzal	ābzār	“alet, gereç”
dubal	divār	“duvar, set”
qalbr	gārbāl	“elek, kalbur”
orozgel, orokel	rūz-gār	“geçinme”
payabzal	pā-āfzār	“ayakkabı, çizme”
paydubal	pey-divār	“temel”
sulp, sup	sūrb	“beyaz kumaş türü”
sargildeñ	sārgārdān	“dertli, şaşırılmış”

1.20. /m/ < /b/

Farsça tek ve birden fazla heceli kelimelerin başında, ortasında ve sonunda bulunan dudak ünsüzü /b/, Kırgızcada kelime içindeki kendisi gibi

başka dudak ünsüzünün etkisiyle benzeşerek akıcılaşmış ve /m/’ye dönüşmüştür.

Krg.	Far.	
mañ	bāng	“esrar”
mañgi	bāngi	“esrarkeş”
mant	bānd	“sargı”
marqadar	barḥordār	“sevinmek, mutluluğa ermek”
meerman	mehr-bān	“merhametli”
	* * *	
aptama, aptaba	āftābe	“ibrik”
araq-samın	araq-sābūn(Y-A)	“kokulu sabun”
bayma bay	pāy-bā-pāy	“iz bırakarak, ayrılmadan”
barazman	pūr-zābān	“boş söz, laf”
parmal	pārbāl	“kanat”
samın	sābūn	“sabun”

1.21. /m/ < /h/

Krg.	Far.	
möl	hol	“su, nem”

1.22. /mb/ < /nb/

Farsça alıntı kelimelerin ortasında ve sonunda telaffuzda oluşan benzeşmede /b/’nin önündeki diş ünsüzü /n/, dudak ünsüzü /m/’ye dönüşmüştür.

Krg.	Far.	
ambar	ānbār	“ambar, depo”
beşşembi	pānc-şānbe	“Perşembe”
cekşembi	yāk-şānbe	“Pazar”
işşembi	şānbe	“Cumartesi”
saramcal	sārāncām	“temiz tutulan”
seyşşembi	se-şānbe	“Salı”
sūmbülö	sonbele	“gökteki parlak yıldız ⁶³ ”
zambirek	zānbūrāk	“top”
zambil	zenbil	“sedye, teskere”
mıyşam	mizān(Ar.)	“Müslümanlarda ay adı”
namaz beşşim	nāmāz pişşin	“öğle namazı”
peşşim	pişşin	“öğle vakti”

1.23. /m/ < /p/

Farsça kelimelerde dudak ünsüzü /p/, Kırgızcada tonlulaşarak kendisi gibi dudak ünsüzü olan /m/’ye dönüşmüştür.

Krg.	Far.	
manca,mança	pānce	“parmak”
maşşaa	pāşşe	“sinek”
maya	pāye	“bitki sapı”
maynap	pāyināb	“su taşmış yer”
miste ⁶⁴	peste	“antep fıstığı”
	* * *	
qarmüşşök	ḥārpüşş	“kirpi”

⁶³ Aynı zamanda ay adı olarak kullanılır.

⁶⁴ “miste” şekli daha çok kuzeyde, “piste” güneyde kullanılır.

1.24. /m/ < /v/

Krg.	Far.	
mömö	mive	“meyve”

1.25. /n/ < /r/

Bazı Farsça kelimelerin ortasında ve sonunda bulunan /r/ ünsüzü, Kırgızcada /n/ ünlüsüne dönüşmüştür.

Krg.	Far.	
mandiker	märdkār	“günlük çalışan işçi”
	* * *	
arin	hārir(A)	“ipek; ipek kumaş”
ceksen	yeksār	“benzemek, aynı olmak”

1.26. /ñ/ < /n/

Farsça kelimelerin ilk, orta ve son hecelerinde bulunan /n/ ünsüzü, kelime içersinde bulunan /g/, /k/, /q/ ön ve art damak ünsüzlerin etkisiyle /ñ/ olmuştur.

Krg.	Far.	
añgeme	hängāme	“sohbet, macera”
añgi	hängi	“eşek”
añgire ⁶⁵	hängār	“acele”
bañgi	bāngi	“esrarıcı; deli”
keñizek	kānizāk	“cariye”
mañgi	bāngi	“esrarıcı”
pañsat	pānsād	“rütbe adı”
sañgi	sāñgi	“taş, taşlı”
	* * *	

⁶⁵ Kelime mecazi anlamda “büyük yol” olarak kullanılır

qapsalañ	ābsālān	“ilkbahar”
sargildeñ	sārgārdān	“dertli, şaşırılmış”

1.27. /p/ < /b/

Farsça tek heceli ve birden fazla heceli kelimerin başında, ortasında ve sonundaki dudak /b/ ünsüzü, Kırgızcada kendisi gibi dudak ünsüzü /p/ olmuştur. Değişmede kelime içersinde bulunan diğer dudak ünsüzler tesiri de vardır.

Krg.	Far.	
patincan	bādencān	“domates”
pende	bende	“kul, insan”
	* * *	
apkeç, apkeş	āb-kāş	“saka”
bekerpoz	bikār-bāz	“tembel, aylak”
darpoz	dār-bāz	“ip cambazı”
batpirek	bād-bādek	“uçurtma”
kepter	kābūtār	“güvercin”
kör pende	kūr bānde	“gözü görmeyen”
qapsalañ	ābsālān	“ilkbahar”
qumarpoz	qumar-bāz	“kumarbaz”
meerimpoz	mehre-bāz	“merhametli”
napat	nā-būd	“ölmek, yok olmak”
nepada	nebāde	“belki, aniden”
oropara	rū-be-rū	“yüz yüze”
önörpoz	honār-bāz	“meslek sahibi”
topu	dābbe	“takke”
	* * *	
aptap	āftāb	“güneş, güneş nuru”
ardap	ārd-ābe	“bir yemek türü”
aspap	asbāb(A)	“at, at yılı”

aspi	äsb	“yakışır, uygun”
bap	bāb	“eşya, alet”
beytap	bi-tāb	“hasta, halsiz, güçsüz”
corop	cūrāb	“çorap”
corup	cārūb	“dudak”
ilep, lep	läb	“süpürge”
kebep	kābāb	“kebab”
qamsup	ḥām-surb	“beyaz kumaş”
qasap	qassāb(Ar.)	“kasap”
qup	ḥūb	“tamam, olur”
maynap	māyin-āb	“su taşmış yer”
mirşap	mir-şāb	“gece bekçiler başçısı”
murap	mir-āb	“sulama sırasında suyu bölüştüren nisan”
sımap	simāb	“gümüşe benzeyen metal”
sup, surp	sūb	“beyaz kumaş türü”
zap	zāb	“çok, pek güzel”
zardep	zārdāb	“safra; irin, cerahat”

1.28. /p/ < /f/

Başka lehçelerde de sık görülen Farsça tek ve birden fazla heceli kelime başı, içi ve sonundaki sızıcı /f/ sesinin süreksizleşerek /p/ sesine dönüşme olayıdır.

Krg.	Far.	
palança	felān(Ar.)-çe	“filanca”
palek	fālāk	“kavun türü”
parancı	ferenci	“kadınların yüz örtüsü”
perzent, parzant	fārzānd	“çocuk, evlat”
parman	fārmān	“ferman, buyruk”

perişte	ferište	“melek”
	* * *	
apsana, apsala	äfsäne	“masal, efsane, öykü”
apta	häfte	“hafta”
aptaba, aptama	äftäbe	“ibrik”
aptap	äftäb	“güneş, güneş nuru”
apti başara	oft-i başäre	“görünüş, tip”
aptiyek, aptieek	häft-yäk	“Kur’anın 1/7 si”
apız	hāfez(Ar.)	“hafız, ezberleyen”
depter	däftär	“defter”
depterçe	däftär-çe	“küçük defter”
kepkir	käfgir	“kavgir”
kepter	käftar	“güvercin”
kepter-qana	käftär-ḥāne	“güvercinlik, kuş evi”
qapa	ḥāfe	“bunaltıcı, boğuk”
qapa II	ḥāfe	“kırgın”
qapadar	ḥāfe-dār	“kırgın”
qapas	qäfäs(A-Y)	“kafes”
qapa	ḥāfe	“kaygı”
qapadar	ḥāfe-dār	“kaygılı”
quptan	ḥoftän	“yatsı”
naspuruş	nās-furūş	“nas satan kişi”
soput	sāfid	“beyaz; ak sakal”
supa	sāfi	“seki, tahta yatak”
ülpöt	olfät	“aşına”
qalempir	qälämfr(Yun.) ⁶⁶	“kırmızı biber”
kiripter	giriftär	“giriftar, tutulmuş”
sapal	sāfāl	“çömlekten kaplar”
	* * *	
cup, cuptu	cuft	“çift”

⁶⁶ N. K. Baltabayev kelimenin aslını Yunanca “felfel” olarak göstermiş.

dap	dāf	“zilli tef(müzik aleti)”
kenep	keft	“omuz”
kipti	qufl	“asma kilit”
qulpu	känäf	“kendir”
sarbab	zār-bāft	“ipek kumaş türü”
zarbab	zār-bāft	“sırmalı kumaş”

1.29. /p/ < /v/

Farsça kelime içinde bulunan sızıcı /v/, Kırgızcada önce /b/, sonra tonsuzlaşarak /p/ olmuştur.

Krg.	Far.	
raspaa	rusvā	“rezil, rüsva”

1.30. /r/ < /d/

Aşağıda tek örneği bulunan Farsça kelimenin ortasındaki /d/ ünsüzü, Kırgızcada /r/ ünsüzüne dönüşmüştür.

Krg.	Far.	
batpirek	bād-bādek	“uçurtma”

1.31. /r/ < //

Kelime içinde bulunan //, kendisi gibi diş-diş eti ünsüzü olan /r/ olmuştur.

Krg.	Far.	
küncara	koncāle	“küspe; susam küspesi”

1.32. /r/ < /n/

Farsça alıntı kelime içindeki sürekli /n/ ünsüzü, kendisi gibi dış-diş eti ünsüzü olan /r/'ye dönüşmüştür.

Krg.	Far.	
cubarmek	cävân-märg	“beddua türü”

1.33. /s/ < /z/

Farsça alıntı tek heceli ve birden fazla heceli kelimelerin başında, ortasında ve sonunda yer alan /z/, Kırgızcada tonsuzlaşarak /s/ olmuştur.

Krg.	Far.	
santalaq	zân-talaq(Ar.)	“karısını boşamış”
sarbap	zâr bâft	“ipek kumaş türü”
sardek	zârdäk	“havuç, sarı”
sarkeşte	zâr-käş	“desen türü ⁶⁷ ”
ser	zâr	“altın”
	* * *	
kesende	gäzände	“yılan; böcekler”
kürsü	gorz	“gürz, topuz; havan kolu”
qasa	qäzz	“ipek kumaş türü”
	* * *	
bayandos	pây-ändāz	“yolluk”
çabandes	çävân-dāz	“iyi binici”
dalis	dihliz	“dehliz,hol”

⁶⁷ Gümüş ve altın ipele yapılır.

1.34. /ʃ/ < /ç/

Krg.	Far.	
Tuuşar	dūçār	“karşılaşmak, duçar”

1.35. /t/ < /d/

Farsça tek heceli ve birden fazla heceli kelimelerin başında, ortasında ve sonunda bulunan /d/ ünsüzü, Kırgızcada tonsuzlaşarak /t/’ye dönüşmüştür.

Krg.	Far.	
tazmal, tasmal	dāst-māl	“el ve yüz havlusu”
tastorqon	dāstārḥān	“sofra, sofranın örtüsü”
teste	dāste	“deste”
testiyer	dāstiyār	“yetişkin çocuk”
tuqaba	duḥābe	“kumaş türü”
tuuşar	duçār	“karşılaşma, duçar”
tüpöyül	dū-fe’l(Ar.)	“iki oy arasında kalmak”
	* * *	
ariste, nariste	nā- rāsīde	“genç, olgunlaşmamış”
bağışta	bāḥşīdān	“adamak”
batpirek	bād-bādek	“uçurtma”
quştar	ḥūşdār	“aşık olma”
maşatı	māşhād(A)	“halı”
mildettar	minnet(Ar.)-dār	“zorunlu, borçlu”
nanüşto	nānūşīdān	“kahvaltı”
patincan	bādencān	“domates”
taraptar	taraf(Ar.)-dār	“taftar”
ümütker	omed-kār	“ümitvar”
	* * *	
abat	abād	“bayındır, bereketli yer”

ayelmet, ayalmet	ayal(Ar.)-mänd	“aileli”
azat	āzād	“hür, serbest”
ayalzat	‘eyal(A)-zāde	“kadın, gelin kız”
bagımdat	bāmdād	“sabah; sabah namazı”
balant	bäländ	“yüksek, yukarı; uzun”
balit	pälid	“pis, kirli”
barzant	färzänd	“çocuk, evlat”
bermet, merbet	märvärid	“inci,cevher; berrak”
beydart	bi-därd	“dertsiz”
bolot	pülād	“çelik, gürz”
cat	yād	“hatır”
cemşit	cämşid	“eskiçağ İran hükümdarı”
coomart	cävān-märd	“cömert”
dart	därd	“dert”
gart	gärd	“çamur”
kelbet	kälbod	“kalıp, beden, vücut”
kelit, kilit	kelid	“anahtar”
kükürt	gugärd	“kibrit”
kuncut, küncüt	konced	“susam”
qursant	hursänd	“sevinçli, mutlu”
mant	bänd	“sargı”
mart	märd	“erkek, er; cesur”
moysopot	müy-säfid	“beyaz sakallı”
naamart	nā-märd	“korkak, alçak adam”
naaümüt	nā-omid	“ümitsiz”
nabıt, napat	nā-būd	“ölme, yok olma”
noqot	nohōd	“nohut”
oomat	āmād	“başarı, baht”
pant	pänd	“tavsiye, akıl”
payvant	peyvänd	“ağaçları”

palit, balit	pälid	melezleştirme” “kirli, pis”
pañsat	pānsād	“rütbe adı”
perzent	färzänd	“çocuk, evlat”
perizat	peri-zāde	“beğenmeme, sert”
sert	särd	“peri kızı; çok güzel”
soput, söpöt	sāfid	“beyaz; ak sakal”
tekmet	täkbänd	“desen işlenmiş raf”
ustat	üstād	“hoca, muallim”

1.36. /t/ < /r/

Krg.	Far.	
pat	Pär	“kuş tüyü”

1.37. /y/ < /h/

Farsça birden fazla kelimelerin orta ve son hecelerinde bulunan /h/, Kırgızcada tonlularlaşarak ve akıcılaşarak /y/ olmuştur.

Krg.	Far.	
dıyqan	dihqān	“çiftçi”
beyiş	bihişt	“cennet”
köykap	kūh-kāf(Ar.)	“Kaf dağı”
künöyü	gonāhi	“günah, ayıp”
mayin	mehin	“yumuşak, ipek gibi”
meyman	mihmān	“misafir, konuk”
meymanqana	mihmān-ḥāne	“otel”
	* * *	
darköy	därgāh	“saray, dergah;kat, huzur”
qay	ḥāh	“olur,tamam”

quy II	ḥāh	“ister”
kümüröy	gomrāh	“yitirmek, yok etmek”
paanay	pānāh	“penah, barınak, sığınak”
sıpay	sepāhi	“asker, ordu”
zıy	zeh	“bağırsaktan yapılan tel”

1.38. /y/ < /r/

Tek örneği olan bu olayda Farsça kelime içindeki /r/ ünsüzü, Kırgızcada /y/ olmuştur.

Krg.	Far.	
parvayış	pārvāriş	“ilgilenmek”

1.39. /y/ < /v/

Krg.	Far.	
meyiz	māviz	“kuru üzüm”

1.40. /v/ < /m/

Krg.	Far.	
çavadan	çāmdān	“bir tarafı kilim ile kaplı çuval”

1.41. /z/ < /d/

Krg.	Far.	
mürzö	morde	“kabar”
	* * *	
kümböz	gonbād	“kubbe, kümbet; çiçek

ustaz	üstād	demeti” “hoca, muallim”
-------	-------	----------------------------

1.42. /z/ < /s/

Farsçada tek heceli ve birden fazla heceli kelimelerin hece sonunda yer alan /s/ ünsüzü, Kırgızcada tonlulaşarak /z/ olmuştur.

Krg.	Far.	
zım	sim	“metal ip”
	* * *	
tazmal	dāst-māl	“el, yüz havlusu”
	* * *	
qoroz	ħorūs	“horoz”

2. Ünsüz Düşmesi

Kelime içinde (bir ünsüzden önce), kelime sonunda veya kaynaşma olayı ile iç seste *r*, *n*, *l*, *f* gibi akıcı ve sızıcı ünsüzler ile *y*, *g*, *ğ*, *k*, *h* gibi ünlüleşme ve sızıcılaşarak erime özelliği taşıyan ünsüzlerin kaybolması olayı (Korkmaz 2003: 227).

2.1. Kelime Başında Ünsüz Düşmesi

2.1.1. Ø < /h/

Kırgızcada kelime başında /h/ sesi görülmez, bundan dolayı kelime başındaki /h/ eriyerek düşmüştür.

Krg.	Far.	
abli	ħovli	“avlu”
amma	hämme	“hepsi, tümü”
añgi	hāngi	“eşek”
añgire	hāngār	“acele, büyük yol”

añgeme	hängāme	“sohbet, macera”
aptieek, aptiyek	häft-yäk	“Kur’anın 1/7si”
ariyne	här-āyene	“mutlaka, kesinlikle”
amma	hämme	“hepsi”
apta	häfte	“hafız”
apız	hāfez(Ar.)	“hafta”
ar	här	“her”
aramzaada	haram(A)-zāde	“islah olmayan”
azil	hāzzāl(Ar.)	“şaka, espiri”
öl	hol	“su, nem”
önör	honär	“meslek, hüner”
önör cay	honär cāy	“sanayi”
önörqana	honär hāne	“atolye, dükkan”
önörman	honär-mänd	“meslek sahibi”
önörpoz	honär-bāz	“meslek sahibi”
uş	huş	“şuur”

2.1.2. Ø < /n/

Krg.	Far.	
ariste	nā-rāside	“genç, olgunlaşmamış”

2.1.3. Ø < /v/

Krg.	Far.	
osmo	vāsme	“kaş boyamak için kullanılan bitki”

2.2. Kelime İçinde Ünsüz Düşmesi

2.2.1. Ø < /b/

Krg.	Far.	
noot	nābet	“kök maysa”

2.2.2. Ø < /c/

Krg.	Far.	
beyşembi	pānc-şānbe	“Perşembe”

2.2.3. Ø < /d/

Krg.	Far.	
dööperez	doruğ-pārdāz	“yalancı, aptal, ahmak”
narban	nārdebān	“merdiven, dayama merdiven”
paşaa	pādişāh	“padişah”

2.2.4. Ø < /ğ/

Krg.	Far.	
dööperez	doruğ-pārdāz	“yalancı, aptal, ahmak”

2.2.5. Ø < /h/

Farsça bazı iki veya daha fazla heceli kelimelerde iki ünlü arasında ve bazı kelimelerin ilk hecesinin sonunda bulunan /h/ ünsüzü eriyerek düşmüştür.

Krg.	Far.	
acdaar, acıdaar	äcdärhā, äcdähā	“ecderha”
aki	āhāk	“kireç”
asta	āheste	“yavaş, ağır, sessiz”
baa	bāhā	“kıymet,değer”
baana	bāhāne	“bahane”
baar	bāhre	“hisse, kazanç, kar, faiz”
baar	bāhār	“bahar, ilkbahar”
balban, palvan	pāhlāvān	“pehlivan”
böödö	bihūde	“boşuna”
caanger	cāhān-gir	“cihangir”
çaar	çāhār	“dört”
çarıyar	çāhār-yār	“4 halife”
dalis	dihliz	“dehliz, hol”
qaala-	hāh-la	“iste-“
kedan	kāhdān	“samanlık”
kem baa	kām bāhā	“ucuz”
köönö	kohne	“köhne, eski”
köör	govhār	“kıymetli taş”
künöökör	gonāh-kār	“günahkar”
maşatı	māşhād(A)	“halı ⁶⁸ ”
meer	mehr	“merhamet, sevgi”
meerman	mehr-bān	“merhametli, iyi kalpli”
meerimpoz	mehre-bāz	“merhametli, iyi kalpli”
moot	māhut	“çuha”
möör	mohr	“mühür”
naar	nāhār	“yemek, aş; su, nem”
nootu	māhūt	“çuha”
zaar	zāhr	“zehir”

⁶⁸ İran’da Meşhed şehrinde üretilen halı.

zaaara	zähre	“cesurluk, yiğitlik”
zaara II	zährāb	“idrar”

2.2.6. Ø < /n/

Farsça kelimeler içinde bulunan çift ünsüzlerin birisi ya düşmüş ya da bu ünsüzlerin arasında bir ünlü türemiştir.

Krg.	Far.	
ayelmet, ayalmet	ayal(A)-mänd	“aileli”
beyşembi	pānc-şānbe	“Perşembe”
coomart	cāvān-märd	“cömert”
kürüç	goronc	“pirinç”
naabay	nānvā	“ekmekçi, fırıncı”
nanüştö	nānüşidān	“kahvaltı”
tekmet	täkbānd	“desen işlenmiş raf”

2.2.7. Ø < /r/

Krg.	Far.	
cubarmek	cāvān-mārg	“beddua türü”
dööperez	doruğ-pārdāz	“yalancı, aptal, ahmak”
qamsup	ḥām-surb	“beyaz kumaş”
marqadar	barḥordār	“mutlu olmak, sevinmek”
merbet	morvārid	“inci”
sup	surp	“beyaz kumaş türü”

2.2.8. Ø < /t/

Farsça kelime ya da hece sonundaki /t/ ünsüzü Kırgızcada genellikle düşmüştür.

Krg.	Far.	
desoromol	däst-rumāl	“yüz silmek için örtü”
kuşqana	gūşt-ḥāne	“et kesme yeri”
qarıpçı	ḥārpošte	“asker giysisi”
tazmal, tasmal	däst-māl	“el ve yüz havlusu”

2.2.9. Ø < /v/

Bazı Farsça tek heceli kelimelerin sonunda, birden fazla heceli kelimelerin ilk hecesinin sonunda ve içinde iki ünlü arasındaki sızıcı /v/ ünsüzü eriyerek düşmüştür.

Krg.	Far.	
coomart	cävān-märd	“cömert”
coopker	cevab(Ar.)-kār	“sorumlu”
döö	div	“dev”
köömüş	gāvmiş	“camız, manda”
köödön	kovdän	“göğüs; ahmak, aptal”
kööhar, köör	govhär	“cevher”
nooruz	nev-rüz	“nevruz”
nooça	novçe	“yakışıklı”
oroşon	rovşen	“aydın; parlak”
sooda	sovdā	“ticaret, alışveriş”
soodager	sovdā-gär	“satıcı”
rooşan	rovşan	“aydın, temiz, parlak”

2.2.10. Ø < /y/

Krg.	Far.	
sel	seyl	“sel”

2.3. Kelime Sonunda Ünsüz Düşmesi

2.3.1. Ø < /b/

Bazı Farsça kelimelerin sonundaki /b/ sızıcılaşarak yarı ünlü /w/’ye dönüşerek erimiştir.

Krg.	Far.	
kamqa	kāmḥāb	“ipek türü”
moyloo	mu-lāb	“bıyık”
zaara II	zāhr-āb	“idrar”

2.3.2. Ø < /d/

Farsça kelimelerin sonunda çift ünsüzlerin biri ya düşmüştür ya da iki ünsüzün arasına herhangi bir ünlü girmiştir. Aşağıda gösterilen bazı Farsça alıntı kelimenin son hecesinde bulunan /d/ ünsüzü, Kırgızcada düşmüştür.

Krg.	Far.	
akun	āḥūnd	“din adamı, bilgin”
akılman	‘aql(Ar.)-mänd	“akıllı, bilgin”
danişman	dāneş-mänd	“alim, bilgin”
kadırman	kadr(Ar.)-mänd	“saygıdeğer”
qorston	hursänd	“sevinçli, memnun”
önörman	honär-mänd	“meslek sahibi”

2.3.3. Ø < /h/

Farsça kelime sonunda bulunan /h/ ünsüzü, Kırgızcada genellikle düşmüştür.

Krg.	Far.	
kee	gāh	“kah”
badışa	pādşāh	“padişah, sultan”
kübö	guvāh	“tanık, şahit”
külö	kolāh	“şapka, fotör, külah; kep”
künöö	gunāh	“günah”
nargiya	nārgiyāh	“bitki türü”
paana	pānāh	“penah, sığınak”
padışa, paşaa	pādşāh	“padişah”
siya	siyāh	“siyah; mürekkep”

2.3.4. Ø < /ğ/

Krg.	Far.	
qazala	ğāzlāğ	“toygar”

2.3.5. Ø < /m/

Krg.	Far.	
dilgir	dilgārm	“ümitli; huzurlu”

2.3.6. Ø < /n/

Krg.	Far.	
bagıšta	bāhşidān	“adamak”
dürbü	dürbin	“dürbün”

2.3.7. Ø < /r/

Krg.	Far.	
abu	äbr	“bulut”

2.3.8. Ø < /t/

Farsça tek heceli ve birden fazla heceli kelimelerin sonundaki /t/ ünsüzü Kırgızcada genellikle düşmüştür.

Krg.	Far.	
aram poros	haram-päräst	“kötü işler yapmaya alışkın”
bas	päst	“aşağı, alçak, alt, düşük”
butparas	but-päräst	“puta tapan”
beyiş	bihişt	“cennet”
cup	cuft	“çift”
daraq	deräht	“ağaç”
dasmal	däst-māl	“mendil, havlu”
des	däst	“el; güç, kuvvet”
dos	düst	“et”
göş, köş	gūşt	“arkadaş, dost”
qamköş	hāmguşt	“boş”
qış	hişt	“kerpiç”
mas	mäst	“sarhoş”
meyman dos	mihmān düst	“misafirperver”
narpos	nār-püst	“nar kabuğu”
pas	päst	“aşağı, düşük, alçak”
ras	räst	“gerçek, doğru”
sarbab	zärbāft	“ipek kumaş”
sus	sust	“boş, güçsüz, isteksiz”

taqtapos	tähte-püst	“minder ⁶⁹ ”
----------	------------	-------------------------

2.3.9. Ø < /v/

Farsça kelimelerin sonunda bulunan sızıcı yarı ünlü /v/, Kırgızcada ünlüye dönüşerek kaybolmuştur.

Krg.	Far.	
paloo	palov	“pilav”

3. Ünsüz Türemesi

Kelimenin ön, iç ve son seslerinde, kelimenin aslında olmayan bir ünsüzün türemesidir.

3.1. Kelime Başında Ünsüz Türemesi

3.1.1. /k/ < Ø

Krg.	Far.	
qapsalañ	ābsālān	“ilkbahar”

3.2. Kelime İçinde Ünsüz Türemesi

3.2.1. /d/ < Ø

Krg.	Far.	
dilde	tilā, telā	“altın”
tandır	tānūr(Ar.)	“tandır”

3.2.2. /g/ < Ø

Krg.	Far.	
bagımdat	bāmdād	“tan, sabah; sabah

⁶⁹ Koyun ya keçi derisinden yapılır.

tavgir	tavr(Ar.)	namazı” “tavır, hareket”
--------	-----------	-----------------------------

3.2.3. /m/ < Ø

Krg.	Far.	
meerimpoz	mehre-bāz	“merhametli, iyi kalpli”
palaqman	fālāhon	“savaş aleti” ⁷⁰

3.2.4. /t/ < Ø

Krg.	Far.	
qorston	hursänd	“sevinçli, memnun”

3.2.5. /y/ < Ø

Bu olay daha çok Farsça bi- ön ekinde görülür, bi- ön ekinin uzun ünlüsünün Kırgızcada kısalmasıyla /y/ ünsüzü türemiştir. Bazı kelimelerde kelime içi ve sonunda bulunan uzun ünlülerin kısalmasıyla /y/ ünsüzü gelmiştir.

Krg.	Far.	
beyadep	bi-adeb(Ar.)	“kaba, terbiyesiz”
beyal	bi ⁷¹ -hal(Ar.)	“halsiz, güçsüz”
beybaş	bi-baş(Krg.)	“yaramaz”
beybazar	bi-bāzār	“pazar olmayan gün”
beycay	bi-cā	“dolu”
beydart	bi-dārd	“dertsiz”
beymaral	bi-malal(Ar.)	“rahat, endişesiz”
beymaza	bi-māze	“tatsız”

⁷⁰ Duvar, set kırmak, parçalamak amacıyla kullanılmış

⁷¹ “bi” ön ekinden sonra genelde /y/ ünsüz türemesi görülüyor.

beynamaz	bi-nāmāz	“ibadeti olmayan”
beynamıs	bi-namus(Ar.)	“namussuz”
beyparzant	bi-fārzānd	“evlatsız”
beypay	bi-pā	“azap”
beypul	bi-pūl	“bedava; fakir”
beyşarım	bi-şārm	“utanmaz”
caynamaz	cā-nāmāz	“seccade”
mıyzam	mizān(Ar.)	“Müslümanlarda ay adı”
miyna	minā	“emay, mine, sır”
naabayqana	nānvā- hāne	“fırın”
nayümüt	nā-omid	“ümitsiz”
payabzal	pā-āfzār	“ayakkabı, çizme”
paytaba	pā-tābe	“ayak sargısı”
seydene	sedāne	“çörek otu”
seyşembi	se-şānbe	“Salı”

3.3. Kelime Sonunda Ünsüz Türemesi

3.3.1. /k/ < Ø

Krg.	Far.	
baqtek	fāhte(A)	“kırlangıç türü”
çalek	çāle	“kül konulacak çukur”
qarmüştok	hārpūšt	“kirpi”

3.3.2. /p/ < Ø

Krg.	Far.	
qımqap	qāmḥā	“ipek kumaş, havsız kadife”

3.3.3. /r/ < Ø

Krg.	Far.	
acıdaar	äcdähā	“ecderha”

3.3.4. /y/ < Ø

Kelime sonunda yer alan uzun ünlü Kırgızcada kısalarak, /y/ ünsüzü türemiştir.

Krg.	Far.	
abiy	ābi	“mavimsi, açık mavi”
abroy	āb-rū	“iffet”
beycay	bi -ā	“dolu”
beypay	bi-pā	“azap, zorlamak”
cuy	cū	“ark, hark”
çapakey	çāboki	“neşeli, kıvrak”
kerney	kārnā	“müzik aleti”
qazıy, qazı	qāzi	“mahkeme ⁷² ”
nanbay	nānvā	“ekmekçi, fırıncı”
surnay	sornā	“zurna”
taqtay	tāhte	“ince kesilen tahta”

4. Ünsüz Benzeşmezliği

Bir kelimedede yan yana veya birbirine yakın duran ve boğumlanma nitelikleri bakımından birbirinin tıpkısı veya benzeri olan iki ünsüzden birinin, kendi boğumlanma noktasını ötekinden ayırarak başka bir ünsüze dönüşmesi olayıdır. (Korkmaz 2003: 42).

⁷² Şeriyata göre hüküm yürüten mahkeme.

4.1. /d/ < //

Krg.	Far.	
kelde	källe	“baş”
selde	sälle	“sarık, çalma”

5. Ünsüz Göçüşmesi

Kelime içindeki komşu veya uzak seslerin yer değiştirmesi olayı. Ünsüzlerin birbiri ile karşılaşmasından doğan telaffuz zorluklarını giderme amacına dayanan bu olay, daha çok *r* ve *l* akıcı ünsüzlerinin bulunduğu kelimelerde ve ağızlarda görülür (Korkmaz 2003: 231).

5.1. lp < fl

Farsça kelimelerde fl < lf değişikliği meydana gelmiş, sonra da /f/ ünsüzü tonsuzlaşarak /p/ olmuştur.

Krg.	Far.	
qulpu	qufl	“asma kilit”

5.2. nm < mn

Krg.	Far.	
künömdör	gumān	“zan, şüphe, kuşku”
künöm	gumān-dār	“kuşkulanın”
sarsan	särsām	“kendinde değil, deli”

6. Ünsüz İkizleşmesi

Kırgızcada çok fazla rastlanmayan bu ses olayı, pekiştirme özelliği taşır.

6.1. /dd/ < /d/

Krg.	Far.	
quddu	ḥūd	“kendi, kendisi, bizzat”

6.2. /ll/ < ll/

Krg.	Far.	
tille	tilā, telā	“altın”

6.3. /zz/ < /z/

Krg.	Far.	
tazza	tāze	“pak, temiz, arınmış”

7. Ünsüz Tekleşmesi

Kırgız Türkçesine Arapça, Farsça gibi yabancı dillerden geçmiş bazı sözlerin iç seslerindeki çift ünsüzlerin tekleşme olayı. Alıntı kelimelerdeki çift ünsüzler, Kırgızcada tekleşir.

7.1. /ç/ < çç

Krg.	Far.	
baybaça	bay(K)-bäççe	“zengin çocuğu”
baça	bäççe	“çocuk”

7.2. /g/ < gg

Krg.	Far.	
cıga	ceğ(ğ)e	“kuşun başındaki taç”

7.3. /k/ < kk

Krg.	Far.	
ceke	yäkke	“tek, yalnız”
make	mäkke	“mısır”

7.4. /q/ < qq

Krg.	Far.	
baqal	baqqāl	“bakkal ⁷³ ”

7.5. // < ll

Krg.	Far.	
qala	gälle	“tahıl, zahire ⁷⁴ ”

7.6. /n/ < /ng/

Krg.	Far.	
neyranbaz	neyräng-bāz	“kurnaz, aldatıcı”

7.7. /r/ < rr

Krg.	Far.	
araa	ärre	“testere, bıçkı”
dere, döröö	därre	“vadi”
döröö	dorre	“kamçı, kırbaç”
maara	marre	“bir kez, bir defa”
mara	märre	“fınış”
parak	pärrek	“pervane”

⁷³ Bakkalda un, şeker, bakliyat gibi şeyler satılır.

⁷⁴ Tahıl şeklinde değirmenciye ödenecek para.

7.8. /s/ < ss

Krg.	Far.	
qasap	qassāb(A)	“kasap”

7.9. /ʃ/ < ʃʃ

Krg.	Far.	
maşaa, paşa	päşşe	“sinek”

7.10. /t/ < tt

Krg.	Far.	
lata	lätte	“kumaş parçası, bez”

7.11. /v/ < vv

Krg.	Far.	
zavir, zabur	zavvur	“nemli yerin suyunu çeken ark”

7.12. /z/ < zz

Krg.	Far.	
azil	hāzzāl(Ar.)	“şaka, espri”
qaza	qāzz	“ipek kumaş türü”
maza	māzze	“tat, çeşne; güç, sağlık”

SONUÇ

Bu çalışmada Kırgızcadaki Farsça alıntı kelimeler ve bunların uğradıkları ses olayları incelenerek ele alınmıştır.

Kırgızca, Kırgızların ana dili olup Kırgızistan Cumhuriyetinin resmi dilidir. Başka Türk boyları gibi İslamiyeti kabul ettikten sonra doğrudan Arapça ve Farsçadan etkilenmeye başlamıştır.

Çalışmamızın asıl amacı, Kırgızcadaki Farsça alıntı kelimeleri tespit ederek sesbilgisi incelemesi sonucunda uğradığı değişiklikleri göstermekti. Bunun için ilk önce Kırgızlar ve Kırgızca hakkında bilgi verildi. Tarih sürecinde dillere etki eden unsurlar ve alıntı kelimeler edinme sebepleri açıklandı.

1. Farsça alıntı kelimeler, Kırgızcanın kurallarına göre yapısını değiştirmiştir. Kırgızcanın güçlü ses uyumları var olduğunu daha önce belirtmiştik. Fakat bu uyum yabancı kelimelerin aslî şeklinde mevcut değildir. Dolayısıyla Kırgızca'da Farsça alıntı kelimeler ünlüler bakımından kısılma, daralma, genişleme, yuvarlaklaşma, düzleşme, kalınlaşma, genişleme, düşme ve türeme gibi ses olaylarına uğramıştır. Bu sınıflandırma arasına girmeyen ses değişimleri "Diğer ünlü veya ünsüz değişimleri" başlığı altında incelenmiştir. Ayrıca Kırgızcada geçen Farsça kelimelerdeki ses değişimlerinin sistemli olmadığı dikkati çekmektedir.

2. Farsça alıntı kelimeler sadece ses olarak değil anlam bakımından da değişikliğe uğramıştır. Bu türden kelimeler, Türkçe tam karşılığı verilerek ya da yakın anlamlı kelimelerle açıklanmaya çalışılmıştır. İnceleme sonucunda şunlar tespit edildi, Kırgızca'da 2000'den fazla Farsça alıntı kelime mevcuttur. Hüseyin Karasayev'in "Özdöştürülgön Sözdör" adlı çalışmasında 2082 Farsça kelime tespit edilmiştir. Fakat bu kelimelerin

arasından çalışmamıza yaklaşık 1000 kelime almaya çalıştık, çünkü bu alıntılar hem H.Karasayev'in hem de K.K.Yudahin'in sözlüklerinde mevcuttur.

3. Farsça, Kırgızca üzerinde o kadar etki göstermiş ki, Türkçede en çok kullanılan bazı kelimeler bile Farsça karşılıkları ile beraber kullanılmaktadır. Örneğin:

et/göşt, kök/ asman, egemen/azat,

4. Farsça alıntı kelimelerin büyük kısmı bugün kullanılmamakta ve bu kelimeler daha çok edebî ve tarihî eserlerde rastlanır. Kullanılan Farsça alıntı kelimeler ise konuşma dilinde ve çoğunlukla Kırgızistan'ın Güney ağzlarında rastlanmaktadır.

5. Türk dilleri akrabalığı öncelikle temel söz varlığı ile tespit edilir. Farsça'dan geçmiş kelimelerin çoğu ise tarım, edebiyat, ticaret gibi alanlarla ilgilidir. Tarih sürecinde Türkler, birçok halkla iç içe yaşamış ve kültür ve hayat tarzından etkilenmiştir. Yabancı sözcük alıntısı bu etkileşime bağlıdır. Alıntı kelimeler, Türkçede mevcut kelimelerin sinonimi ya da Türkçede karşılığı olmayan kelimelerin adı olmuş ve yerleşmiştir. Örneğin:

nan/ekmek, köçö/sokak, aşqana/mutfak, gül/çiçek

6. Kırgızcadaki Farsça alıntı kelimeler, en çok kalınlaşma, kısalma ve tonsuzlaşma bakımından değişikliğe uğramıştır.

KAYNAKÇA

Kitaplar:

ABDUVALİYEV, İ., İSAYEV, D., İMANOV, A., TURSUNOV, A., **Kırgız tili**, Frunze 1986.

ABDULDAYEV, E., DAVLETOV, S., **Kırgız tilinin түşündürmө sözdүğü**, Frunze, 1969.

ARAT, Reşit Rahmeti, "Kırgızistan.", **İslam Ansiklopedisi, C.6**, İstanbul 1977.

BALTABAYEV, Nurlanbek, **Kırgız Farsı Sözdüğü**, Turar Yayınları, Bişkek 2009.

BAŞDAŞ, Cahit, "Kırgız Türkçesinde Ünlü Türemesi",

BURAN, A., ALKAYA, E., **Çağdaş Türk Lehçeleri**, Elazığ, 1999.

ÇENGEL, Hülya Kasapoğlu, **Kırgız Türkçesi Grameri**, Akçağ Yayınları, Ankara, 2005.

ÇOROTEGİN Tınçtıkbek, "Kırgızistan Cumhuriyeti", **Türkler, c.XIX**, Yeni Türkiye Yayınları, Ankara 2002.

ÇOROTEGİN T., MOLDOKASIMOV K. **Kırgızdardın jana Kırgızstandın kıskaçа тарһı**, Bişkek 2000.

DOĞAN, Aksan, **Her Yönüyle Dil (Ana Çizgileriyle Dilbilim), C.1** Ankara, 2000.

GAFFAROV, M. A., **Persidsko- Russkiy Slovar'**, Moskva 1974.

GÖMEÇ, Saadettin, **Tarihte ve Günümüzde Kırgız Türkleri**, Akçağ Yayınları, Ankara 2002.

GÜLENSOY, T., **Kırgız Türkçesi Grameri**, Kayseri, 2004.

İPEKÇİOĞLU, Fahriye, **Türk Lehçeleri**, Diyarbakır, 1987

KANAR, Mehmet, **Farsça Türkçe Sözlük**, Say Yayınları, İstanbul 2009.

KARASAYEV, Huseyin, **Özdöştürülgön Sözdör**, Frunze, 1986.

KORKMAZ, Zeynep, **Gramer Terimleri Sözlüğü**, Ankara, 2003.

STEİNGASS, F., **Persian-English Dictionary**, Beirut, Lebanon, 1998.

Yazıki Mira: Tyurkskiye yazıki, “Kırgızstan” yayınları, Bişkek, 1997.

YUDAHİN, K. K., **Kırgızsko-ruskiy slovar'**, İzdatel'stvo "Sovetskaya Entciklopediya", Moskva, 1965.

YUDAHİN K. K., **Kırgız Sözlüğü**, (çev. Abdullah Taymaz), C.I-II, Ankara, 1998.

Makaleler:

AKÇATAŞ, Ahmet, “Türk Dilinde Ödünç Anlam Alımı”, **Türk Dili**, S. 613, (Ocak 2003).

ALİMOVA, Cıldız, “Kırgız Türkçesinde Asli Ünlü Uzunlukları”, **Turkish Studies**, Spring 2 2007.

ÇEBİ, İhsan Sabri, “Yabancı Kökenli Bazı Kelimelerdeki Ses Değişmeleri Üzerine”, **Türk Dili**, S. 547, (Temmuz1997).

DURSUNOĞLU, Halit, “Türkiye Türkçesindeki Farsça Sözcükler ve Kullanım Şekilleri” **Atatürk Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü Dergisi**, 13 2009, s.131

KARA, Mehmet, “Hakas Türkçesinde Arapça ve Farsça Alıntı Kelimeler”, **Türk Dünyası Dil ve Edebiyat Dergisi**, S.11 Bahar 2011

KARAAĞAÇ, Günay, “Alıntı Kelimeler Üzerine Düşünceler”, **Türk Dili**, Aralık 1997, s. 552

PEKACAR, Çetin, “Kumuk Türkçesine Arapça ve Farsçadan Geçen Kelimelerdeki Ses Olayları”, **Türkiyat Araştırmaları Dergisi**, s.53-71

ÖZET

[Azada Nasirova, Kırgızcadaki Farsça Alıntı Kelimeler (Ses Bilgisi İncelemesi), Yüksek Lisans Tezi, Ankara 2012]

Giriş, sonuç ve üç bölümden oluşan bu tez çalışması, Kırgızcadaki Farsça alıntı kelimelerin sesbilgisi incelemesi sonucunda nasıl bir değişim süreci geçirdiğini göstermeyi amaçlamaktadır.

Giriş bölümünde çalışmanın önemi, amacı ve alanı hakkında bahsedilmektedir.

Başta Kırgız adı, Kırgızca, Kırgızcadaki alıntı kelimeler ve özellikle Farsça alıntı kelimelerin geçiş süreci anlatılmaktadır.

Birinci bölümde Kırgızcadaki Farsça alıntı kelimelerin uğradıkları değişimleri ünlü değişimleri adı altında ele alınmıştır. Tezin bu bölümü kelimelerin uğradıkları değişikliklerin açıklanması ve örneklerle gösterilmesiyle verilmiştir.

İkinci bölümde ise Kırgızcadaki Farsça alıntı kelimelerin uğradıkları ses olayları ünsüz değişimleri olarak ele alınmıştır. Aynen birinci bölümdeki gibi kelimelerin değişiklikleri örneklerle açıklanmıştır.

Sonuç bölümünde bu çalışmanın genel bir değerlendirmesi yapılarak nasıl bir sonuca varıldığı konusunda bilgi verilmiştir.

Anahtar Sözcükler:

1. Kırgızca
2. Farsça
3. Alıntı kelime
4. Ünlü ve ünsüz değişimleri
5. Ses bilgisi

ABSTRACT

[Azada Nasirova, The Persian Quote Words in the Kyrgyz Language (Phonetics Study), Thesis of the Master Degree, Ankara, 2012]

This thesis that consist of introduction, conclusion and two chapters, determine to show the process of the variation in the results of the phonetics review of the Persian words that are adapted by Kyrgyz language.

Introduction part refers to the importance, aim and area of the study.

Then refer to the Kyrgyz names, Kyrgyz Turkish and the transition process of the Kyrgyz words that are adapted and especially words adapted from the Persian.

In the first chapter, Kyrgyz words that are adapted from the Persian and were changed were taken as the vowel mutation.

In this part of the thesis were given the examples and the description of the words that changed.

In the second part, Kyrgyz words that are adapted from the Persian and were changed were taken as the sibilant mutation.

The same as in the first part in this part also were given the examples and the description of the words that were changed.

Conclusion part is providing a general assessment and information about reached conclusion of this study.

Key words:

1. Kyrgyz language
2. Persian
3. Adapted words
4. Mutation of the vowels and sibilants
5. Phonetics